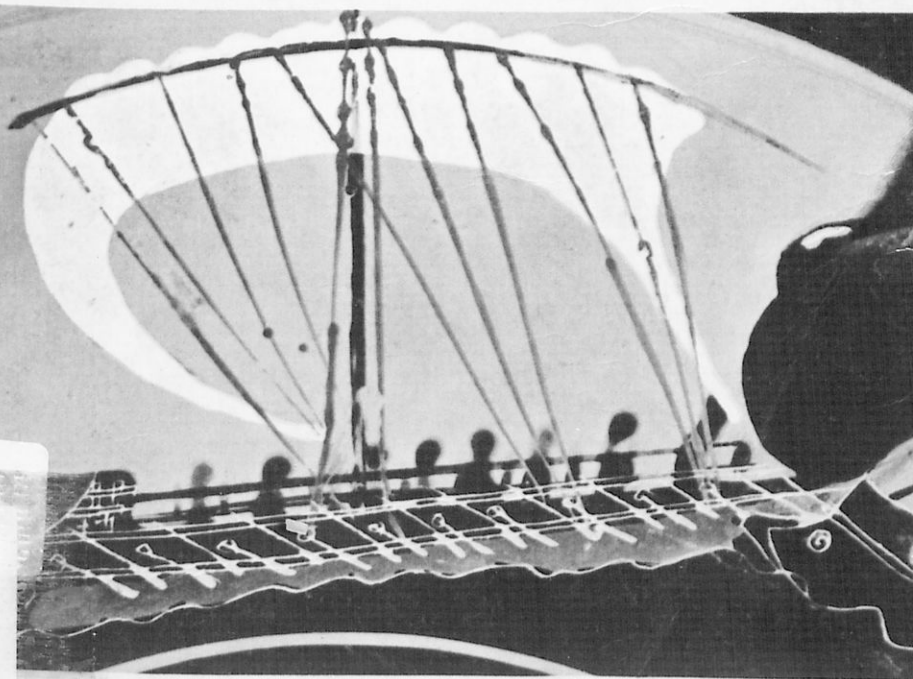

ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ - ΓΛΥΤΣΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ Δ/Δ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
373

ΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΑΘΗΝΑΙ 1976

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Θεόδωρος Ψημίδης

ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ-ΓΛΥΤΣΗ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΔΩΡΕΑΝ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΔΕ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Το βιβλίο αυτό γράφτηκε στη σειρά εκδόσεων της «Σχολής Μωραΐτη».

ΣΤ

89

ΣΤΒ

ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ-ΓΛΥΤΣΗ

Καματερού-Γλύτση, Γεωργία

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1976

002
υλΕ
ΕΤ2Α
3f3

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ - ΤΑΥΤΗ

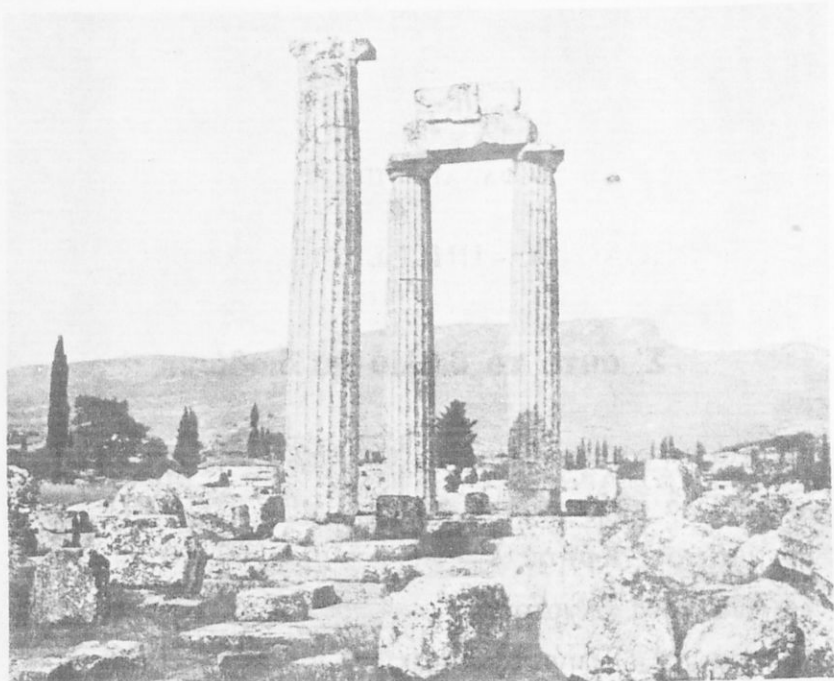
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΔΕ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ
ΕΔΩΡΗΣΑΤΟ
<i>Οργ. Ευδ. Μουσ. Βιβλίου</i>
αδς. αρ. ελ. 1061 του έτους 1972

Σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο δὰ διαβάσης :

1. γιὰ τὴ χρονολογία καὶ τὶς πηγές τῆς ἱστορίας·
2. γιὰ τὰ προῖστορικά χρόνια·
3. γιὰ τοὺς Κρήτες·
4. γιὰ τοὺς Ἀχαιοὺς·
5. γιὰ τὶς ἐλληνικὲς ἀποικίες·
6. γιὰ τὴ Σπάρτη·
7. γιὰ τὴν Ἀθήνα·
8. γιὰ τὴ θρησκευτικὴ ζωὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων·
9. γιὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους·
10. γιὰ τὴν ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν·
11. γιὰ τὸν πελοποννησιακὸ πόλεμο·
12. γιὰ τὴν ἡγεμονία τῆς Σπάρτης·
13. γιὰ τὴν ἡγεμονία τῆς Θήβας·
14. γιὰ τὴν ἡγεμονία τῆς Μακεδονίας·
15. γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου·

Ὕμνος στὸν ἥλιο τῆς Ἑλλάδας

Πατρίδα σὰν τὸν ἥλιο σου ἥλιος ἄλλοῦ δὲ λάμπει.
Πῶς εἰς τὸ φῶς σου λαχταροῦν ἡ θάλασσα κι οἱ κάμποι,
πῶς λουλουδίζουν τὰ βουνά, τὰ δάση, οἱ λαγκαδιές,
στέλνοντάς σου θυμίαμα μυριάδες μυρωδιές!
Ἀφρολογοῦν οἱ ρεματιές καὶ λαχταρίζει ἡ λίμνη,
χίλιες πουλιῶν λαλιές ἤχοῦν, τῆς ὀμορφιᾶς σου ὕμνοι.

Λ. ΜΑΒΙΛΗΣ

- ① Ιστορία
- ② Πολιτισμός
- ③ Χρονολογία
- ④ Βασικές αρχές χρονολογίας
- ⑤ Χρονολογία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑ - ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

1. Ἡ Ἱστορία ποὺ θὰ μάθης

Στὴν τετάρτη τάξη θὰ μάθης τὴν ἱστορία τῶν Ἑλλήνων, ποὺ ἔζησαν στὴν ἴδια χώρα ποὺ ζῆς καὶ σὺ τώρα, ἀλλὰ σὲ μιὰν ἄλλη ἐποχὴ, στὴν ἀρχαιότητα.

Βλέπεις πῶς δυὸ λέξεις εἶναι ἀραιὰ γραμμένες.

Πρέπει νὰ σοῦ τὶς ἐξηγήσω.

Ἡ ἱστορία εἶναι μία διήγηση. Διηγεῖται καὶ ἐξηγεῖ πῶς ἔζησαν οἱ ἄνθρωποι τὰ περασμένα χρόνια· δηλ. μᾶς γνωρίζει τὸν πολιτισμὸν τους.

Ἡ ἀρχαιότητα εἶναι ἓνα κομμάτι, μιὰ μεγάλη περίοδος τῆς ἱστορίας.

2. Χρονολογία

Γιὰ νὰ σοῦ διηγηθῶ ὅμως τὰ περασμένα γεγονότα, πρέπει πρῶτα πρῶτα νὰ σοῦ πῶ πότε ἀκριβῶς ἔγιναν. Πρέπει νὰ τὰ τοποθετήσω μέσα στὸ χρόνο, νὰ τοὺς δώσω μιὰ ἡμερομηνία.

Αὐτὸ κάνουν καὶ οἱ ἱστορικοὶ ποὺ δουλειά τους εἶναι νὰ μελετοῦν καὶ νὰ γράφουν τὴν ἱστορία.

Νὰ θυμᾶσαι ὅτι σὰ βάση, σὰν ἀρχή, παίρνουν τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ, πού εἶναι ἓνα πολὺ σπουδαῖο γεγονός γιὰ ὅλους τοὺς χριστιανούς. Ἔτσι, τὰ χρόνια χωρίζονται σὲ δύο μεγάλες ἐποχές:

Τὰ χρόνια μετὰ τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ, ἀποτελοῦν τὴ μετὰ Χριστὸν ἐποχή. Τὰ χρόνια, πού πέρασαν πρὶν ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ, ἀποτελοῦν τὴν πρὸ Χριστοῦ ἐποχή.

Γιὰ παράδειγμα: ὅταν λέω ὅτι τώρα ζοῦμε στὸ ἔτος 1975 ἐννοῶ ὅτι πέρασαν χίλια ἐννιακόσια ἐβδομήντα πέντε χρόνια ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ ὡς σήμερα.

Ὅταν γράφω ὅτι ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα ἔγινε τὸ ἔτος 490 πρὶν ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ, ἐννοῶ ὅτι ἔγινε τετρακόσια ἐνενήντα χρόνια, πρὶν νὰ γεννηθῇ ὁ Χριστός.

Τὰ χρόνια, πού ἀκολούθησαν τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ, τὰ μετροῦμε κανονικά, δηλ. ἓνα - δύο - τρία ... καὶ φτάνομε τὸ χίλια ἐννιακόσια ἐβδομήντα πέντα. Δίπλα σὲ κάθε χρόνο βάζομε τὸ σημάδι (μ.Χ) πού σημαίνει μετὰ Χριστόν.

Τὰ χρόνια, πού πέρασαν πρὶν τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ, τὰ μετροῦμε ἀνάποδα. Λέμε 400 - 399 - 398 - 397 ... χρόνια, πρὶν νὰ γεννηθῇ ὁ Χριστός. Δίπλα γράφομε τὸ σημάδι (π.Χ), πού σημαίνει πρὸ Χριστοῦ. Ἐνα γεγονός πού ἔγινε τὸ 400 π.Χ. εἶναι παλιότερο ἀπὸ ἓνα ἄλλο πού συνέβη τὸ 397 π.Χ.

Αὐτὸ τὸ χρονολογικὸ σύστημα τὸ χρησιμοποιοῦμε ἐμεῖς οἱ χριστιανοί. Εἶναι τὸ χριστιανικὸ σύστημα.

Καταλαβαίνεις ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲ μετροῦσαν οὐ-

τε μετροῦν τὸ χρόνο μὲ τὸ ἴδιο χρονολογικὸ σύστημα.

Οἱ Ἕλληνες στὴν ἀρχαιότητα ἀρχίζουν νὰ μετροῦν τὸ χρόνο ἀπὸ τὸ ἔτος ποὺ ἀναφέρονται οἱ πρῶτοι ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες. Αὐτό, σύμφωνα μὲ τὸ δικό μας σύστημα, ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ ἔτος 776 π.Χ.

Θὰ σοῦ ἐξηγήσω ἀκόμη δύο λέξεις, ποὺ θὰ τὶς συναντήσης μέσα στὸ βιβλίο: *αἰώνας καὶ χιλιετηρίδα*.

Ὁ αἰώνας διαρκεῖ 100 χρόνια καὶ ἡ χιλιετηρίδα, ὅπως καταλαβαίνει, 1000 χρόνια.

6ος αἰώνας π.Χ. εἶναι τὰ 100 χρόνια ἀνάμεσα στὸ 600 καὶ τὸ 500 π.Χ.

5ος αἰώνας π.Χ. εἶναι τὰ 100 χρόνια ἀνάμεσα στὸ 500 καὶ τὸ 400 π.Χ.

Τώρα μπορῶ νὰ σοῦ πῶ ὅτι ἡ ἀρχαιότητα περιλαμβάνει τὰ χρόνια ἀπὸ τὸ 3.000 π.Χ. ὡς τὸ 476 μ.Χ. Τότε διαλύθηκε τὸ δυτικὸ ρωμαϊκὸ κράτος.

Ἐσύ, σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο, θὰ διαβάσης τὴν ἱστορία τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὸ 3.000 π.Χ. ὡς 146 π.Χ. Τότε ἡ Ρώμη κατέκτησε τὴν Ἑλλάδα.

3. Πηγές τῆς ἱστορίας

Πῶς ὅμως μαθαίνομε τὴν ἱστορία τῶν περασμένων; Πῶς γνωρίζομε τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἔζησαν πρὶν ἀπὸ μᾶς;

Ἀπὸ δυὸ πηγές, ὅπως τὶς λέμε:

α. Ἀπὸ τὰ μνημεῖα, δηλ. ἀπ' ὅσα μᾶς ἄφησε κάθε ἐποχή: ἐρείπια καὶ κατοικίες, ἀπὸ ναοὺς καὶ παλάτια,

όπλα, έργαλεία, σκεύη, κοσμήματα, άγγεία με ζωγραφίες και άλλα.

β. Άπό τά γραπτά μνημεία, δηλ. άπ' όσα έγραψαν οί άνθρωποι κάθε έποχής ή άλλοι άνθρωποι γι' αυτούς και σώθηκαν μέχρι σήμερα: έπιγραφές, ποιήματα, ιστορίες και άλλα.

Καταλαβαίνεις, λοιπόν, ότι όσο πιο πολλά μνημεία και μάλιστα γραπτά μνημεία διαθέτομε, τόσο καλύτερα γνωρίζομε τήν ιστορία ενός λαού.

Αυτοί που εργάζονται, για να φέρουν στο φώς του ήλιου τά θαμμένα μέσα στη γή μνημεία, λέγονται **άρχαιο-λόγοι** και οί εργασίες τους αρχαιολογικές **άνασκαφές**.

Νά θυμάσαι:

Η ιστορία περιγράφει και εξηγεί τη ζωή των ανθρώπων, που έζησαν πριν από μās.

Οί ιστορικοί γράφουν τήν ιστορία, άφοϋ μελετήσουν προσεχτικά δυό πηγές, τά μνημεία και τά γραπτά μνημεία.

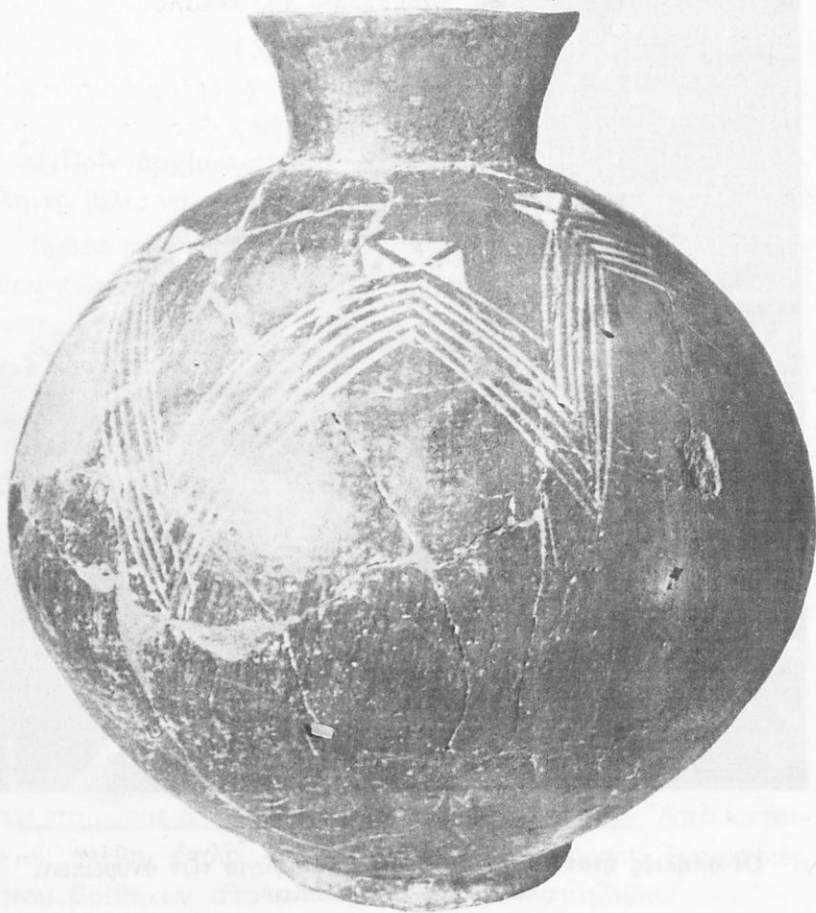
Η χρονολογία τους βοηθάει να ορίζουν τά γεγονότα μέσα στο χρόνο.

Η αρχαιότητα είναι μία περίοδος της ιστορίας, που περιλαμβάνει τά χρόνια ανάμεσα στο 3.000 π.Χ. και στο 476 μ.Χ.

Έρωτήσεις - Έργασίες

1. Πόσα χρόνια πέρασαν από τη γέννηση του Χριστού ως σήμερα;

2. Σὲ ποιόν αἰῶνα ζοῦμε;
3. Ποιὰ χρόνια ἀποτελοῦν τὸν 4ο αἰῶνα π.Χ.;
4. Πότε τελειώνει ἡ ἀρχαιότητα; Τὶ συνέβη τότε;
5. Διάβασε καὶ γράψε πῶς μετροῦσαν τὸ χρόνο οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες.

Οί σπηλιές ήταν τὸ πρῶτο φυσικὸ καταφύγιο τῶν ἀνθρώπων,
τὸ πρῶτο τους «σπίτι».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΠΡΟ-ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ (ΧΡΟΝΙΑ ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΦΗ)

① Πρὶν ἀρχίσω τὴ διήγησή μου γιὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες, θέλω νὰ σοῦ μιλήσω λίγο γιὰ τὰ προϊστορικά χρόνια.

② Δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ξεχάσης ὅτι ὁ πολιτισμὸς τῶν ἀνθρώπων βασίστηκε πάνω στὴν πρόοδο καὶ στὶς ἀνακαλύψεις, ποὺ ἔκαναν οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, σιγὰ σιγὰ, μὲ χίλιους κόπους καὶ ταλαιπωρίες, στὸ διάστημα τῶν προϊστορικῶν χρόνων.

③ Δυστυχῶς, δὲν ἔχομε κανένα γραπτὸ μνημεῖο, ποὺ θὰ μᾶς βοηθοῦσε νὰ γνωρίσωμε καλύτερα τὸν τρόπο τῆς ζωῆς τους, γιατί οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι δὲν ἤξεραν νὰ χρησιμοποιοῦν τὴ γραφή.

④ Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἱστορικοὶ ὀνόμασαν τὰ χρόνια, ποὺ δὲ μᾶς ἄφηναν κανένα γραπτὸ μνημεῖο, πρὸ-ιστορικά χρόνια, ἐνῶ τὰ ἄλλα, ποὺ, γι' αὐτὰ ἔχομε γραπτὲς μαρτυρίες, τὰ ὀνόμασαν ἱστορικά χρόνια.

⑤ Τὶς πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τῶν πρώτων ἀνθρώπων τὶς παίρνομε ἀπὸ τὰ μνημεῖα ποὺ μᾶς ἄφηναν. Ἀπὸ κατοικίες, σκεύη, ὅπλα, ἐργαλεῖα καὶ ἀπὸ ὁμορφες ζωγραφιές, ποὺ βρέθηκαν στοὺς τοίχους μερικῶν σπηλιῶν.

© Τὰ προϊστορικά χρόνια τὰ χωρίζομε σὲ τρεῖς ἐποχές :
στὴν παλαιολιθικὴ ἐποχή, στὴ νεολιθικὴ ἐποχή καὶ στὴν
ἐποχὴ τοῦ μετάλλου.

1. Παλαιολιθικὴ ἐποχὴ (600.000 - 8.000 π.Χ.)

1 Τὰ πολὺ παλιὰ χρόνια ἡ πατρίδα μας ἦταν σκεπασμέ-
νη μὲ ἀρκετὰ δάση. Ἦκανε φοβερὸ κρύο. Οἱ ἄνθρωποι
ζοῦσαν ὁμαδικὰ μέσα στὶς σπηλιές καὶ ζέσταιναν τὸ κορμί
τους μὲ τὰ δέρματα τῶν ζώων, ποὺ κυνηγοῦσαν. Κύρια
ἀσχολία εἶχαν τὸ κυνήγι καὶ τὸ ψάρεμα.

2 Γιὰ νὰ φτιάξουν τὰ ὅπλα καὶ τὰ ἐργαλεῖα, ποὺ τοὺς

α) Πέτρινα ἐργαλεῖα ποὺ χρη-
σιμοποιοῦσε ὁ ἄνθρωπος τῆς
παλαιολιθικῆς ἐποχῆς.

β) Πέτρινα ἐργαλεῖα ποὺ χρη-
σιμοποιοῦσε ὁ ἄνθρωπος τῆς
νεολιθικῆς ἐποχῆς.

(Εὐκόλα μπορεῖς νὰ κάμης τὴ σύγκριση καὶ νὰ βρῆς τὴ διαφορὰ.)

ήταν χρήσιμα, πελεκούσαν τις πέτρες τή μία με τήν ἄλλη καί τοὺς ἔδιναν ἓνα χοντροκομμένο σχῆμα.

③ Ἡ πέτρα (ὁ λίθος) ἦταν τὸ μόνο ὕλικό ποὺ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ τὶς κατασκευές τους, γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἱστορικοὶ ὀνόμασαν αὐτὴ τήν περίοδο τῆς προϊστορίας παλαιολιθικὴ ἐποχὴ ἢ ἐποχὴ τοῦ ἀκατέργαστου λίθου.

4 Αὐτὴ ἡ ἐποχὴ κράτησε πολλὰς χιλιετηρίδες καὶ ἦταν ἡ μεγαλύτερη περίοδος τῆς προϊστορίας.

5 Οἱ ἄνθρωποι τότε ἤξεραν ν' ἀνάβουν φωτιά γιὰ νὰ ζεσταίνονται, νὰ φωτίζουν τὴ σπηλιά, νὰ ψήνουν τὸ φαγητό τους καὶ νὰ κρατοῦν μακριὰ τὰ ἄγρια ζῶα.

6 Πολλὰς φορές, κλεισμένοι μέσα στὶς σπηλιές, δοκίμαζαν νὰ σχεδιάσουν πάνω στοὺς βράχους εἰκόνες ζώων ἢ ἀνθρώπων γιγούρες.

7 Σὲ σπήλαια τῆς Μακεδονίας, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Ἡπείρου μὰ καὶ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν Β. Σποράδων, βρέθηκαν ἑκατοντάδες ἐργαλεῖα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα, ποὺ εἶχαν χρησιμοποιήσει οἱ ἄνθρωποι τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς.

2. Νεολιθικὴ ἐποχὴ (8.000 - 2.800 π.Χ.)

① Τὰ χρόνια περνοῦσαν. Τὸ κρῦο ὑποχώρησε καὶ ὁ καιρὸς ἄρχισε νὰ ζεσταίνει. Οἱ ἄνθρωποι ἔμαθαν σιγὰ σιγὰ νὰ λειαίνουν τὶς πέτρες καὶ νὰ φτιάχνουν ἐργαλεῖα πιο μικρὰ καὶ πιο εὐχρηστα.

② Ἡ ἐποχὴ αὐτὴ τῆς προϊστορίας ὀνομάζεται νεολιθικὴ ἐποχὴ ἢ ἐποχὴ τοῦ κατεργασμένου λίθου.

③ Αὐτὴ τήν ἐποχὴ, οἱ ἄνθρωποι ἔμαθαν κάτι πολὺ σπου-

δαίο: νὰ καλλιεργοῦν τὴ γῆ. Ἐσπείραν καὶ περιμένοντας τὸ θερισμό, ἀναγκάστηκαν νὰ σταματήσουν τὴ μετακίνηση καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν κάπου μόνιμα.

4 Ἀπὸ κυνηγοὶ καὶ ψαράδες ἔγιναν γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι. Ἡμέρωσαν τὸ πρόβατο, τὴν κατσίκα, τὸ ἄλογο, τὸ γουρουνί, γιὰ τὶς ἀνάγκες τους.

5 Ἐτσι δημιουργήθηκαν τὰ πρῶτα χωριά, οἱ πρῶτοι συνοικισμοί, πού συνήθως γίνονταν κοντὰ σὲ πηγές ἢ μεγάλα ποτάμια.

6 Πολλοὶ ἄνθρωποι ζοῦσαν μέσα σὲ καλύβες ἢ σὲ κατοικίες, πού ἔφτιαχναν μέσα στὶς λίμνες, ἐπάνω σὲ πασσάλους.

7 Μιὰ κινητὴ γέφυρα τοὺς ἔνωσε μὲ τὴν κοντινὴ ξηρά. Αὐτὲς ἦταν οἱ λιμναῖες κατοικίες, πού τοὺς προφύλαγαν ἀπὸ τὰ ἄγρια ζῶα.

8 Ἦξεραν νὰ ὑφαίνουν ζεστὰ μάλλινα ὑφάσματα καὶ νὰ φτιάχνουν πῆλινα ἀγγεῖα, γιὰ νὰ συγκεντρώνουν τὰ προϊόντα, πού τοὺς ἔδινε ἡ γῆ. Τὰ ἀγγεῖα ἦταν, βέβαια, ἄτεχνα στὴν ἀρχή, σιγὰ σιγὰ ὅμως τὰ βελτίωσαν καὶ τὰ στόλισαν μὲ ὁμορφα σχέδια καὶ ζωγραφιές.

9 Στὴ Θεσσαλία, στὴν Ἀνατ. Στερεά, στὴν Ἀργολίδα καὶ στὴν Κορινθία, βρέθηκαν οἱ περισσότεροι συνοικισμοὶ τῶν ἀνθρώπων, πού ἔζησαν στὴν Ἑλλάδα τὴ νεολιθικὴ ἐποχή.

3. Ἐποχὴ τοῦ χαλκοῦ (2.800 - 1.100 π.Χ.)

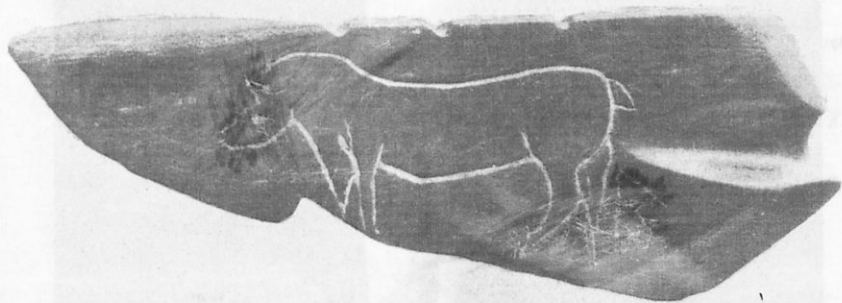
Πέρασαν πολλοὶ αἰῶνες. Τὸ ἀνθρώπινο μυαλὸ δὲ σताμάτησε νὰ σκέπτεται τρόπους, πού θὰ ἔκαναν τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀσφαλέστερη καὶ ἀνετώτερη.

Οἱ ἄνθρωποι ἔμαθαν ν' ἀνοίγουν ὀρυχεῖα καὶ νὰ βγά-

ζουν μέταλλα, για να φτιάξουν όπλα και εργαλεία μεγαλύτερης αντοχής.

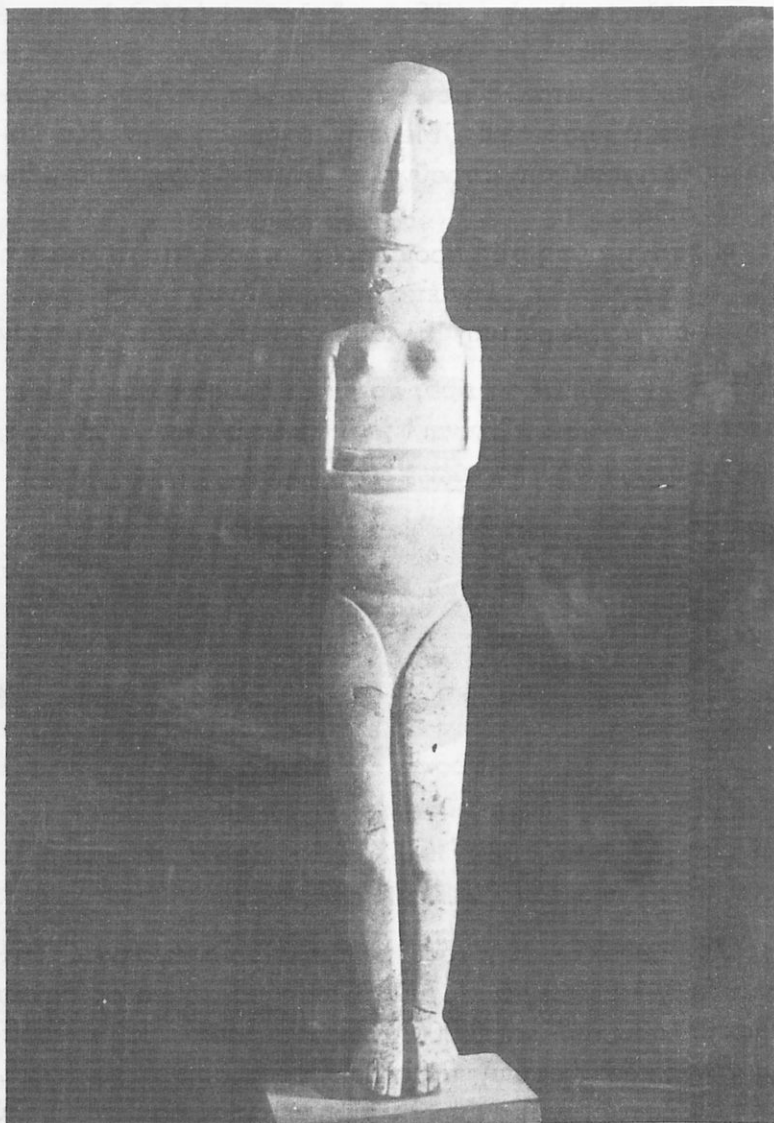
Το πρώτο μέταλλο που χρησιμοποίησαν ήταν ο χαλκός, ύστερα ο κασσίτερος. Με την ανάμειξη των δύο μετάλλων έφτιαξαν τον μπρούτζο. Τελευταία χρησιμοποίησαν το σίδηρο.

Η εποχή αυτή της προϊστορίας ονομάζεται έποχή του μέταλλου. Την εποχή αυτή, αναπτύχθηκαν πολιτισμοί στην ήπειρωτική Ελλάδα, στις Κυκλάδες και στην Κρήτη.

Αν τώρα σκεφθής ότι η προϊστορία κράτησε εκατοντάδες χιλιάδες χρόνια, ενώ η ιστορική περίοδος άρχισε στην Ελλάδα έδω και 3.000 χρόνια περίπου, θα καταλάβεις την άπεραντοςύνη της προϊστορίας.

Μπροστά της η περίοδος της Ιστορίας φαίνεται πολύ σύντομη, όπως φαίνεται ένας χρόνος μπροστά σ' έναν αιώνα.

Τὸ ἀγαλματάκι φτιάχτηκε στὶς κυκλάδες
2000 χρόνια πρὶν νὰ γεννηθῇ ὁ Χριστός.

Νὰ θυμᾶσαι :

Στὰ προϊστορικά χρόνια οἱ ἄνθρωποι δὲ γνώριζαν τὴ γραφή.

Χωρίζομε τὰ προϊστορικά χρόνια σὲ τρεῖς ἐποχές.

Στὴν παλαιολιθικὴ ἐποχὴ οἱ ἄνθρωποι ἦταν κνηγοί. Ζοῦσαν σὲ σπηλιές, χρησιμοποιοῦσαν λίθινα ἐργαλεῖα καὶ γνώριζαν τὴ χρῆση τῆς φωτιᾶς.

Στὴ νεολιθικὴ ἐποχὴ οἱ ἄνθρωποι ἔγιναν γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι. ἔχτισαν τοὺς πρώτους συνοικισμοὺς καὶ τὶς πρώτες λιμναῖες κατοικίες.

Στὴν ἐποχὴ τοῦ χαλκοῦ οἱ ἄνθρωποι χρησιμοποίησαν γιὰ τὰ ἐργαλεῖα καὶ τὰ ὅπλα τοὺς πρώτους τοὺς χαλκὸ καὶ ὕστερα τὸν μπρούντζο.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες

1. Σὲ ποιά ἐποχὴ οἱ ἄνθρωποι ζοῦσαν σὲ σπήλαια; Σὲ συνοικισμούς;
2. Πῶς ἔβρισκαν τὴν τροφή τους οἱ ἄνθρωποι τῆς παλαιολιθικῆς ἐποχῆς; Πῶς τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς;
3. Σὲ ποιά διαμερίσματα τῆς χώρας μας βρέθηκαν ἐρεῖπια ἀπὸ συνοικισμοὺς τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς; Προσπάθησε νὰ βρῇς εἰκόνες ἀπὸ τέτοιους προϊστορικοὺς συνοικισμούς.
4. Διάβασε καὶ γράψε ποιά ζῶα ζοῦσαν τὰ προϊστορικά χρόνια στὴν πατρίδα μας.

Ὁ ταῦρος ἦταν τὸ ἱερὸ ζῷο τῶν Κρητῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΚΡΗΤΕΣ : ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΝΑΥΤΙΚΟΙ

1. Οί Κρήτες καὶ ἡ θάλασσα

Στ' ὁμορφο νησὶ τῆς Κρήτης, μὲ τὰ ψηλὰ βουνὰ καὶ τὶς μικρὲς πεδιάδες, ζοῦσε ἀνάμεσα στὸ 3.000 καὶ τὸ 1.450 π.Χ. ἓνας χαρούμενος καὶ εἰρηνικὸς λαός. Ἀνῆκε στὴ μεσογειακὴ φυλὴ κι εἶχε ἔρθει ἀπὸ τὴ γειτονικὴ Μικρὰ Ἀσία.

Οἱ κάτοικοι τοῦ νησιοῦ πολὺ γρήγορα στράφηκαν στὴ θάλασσα. Ναυπήγησαν ἱστιοφόρα καὶ ξανοίχτηκαν στὸ πέλαγος. Ἐγιναν ναυτικοὶ καὶ ἔμποροι. Ἡ Θεση τῆς Κρήτης τοὺς βοήθησε νὰ ἔρθουν σ' ἐπαφὴ μὲ ὅλους τοὺς πολιτισμένους λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Γιατὶ ἡ Κρήτη βρίσκεται σχεδὸν σὲ ἴση ἀπόσταση ἀπὸ τρεῖς ἡπείρους: τὴν Εὐρώπη, τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀφρική.

Οἱ Κρήτες πουλοῦσαν στὴν Αἴγυπτο, στὴ Μ. Ἀσίαν καὶ στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους τὰ προϊόντα τῆς γῆς τους, τὸ κρασί, τὸ λάδι καὶ τὰ ὁμορφα πῆλινα ἀγγεῖα, ποὺ ἔφτιαχναν οἱ τεχνίτες τους. Στὴν πατρίδα τους ἔφερναν σιτάρη, μέταλλα κι ὅ,τι ἄλλο εἶχαν ἀνάγκη.

Ἔτσι, οἱ Κρήτες μὲ τὸ ἐμπόριο πρόκοψαν, ἔγιναν θαλασσοκράτορες καὶ γέμισαν μὲ πλοῦτο καὶ δύναμη τὸ καταπράσινο νησί τους.

2. Ἡ ἱστορία τῆς Κρήτης

Ἀπὸ τὸ 2.500 ὡς τὸ 1.700 π.Χ. τὴν Κρήτη τὴν κυβερνοῦσαν ἡγεμόνες ποὺ εἶχαν χωρίσει τὸ νησί σὲ μικρά κράτη.

2 Γύρω στὸ 1.700 π.Χ. ἓνας δυνατὸς σεισμὸς κατὰστρεψε τὰ παλάτια τῶν ἡγεμόνων. Οἱ Κρήτες δὲν ἔχασαν τὸ θάρρος τους. Ἐχτίσαν καινούρια ἀνάκτορα μεγαλύτερα καὶ λαμπρότερα.

Στὸ κέντρο τῆς βόρειας πλευρᾶς τοῦ νησιοῦ, στὴν Κνωσό, κοντὰ στὸ σημερινὸ Ἡράκλειο, οἱ ἡγεμόνες ἀπό-

Ὁ πρίγκιπας μὲ τὰ κρίνα
(Ἀπὸ τῆς τοιχογραφίας τοῦ
ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ)

κτησαν μεγάλη δύναμη καὶ ἀνακηρύχτηκαν βασιλιάδες.. Σιγὰ σιγὰ ἐγίναν κυρίαρχοι σὲ ὅλη τὴν Κρήτη. Κυβέρνησαν ἀπὸ τὸ 1.700 ὡς τὸ 1.450 π.Χ. καὶ οἱ περισσότεροι εἶχαν τὸ ὄνομα Μίνως.

Στὸ διάστημα αὐτὸ οἱ Κρήτες ἀνέπτυξαν ἓνα θαυμάσιο πολιτισμὸ, ποὺ ἔμεινε στὴν ἱστορία γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα μινωικὸς πολιτισμὸς.

Τότε ποὺ τὸ νησί γνώριζε τὴ μεγαλύτερή του δόξα καὶ εὐημερία, ἦρθε ἀναπάντεχα ἡ καταστροφή.

Ἐνας τρομερὸς σεισμὸς ἀπὸ μιὰ τρομακτικὴ ἔκρηξη τοῦ ἡφαιστείου τῆς γειτονι-

Ἡ «θεὰ με τὰ φίδια», μεγάλη γυναικεία θεότητα τῆς μινωικῆς
Κρήτης

κῆς Θήρας ἐξαφάνισαν τὸν πολιτισμὸ τῶν Κρητῶν. Ἡ Κνωσὸς καταστράφηκε. Τὰ παλάτια ξαναχτίστηκαν. Σὲ λίγο ὅμως ἦρθαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα Ἀχαιοὶ καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ νησιοῦ πέρασε στὰ χέρια τους.

3. Ὁ πολιτισμὸς τῶν Κρητῶν

Ὅσα γνωρίζομε γιὰ τὸν πολιτισμὸ τῶν Κρητῶν, τὰ ὀφείλομε στὶς ἀνασκαφές, ποὺ ἔκανε στὴν Κνωσὸ ὁ Ἄγγλος ἀρχαιολόγος Ἐβανς ἐδῶ καὶ ἑκατὸ περίπου χρόνια καὶ στὶς ἀνασκαφές ποὺ ἔκαναν ἀργότερα ἄλλοι ἐπιστήμονες στὴ Φαιστό, στὰ Μ'άλλια καὶ σ' ἄλλες περιοχὲς τοῦ νησιοῦ. (Κνωσὸς Γωρεῖς)

Οἱ Κρήτες, τὸν καιρὸ τῆς μεγάλης τους ἀκμῆς, ἀπὸ τὸ 1.700 ὠς τὸ 1.450 π.Χ., ἔχτισαν σὲ σπουδαῖα σημεῖα τοῦ νησιοῦ τους, μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα.

Κάθε ἀνάκτορο ἦταν τὸ θρησκευτικὸ κέντρο μὰ καὶ τὸ κέντρο κάθε δραστηριότητος στὴν περιοχὴ ποὺ ἦταν χτισμένο.

Γύρω του ἀπλωνόταν ἓνας οἰκισμὸς, μὲ μικρὴ πόλη.

Μὴ φανταστῆς ὅμως πῶς τὸ ἀνάκτορο ἦταν ἓνα μόνο κτίριο. Ἦταν ἓνα ὁλόκληρο κτιριακὸ συγκρότημα, δηλ. πολλὰ κτίρια, τὰ περισσότερα πολυώροφα μὲ τρεῖς, τέσσερις καὶ πέντε ὀρόφους, χτισμένα γύρω ἀπὸ μιά κεντρικὴ αὐλὴ.

Ἀτέλειωτοι διάδρομοι ὀδηγοῦσαν σὲ ἱερά, σὲ βασιλικὰ διαμερίσματα, σὲ ἐργαστήρια, σὲ ἀποθήκες. (Βυρινθε)

Τὸ μεγαλύτερο σὲ ἔκταση, μὰ καὶ τὸ πιὸ λαμπρὸ, ἦταν τὸ ἀνάκτορο τῆς Κνωσοῦ.

Μὲ τὶς ἀνασκαφές, ἦρθαν στὸ φῶς τὰ ἐρείπια τῶν ἀνακτόρων. Ἀπὸ τὰ ἐρείπια, ἀπὸ τὶς θαυμάσιες τοῖχογραφίες

που σώθηκαν και από άλλα εύρηματα, γνωρίσαμε πώς ζούσαν οι πλούσιοι Κρήτες και οι βασιλιάδες τους. Για τους άπλους ανθρώπους, τους χωρικούς, τους ναυτικούς, τους τεχνίτες, μάθαμε πολύ λίγα.

«Η παριζιάνα»

(Έτσι ονόμασαν τη γυναίκα της τοιχογραφίας)

Οι Κρήτες αγαπούσαν με πάθος τη ζωή και καθετί που τήν κάνει άνετη και όμορφη.

Τα παλάτια και οι κατοικίες των πλουσίων ήταν έφοδιασμένα με όλες τις ανέσεις. Να σκεφθής ότι στα λουτρά τους έτρεχε ζεστό και κρύο νερό.

Οι γυναίκες, που είχαν μια ξεχωριστή θέση στην κοινωνία των Κρητών, διάλεγαν με μεγάλη φιλαρέσκεια τα φορέματά τους, χτένιζαν τα μαλλιά τους με ιδιαίτερη χάρη κι έβαφαν προσεχτικά το πρόσωπό τους. Ήταν οι «Παριζιάνες» της εποχής εκείνης.

Άντρες και γυναίκες αγαπούσαν τη διασκέδαση, τους χορούς, τα συμπόσια, τους αγώνες και τις ταυρομαχίες.

Τους θεούς τους λάτρευαν στο ύπαιθρο ή σε όρισμένες αίθουσες των ανακτόρων. Ναούς δεν έχτιζαν. Γύρω από ένα βωμό πρόσφεραν θυσίες σε μία γυναικεία θεότητα, στη θεά της γης, τη μητέρα όλων των άγαθών.

Άνθρωποι με βαθιά αγάπη για τη ζωή και τη φύση, οι Κρήτες, δεν άφησαν εύκαιρία να μην άποτυπώσουν

Ἀναστηλωμένα ἐρείπια ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα τῆς Κνωσοῦ

στis τοιχογραφίες και στα άγγεια τo φυσικό κόσμo. Οί καλλιτέχνες τους ζωγράφιζαν με ζωηρά χαρούμενα χρώματα: λουλούδια, πουλιά, ψάρια, βράχους, σκηνές από τούς άγώνες και τις ταυρομαχίες, σκηνές από τήν καθημερινή ζωή.

Ο διπλός πέλεκυς ήταν θρησκευτικό σύμβολο των Κρητών

Κι είναι οί τοιχογραφίες κι οί αγειογραφίες ένα μαγικό βιβλίο με εικόνες χωρίς λόγια, πού μās μιλούν για τήν όμορφη, άνετη κι εύθυμη ζωή τών Κρητών.

Να θυμάσαι:

Ανάμεσα στο 1.700 και τo 1.450 π.Χ. ή Κρήτη ήταν ένα σπουδαίο κράτος με μεγάλο πολιτισμό.

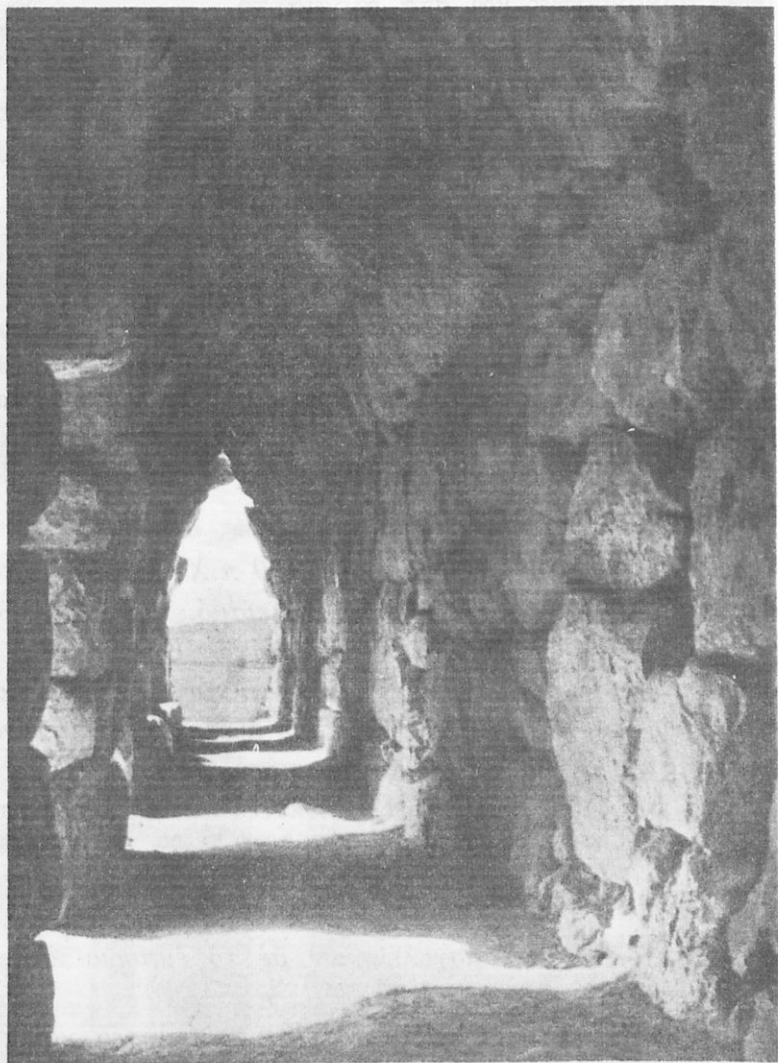
Το 1.450 οί Άχαιοί έγιναν κύριοι τών Κρητών.

Γνωρίσαμε τόν κρητικό πολιτισμό από τὰ ερείπια τών ανακτόρων και τις τοιχογραφίες, πού βρέθηκαν με τις ανασκαφές στην Κνωσό, στη Φαιστό, στα Μάλλια.

Οί Κρητες αγαπούσαν τήν πολυτέλεια και τήν άνεση. Λάτρειναν μία γυναικεία θεότητα.

Ερωτήσεις - Εργασίες

1. Γιατί οί Κρητες ασχολήθηκαν με τo εμπόριο και τή ναυτιλία;
2. Να διηγηθής στην τάξη τo μύθο του Θησέα και του Μινώταυρου.
3. Γράψε τo μύθο του Δαίδαλου και του Ίκαρου.
4. Κάνε μιὰ συλλογή εικόνων με θέμα: «Η μινωική τέχνη».

Τὰ κυκλώπεια τείχη στὴν Τίρυνθα. Εἶναι χτισμένα μετὰ τόσο πελώριες πέτρες, ποὺ ἔκαμαν τοὺς ἀρχαίους νὰ φαντάζονται ὅτι τὰ ἔχτισαν οἱ μυθικοὶ γίγαντες, οἱ Κύκλωπες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΑΣ

1. Βουνά και θάλασσα

Παρατήρησε προσεχτικά τὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδας. Δύο χρώματα κυριαρχοῦν: τὸ καφέ καὶ τὸ γαλάζιο.

Δύο εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς πατρίδας μας: τὰ βουνὰ καὶ ἡ θάλασσα.

Περὶ φανα ψηλὰ βουνὰ ξεκινοῦν ἀπὸ τὸ βοριά, ἀπὸ τὴ Θράκη, τὴ Μακεδονία, τὴν Ἥπειρο καὶ φτάνουν ὡς τὸ νοτιότερο ἄκρο, στὸ ἄκρωτήριο Ταίναρο. Ἄδικα θὰ ψάξης γιὰ καμιὰ μεγάλη πεδιάδα, γιὰ κανένα πλωτὸ ποτάμι.

Μικρὲς εἶναι οἱ πεδιάδες μας, ποὺ ἀγκαλιάζονται ἀπὸ τὰ βουνὰ καὶ ζοῦν χωριστὰ ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη.

Μικροὶ εἶναι καὶ οἱ ποταμοὶ μας, ποὺ ποτίζουν τοὺς λιγοστοὺς κάμπους.

Μὰ ἡ θάλασσα βρίσκεται παντοῦ. Βρέχει ὁλόγυρα τὴν ἑλληνικὴ χερσόνησο, μπαίνει βαθιὰ μέσα της καὶ σχηματίζει μικροὺς καὶ μεγάλους κόλπους.

Σ' ὅποιο σημεῖο τοῦ ἐσωτερικοῦ κι ἂν βρίσκεσαι, δὲν ἀπέχεις ἀπὸ τὴ θάλασσα περισσότερο ἀπὸ 100 χιλιόμετρα.

Στὴ θάλασσα οἱ Ἕλληνες γύρεψαν ἀπὸ τὰ πολὺ παλιὰ χρόνια ὅ,τι δὲν τοὺς ἔδινε τὸ φτωχό, ὀρεινὸ ἔδαφος

τῆς πατρίδας τους. Ἐγιναν ἀπὸ πολὺ νωρὶς ψαράδες, ἔμποροι ἢ ναυτικοί.

Καὶ οἱ κάτοικοι τῶν πεδιάδων καὶ τῶν κοιλάδων ἔμειναν γιὰ πάρα πολλὰ χρόνια χωρισμένοι σὲ μικρὰ κράτη, ἔτσι ὅπως τὸ ἔθελαν τὰ ψηλὰ βουνά, ποὺ χώριζαν τὴ γῆ τους.

2. Αἰγαῖοι

Σ' αὐτή, λοιπόν, τὴ γῆ ποὺ σήμερα ὅλοι τὴν ὀνομάζομε Ἑλλάδα, ἔφτασαν στὸ τέλος τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς, περίπου 3.000 χρόνια πρὶν νὰ γεννηθῇ ὁ Χριστὸς, ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν Ἀσία, ποὺ ἀνῆκαν στὴ μεσογειακὴ φυλή.

Ἐφεραν μαζί τους χάλκινα ὅπλα καὶ μ' αὐτοὺς ἄρχισε γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ ἐποχὴ τοῦ μετάλλου.

Ἐγκαταστάθηκαν στὰ παράλια, στὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ στὴν Κρήτη κι ἐνώθηκαν μὲ τοὺς παλιόους κατοίκους. Πολὺ γρήγορα ἄρχισαν νὰ ταξιδεύουν καὶ νὰ ἐμπορεύωνται. Πρῶτοι αὐτοὶ ἀνοίχτηκαν στὸ πέλαγος κι ἔφθασαν ὡς τὴν Ἰταλία καὶ τὴν Ἰσπανία.

Οἱ ἱστορικοὶ ὀνόμασαν αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους Αἰγαίους καὶ τὸν πολιτισμὸ τους αἰγαῖο πολιτισμό.

3. Ἀχαιοὶ — Οἱ πρῶτοι Ἕλληνες

Περισσότερα πράγματα δὲν ξέρομε γιὰ τοὺς Αἰγαίους. Μὰ ἓνα εἶναι σίγουρο. Γύρω στὰ 2.000 π.Χ. οἱ Αἰγαῖοι ἀναστατώθηκαν ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ ἑνὸς καινούριου λαοῦ.

Ἀρχισαν νὰ κατεβαίνουν ἀπὸ τὸ βοριά, ἀπὸ τὴν Κεν-

τρική Εὐρώπη, ἄλλες φυλές, οἱ Ἀχαιοί, οἱ Ἴωνες, οἱ Αἰολεῖς.

Ὅλοι ἀνῆκαν στήν ἰνδοευρωπαϊκή φυλή καὶ μιλοῦσαν τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Οἱ περισσότεροι καὶ οἱ ἰσχυρότεροι ἦταν οἱ Ἀχαιοί.

Κατέβαιναν νότια, ὅλο νότια, ζητώντας καινούρια βοσκοτόπια. Ἦταν δυνατοί, τολμηροὶ καὶ ἐξυπνοὶ πολεμιστές. Ἐφερναν μαζί τους τὸ ἄλογο καὶ χρησιμοποιοῦσαν κι αὐτοὶ μπρούντζινα ὅπλα.

Οἱ παλιοὶ κάτοικοι, οἱ Προέλληνες τοὺς δέχτηκαν, μὴ μπορώντας νὰ κάμουν διαφορετικά, κι ἐνώθηκαν μαζί τους.

Οἱ μετακινήσεις τῶν Ἀχαιῶν κράτησαν 400 περίπου χρόνια.

4. Πῶς ζοῦσαν οἱ Ἀχαιοί

Οἱ Ἀχαιοί, σὰν ἔφτασαν στήν Ἑλλάδα, ἦταν ποιμένες. Ἐνώθηκαν ὅμως μὲ τὸν παλιὸ πληθυσμό, τοὺς Αἰγαῖους, καὶ γνώρισαν τὸν πολιτισμὸ τους καὶ τὸν πολιτισμὸ τῶν Κρητῶν.

Ἀπ' αὐτοὺς ἔμαθαν νὰ καλλιεργοῦν τὴν ἐλιά καὶ τὸ ἀμπέλι. Σταμάτησαν, λοιπόν, τὶς μετακινήσεις κι ἐγκαταστάθηκαν σὲ πολλὰ χωριά καὶ μικρὲς πόλεις. Ἐγίναν γεωργοὶ καὶ τεχνίτες.

Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς πλούτισαν σιγὰ σιγὰ κι ἀπόχτησαν πολλὰ κτήματα καὶ μεγάλη δύναμη.

Κάθε μεγάλο χωριό, ~~κάθε~~ πόλη, εἶχε ἓνα βασιλιά καὶ πολλοὺς εὐγενεῖς. Ἔτσι, ἡ Ἑλλάδα, ἐκείνη τὴν ἐποχή, ἦταν χωρισμένη σὲ πολλὰ μικρὰ βασίλεια. Ὁ βασιλιάς μαζί μὲ τοὺς εὐγενεῖς—τοὺς πλούσιους κτηματίες—κυβερνοῦσε τὸ κράτος του κι ἔπαιρνε τὶς ἀποφάσεις γιὰ πόλεμο ἢ εἰρήνη.

Ἡ ζωὴ τῶν Ἀχαιῶν βασιλιάδων καὶ τῶν εὐγενῶν

Ήταν πολὺ ἀπλή. Εἶχαν, βέβαια, ὑπηρέτες, μὰ δούλευαν καὶ οἱ ἴδιοι, γιὰ νὰ φτιάξουν ὅλα ὅσα εἶχαν ἀνάγκη : ροῦχα, ἐργαλεῖα, ὄπλα.

Ἀγαποῦσαν τὴν ποίηση, τὸ καλὸ κρασί καὶ τὸ πλούσιο φαγητὸ καὶ μὲ ἰδιαίτερη εὐχαρίστηση φιλοξενοῦσαν τοὺς ξένους.

Συχνὰ ὅμως ἔκαναν πολέμους, πότε ὁ ἓνας ἐναντίον τοῦ ἄλλου, πότε ἐνωμένοι ἐναντίον ἄλλων λαῶν. Κύρια ἀπασχόλησή τους ἦταν ὁ πόλεμος. Γι' αὐτὸ καὶ κατοικοῦσαν σὲ ὀχυρωμένα ὑψώματα, μέσα σὲ δυνατὰ κάστρα, στὶς ἀκρόπολεις.

Οἱ ὑπήκοοι τῶν βασιλιάδων ζοῦσαν γύρω ἀπὸ τὴν ἀκρόπολη, δουλεύοντας τὴ γῆ, τὸν πηλὸ καὶ τὰ μέταλλα. Ἀργότερα, παίρνοντας σὰν παράδειγμα τοὺς Κρῆτες, στράφηκαν στὴ θάλασσα κι ἔγιναν ἔμποροι ἢ ναυτικοί. Ἐπικράτησαν στὴν Κνωσό, ἔγιναν κύριοι τοῦ νησιοῦ καὶ κύριοι τῆς Μεσογείου.

Μὲ τὰ γρήγορα πλοῖα τους ταξίδευαν στὴν Ἀσία, τὴν Αἴγυπτο, τὴν Ἰταλία καὶ τὴν Ἰσπανία.

Γύρω στὰ 1.400 π.Χ. τὰ σπουδαιότερα ἀρχαῖα κράτη ἦταν οἱ Μυκῆνες καὶ ἡ Τίρυνθα στὴν Ἀργολίδα, ἡ Πύλος στὴ Μεσσηνία, ὁ Ὀρχομενὸς καὶ ἡ Θήβα στὴ Βοιωτία καὶ ἡ Ἰωλκὸς στὴ Θεσσαλία.

5. Πῶς γνωρίσαμε τοὺς Ἀχαιοὺς

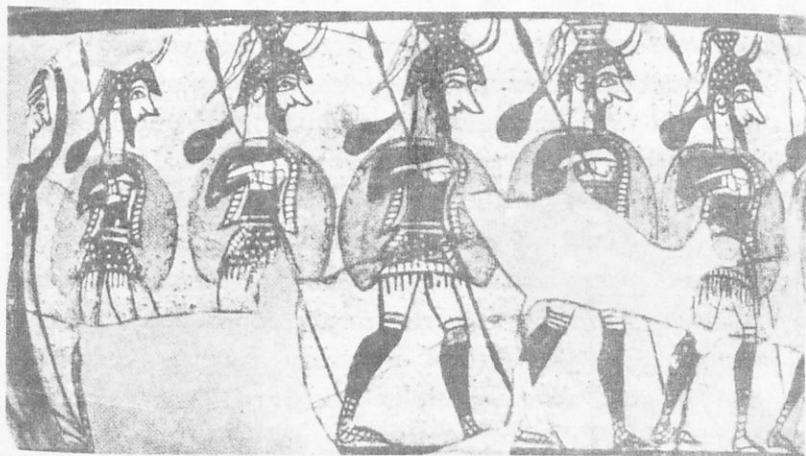
Ἄν ζοῦσες πρὶν ἑκατὸ χρόνια, δὲ θὰ ἤξερες τόσα πολλὰ πράγματα γιὰ τὴν ἀρχὴ τῆς ἱστορίας μας, γιὰ τοὺς πολεμιστὲς Ἀχαιοὺς καὶ τὰ κάστρα τους.

Ὁ δάσκαλός σου θὰ σοῦ ἔλεγε ὅσα τραγούδησε γι'

αὐτοὺς ὁ Ὅμηρος, ἓνας τυφλὸς ποιητής, ποὺ ἔζησε περίπου 800 χρόνια πρὶν νὰ γεννηθῇ ὁ Χριστός.

Στὰ δύο του ποιήματα, τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσεια, ἀνέφερε πολλὰ πράγματα γιὰ τοὺς Ἀχαιοὺς, μὰ δὲ θὰ ἦσουν αἰγούροι, ἂν ὅλα ἦταν ἀληθινὰ ἢ ἂν τὰ εἶχε γεννήσει ἡ φαντασία του.

Πρὶν ἀπὸ ἑκατὸ ὅμως χρόνια, ἓνας Γερμανὸς, ὁ Σλημαν, ποὺ εἶχε διαβάσει τὸν Ὅμηρο, ἔκανε ἀνασκαφές

Ἀχαιοὶ πολεμιστὲς

στὶς Μυκῆνες κι ἔφερε στὸ φῶς τὰ ἀνάκτορα καὶ τοὺς τάφους τῶν Μυκηναίων βασιλιάδων. Ὁ Ὅμηρος εἶχε πεῖ τὴν ἀλήθεια. Ἡ ἀρχὴ εἶχε γίνεῖ.

Ἔσκαφαν στὴν Τίρυνθα, στὴν Πύλο, στὴν Θήβα, στὸν Ὀρχομενὸ, στὴν Ἰωλκὸ.

Τὰ ἀχαιϊκὰ ἀνάκτορα ἓνα ἓνα πρόβαλαν καὶ φανέρωσαν τὰ μυστικά τους.

6. Οί πολύχρυσες Μυκῆνες

Τὸ πιὸ δυνατό, τὸ πιὸ πλούσιο ἀχαικὸ κράτος, ποὺ ὅλα τ' ἄλλα τὸ ἀναγνώριζαν σὰν ἀνώτερό τους, ἦταν οἱ Μυκῆνες. Γι' αὐτὸ κι ὁ πολιτισμὸς τῶν Ἀχαιῶν ὀνομάστηκε μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς.

Ὁ Ὅμηρος στὰ τραγούδια του ὀνόμασε τὶς Μυκῆνες πολύχρυσες, ἀπὸ τὸ χρυσάφι καὶ τὸν πλοῦτο ποὺ εἶχαν.

Πραγματικά, ὅταν ὁ Σπῆμαν ἔσκαψε στὴν Ἀκρόπολη τῶν Μυκηναίων, βρῆκε τὰ ἐρείπια ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα τῶν Μυκηναίων βασιλιάδων καὶ τοὺς βασιλικοὺς τάφους.

Μέσα στοὺς τάφους βρέθηκαν θαυμάσια πράγματα, τὰ κτερίσματα, τὰ περισσότερα χρυσά, ποὺ μᾶς θαμπώνουν μὲ τὴν τέχνη τους καὶ μᾶς δείχνουν πῶς οἱ Ἀχαιοὶ ἦταν πλούσιοι, μὰ καὶ σπουδαῖοι τεχνίτες καὶ καλλιτέχνες.

Βρέθηκαν σκεύη καὶ κοσμήματα χρυσά, ἀγγεῖα, μπρούντζινα ὅπλα, στολισμένα μὲ ὁμορφα σχέδια, κι ἀκόμη χρυσὲς προσωπίδες, ποὺ τὶς τοποθετοῦσαν στὰ πρόσωπα τῶν νεκρῶν. Οἱ Ἀχαιοὶ πίστευαν πῶς ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὰ προσωπικά του ἀντικείμενα καὶ μετὰ τὸ θάνατό του. Γι' αὐτὸ τὰ ἔθαβαν μαζί του μέσα στοὺς τάφους.

Ἀπὸ τὰ ξίφη, τὶς παραστάσεις πάνω στὰ σκεύη, τὰ κοσμήματα, τὶς τοιχογραφίες, βλέπομε πῶς οἱ Ἀχαιοί, ἀντίθετα ἀπὸ τοὺς Κρήτες, ἦταν πολεμικὸς λαός. Ἀγαποῦσε ξεχωριστὰ τοὺς ἀγῶνες καὶ τὶς πολεμικὲς περιπέτειες. Οἱ τεχνίτες τους, σὰ θέματα γιὰ τὰ ἔργα τους, ἐπαιρναν σκηνὲς ἀπὸ κυνήγια, σκηνὲς ἀπὸ ἀγῶνες, πολεμιστὲς, ἄρματα, καράβια.

Μπορεῖς καὶ σύ νὰ θαυμάσης τὰ εὐρήματα τῶν τάφων, ἂν κάνης μία ἐπίσκεψη στὸ ἀρχαιολογικὸ μουσεῖο Ἀθηνῶν.

7. Ὁ Ἰτρωικὸς πόλεμος

Ὁ Ἀγαμέμνωνας ἦταν ἓνας δυνατὸς καὶ πλούσιος βασιλιάς τῶν Μυκηναίων. Στὰ χρόνια τῆς βασιλείας του, γύρω στὰ 1.200 π.Χ. οἱ Ἀχαιοὶ βασιλιάδες ἐνώθηκαν καὶ μετὰ καράβια τους ξεκίνησαν νὰ κυριέψουν τὴν Τροία, μιὰ πόλη τῆς Μ. Ἀσίας χτισμένη στὰ παράλια τοῦ Ἑλλησπόντου. Εἶπαν πῶς πῆγαιναν νὰ φέρουν πίσω τὴν ὥραϊα Ἑλένη, ποὺ τὴν εἶχε κλέψει ὁ Πάρης τὸ πριγκιπόπουλο τῆς Τροίας.

Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶναι πῶς ἤθελαν νὰ κατακτήσουν καινούριους τόπους καὶ νὰ πλουτίσουν περισσότερο.

Ἐνα χρυσὸ ποτήρι μυκηναϊκῆς τέχνης. Βρέθηκε στὸ Βαφειὸ τῆς Λακωνίας.

Αὐτὴ ἡ ὀλόχρυση προσωπίδα εἶναι γνωστὴ σὰν ἡ «προσωπίδα τοῦ Ἀγαμέμνονα».

Ὁ πόλεμος κράτησε 10 χρόνια καὶ ὀνομάστηκε Ἰτρωικὸς πόλεμος.

Ὅπως θὰ δῆς παρακάτω, ὁ τυφλὸς ποιητὴς Ὅμηρος τραγούδησε τὶς περιπέτειες αὐτοῦ τοῦ πολέμου.

8. Οἱ Δωριεῖς

Ἀνάμεσα στὸ 1.200 π.Χ. καὶ στὸ 1.100 π.Χ. ἓνας καινούριος λαὸς εἰσέβαλε στὴν Ἑλλάδα· ἦταν οἱ Δωριεῖς,

πού άνηκαν κι αὐτοὶ στὴν ἰνδοευρωπαϊκὴ φυλὴ καὶ κατέβαιναν ἀπὸ τὸ βοριά.

Δυνατοὶ καὶ ἄγριοι, προχωροῦσαν πρὸς τὸ νότο καὶ κατάστρεφαν στὸ πέρασμά τους ἕνα ἕνα τὰ ἀρχαῖκά βασιλεια.

Οἱ ἀκροπόλεις δὲν μπόρεσαν νὰ τοὺς ἀντισταθοῦν. Οἱ Ἀχαιοὶ χρησιμοποιοῦσαν ἀκόμη τὰ μπρούντζινα ὅπλα.

Σὲ διάστημα λιγότερο ἀπὸ ἕναν αἰῶνα, οἱ Δωριεῖς εἶχαν γίνεи κύριοι τῆς Ἑλλάδας. Οἱ περισσότεροὶ πέρασαν τὸν Ἴσθμὸ κι ἐγκαταστάθηκαν στὴν Πελοπόννησο.

Ἡ πιὸ δυνατὴ δωρικὴ φυλὴ ἦρθε νὰ κατοικήσῃ στὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα, στὴ Λακωνικὴ.

Ἀπὸ τὴν Δωρικὴ φυλὴ προῆλθαν οἱ Λάκωνες ἢ Σπαρτιάτες.

9. Οἱ Ἀχαιοὶ στὴν Ἰωνία

Μὲ τὴν κάθοδο τῶν Δωριέων, πολλοὶ Ἀχαιοὶ σκοτώθηκαν κι ὅσοι σώθηκαν, ἀναγκαστικὰ ἐνώθηκαν μὲ τοὺς κατακτητὲς. Ἀπὸ τὴν ἀνάμειξη Προελλήνων, Ἀχαιῶν καὶ Δωριέων, προῆλθαν οἱ Ἕλληνες.

Μερικοὶ ὅμως Ἀχαιοὶ δὲν μπόρεσαν ν' ἀντέξουν τὴ σκλαβιά. Μπῆκαν στὰ γρήγορα πλοῖα τους καὶ πέρασαν ἀπέναντι στὶς γειτονικὲς παραλίες τῆς Μ. Ἀσίας ἀναζητῶντας μιὰ καινούρια πατρίδα.

Ἐπειτα ἀπὸ πολλοὺς κόπους καὶ περιπέτειες, ἐγκαταστάθηκαν στὴν καινούρια εὐφορὴ γῆ κι ὀργάνωσαν τὴ ζωὴ τους σύμφωνα μὲ τὸ προηγούμενο παράδειγμα ποὺ εἶχαν. Ἰδρυσαν κι ἐδῶ πολλὰ μικρὰ βασιλεια—πόλεις. Ἀνάμεσα τους ξεχώριζαν τὰ βασιλεια τῆς Μιλήτου, τῆς Ἐφέσου καὶ τῆς Φώκαιας.

«Ἡ πύλη τῶν λεόντων», ἡ εἰσοδος στὴν ἀκρόπολη τῶν Μυκηνῶν.
Παρατήρησε τοὺς ὀγκόλιθους τοῦ τείχους.

10. Τὰ ὁμηρικὰ ἔπη

Στὴν καινούρια τους πατρίδα, ποὺ τὴν ὀνόμασαν Ἴωνία, οἱ νεοφερμένοι ἄποικοι, ἔφεραν ὅλες τὶς παλιές τους συνήθειες, τὴ λατρεία τῶν προγονικῶν θεῶν, τὴν ὁμορφὴ τέχνη τους καὶ τὰ ποιήματά τους, ἔφεραν δηλ. τὸν τρόπο τῆς παλιᾶς τους ζωῆς.

3 ε λ ο γ η

Στὴν Ἴωνία ἀνθίσε ἓνας καινούριος πολιτισμός, ὁ ἰωνικός πολιτισμός.

Ὅμως, μέσα τους βαθιά, ζοῦσε ἡ ἀγάπη γιὰ τὴν παλιά πατρίδα. Οἱ πιὸ παλιοὶ θυμόνταν τὰ ἥρωικὰ κατορθώματα τῶν προγόνων καὶ τὰ ἱστοροῦσαν στὰ παιδιά τους.

Ἀνάμεσα στὶς θύμησης, ἡ πιὸ δυνατὴ ἦταν ἐκείνη τοῦ τρωικοῦ πολέμου.

Ἀοιδοί, δηλ. περιπλανώμενοι τραγουδιστές, γύριζαν στὶς αὐλὲς τῶν βασιλιάδων καὶ τὰ μικρὰ χωριὰ καὶ τραγουδοῦσαν, παίζοντας τὴ λύρα, τὰ κατορθώματα τῶν Ἀχαιῶν στὴν παλιά τους πατρίδα.

Τὰ τραγούδια αὐτά, συγκεντρωμένα καὶ χωρισμένα σὲ δύο μεγάλα ποιήματα, τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσεια, τὰ ἀπάγγελλαν οἱ ἀοιδοὶ γύρω στὰ 800 π.Χ.

Πιστεύομε πῶς ποιητὴς τους ἦταν ὁ Ὅμηρος, ποὺ γεννήθηκε ἐκείνη τὴν ἐποχὴ στὴν Ἴωνία καὶ τὰ ὀνομάζομε ὀμηρικὰ ἔπη. Σ' αὐτὰ χρωστᾶμε τὶς περισσότερες γνώσεις μας γιὰ τοὺς πολεμιστὲς Ἀχαιοὺς καὶ τοὺς εὐγενικοὺς Ἴωνες.

Νὰ θυμᾶσαι:

Γνωρίζομε τὴν ἀρχὴ τῆς Ἱστορίας μας ἀπὸ τὰ ὀμηρικὰ ἔπη καὶ ἀπὸ τὶς ἀνασκαφές.

Οἱ Ἀχαιοὶ ἦρθαν ἀπὸ τὸ βορρῆ τὸ 2.000 π.Χ. καὶ ἵδρυσαν στὴν Ἑλλάδα πολλὰ μικρὰ βασίλεια.

Οἱ βασιλιάδες κατοικοῦσαν σὲ ὀχυρωμένες ἀκροπόλεις καὶ ἀγαποῦσαν τὶς πολεμικὲς περιπέτειες.

Οἱ Δωριεῖς, ποὺ ἀνῆκαν στὴν ἴδια φυλὴ μὲ τοὺς Ἀχαιοὺς, κατέβηκαν ἀργότερα στὴν Ἑλλάδα, τὸ 1.100 π.Χ., καὶ κατὰστρεψαν τὰ βασίλεια τῶν Ἀχαιῶν.

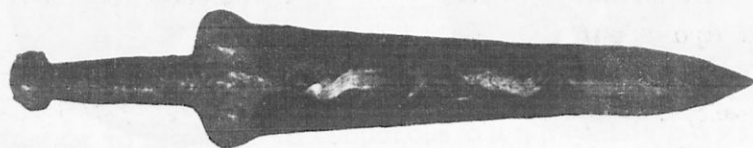
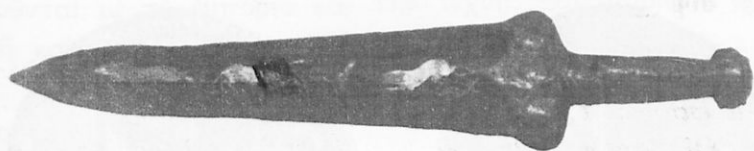
Ἀπὸ τὴν ἔνωση Προελλήνων, Ἀχαιῶν καὶ Δωριέων προῆλθαν οἱ Ἕλληνες.

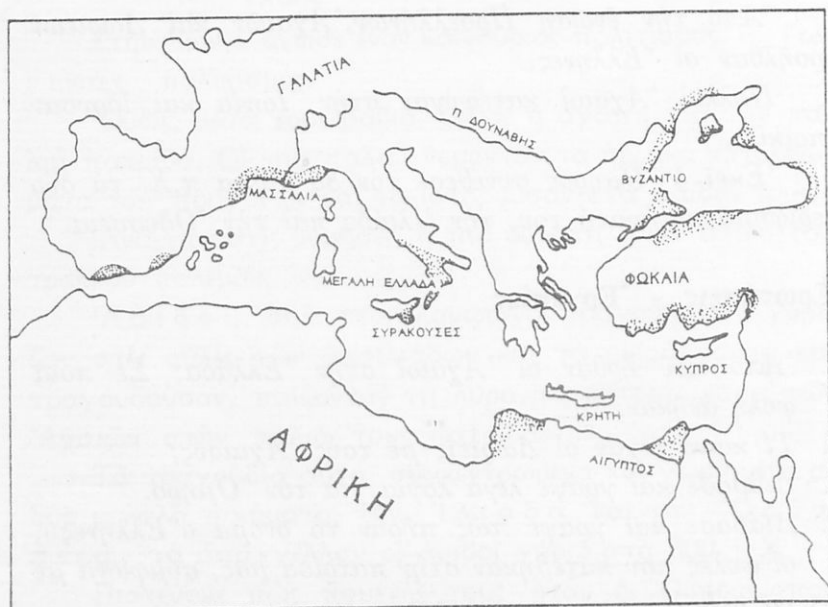
Πολλοὶ Ἀχαιοὶ κατέφυγαν στὴν Ἰωνία καὶ ἱδρυσαν ἀποικίες.

Ἐκεῖ ὁ Ὅμηρος συνέθεσε τὸν 8ο αἰῶνα π.Χ. τὰ δύο περίφημα ποιήματά του, τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσεια.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες

1. Ἀπὸ ποῦ ἦρθαν οἱ Ἀχαιοὶ στὴν Ἑλλάδα; Σὲ ποιά φυλὴ ἀνῆκαν;
2. Τί κοινὸ εἶχαν οἱ Δωριεῖς μὲ τοὺς Ἀχαιούς;
3. Διάβασε καὶ γράψε λίγα λόγια γιὰ τὸν Ὅμηρο.
4. Διάβασε καὶ γράψε πῶς πῆραν τὸ ὄνομα «Ἕλληνες», οἱ φυλὲς ποὺ κατέβηκαν στὴν πατρίδα μας, σύμφωνα μὲ τὴ μυθολογία.

Ἀπὸ τὸν 8ο ὡς τὸν 6ο αἰῶνα π. Χ. οἱ Ἕλληνες ἱδρύσαν ἀποικίες σ' ὅλα σχεδὸν τὰ παράλια τῆς Μεσογείου. Νὰ βρῆς στὸ χάρτη τὶς Συρακοῦσες καὶ τὴ Μασσαλία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΠΟΙΚΙΕΣ

1. Όμηρικὰ χρόνια

Ἡ κάθοδος τῶν Δωριέων στὴν Ἑλλάδα ἔφερε μεγάλη ἀναστάτωση στὴ ζωὴ τῶν παλιῶν κατοίκων της.

Πολλοί, ὅπως εἶδες, ἔφυγαν ἀπὸ τὴν πατρίδα τους καὶ ἱδρυσαν ἀποικίες στὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας.

Ὅσοι ἔμειναν, ἀναγκαστικὰ ἐνώθηκαν μὲ τοὺς Δωριεῖς καὶ ἡ ζωὴ ξαναβρῆκε τὸ ρυθμὸ της.

Πόσο πολὺ ὅμως διέφερε ἀπὸ πρὶν!

Ἡ πρόοδος σταμάτησε, οἱ ἄνθρωποι ἔπαψαν ν' ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ἐμπόριο καὶ τὴν τέχνη. Ξαναγύρισαν στὴ γῆ καὶ περιορίστηκαν στὴ γεωργία.

Στὴ θάλασσα παρουσιάστηκε ἓνας καινούριος ναυτικὸς λαός, οἱ Φοίνικες.

Οἱ Φοίνικες κατοικοῦσαν στὴν ἀνατολικὴ παραλία τῆς Μεσογείου, σὲ μιὰ στενὴ λουρίδα γῆς τῆς Ἀσίας.

Βρῆκαν εὐκαιρία τὴν ἀναστάτωση τῶν Ἑλλήνων καὶ ἔγιναν οἱ κύριοι τῆς Μεσογείου.

Τὰ χρόνια ποὺ κύλησαν μετὰ τὴν κάθοδο τῶν Δωριέων ὡς τὸ 800 π.Χ. τὰ ὀνομάζομε ὀμηρικὰ χρόνια,

γιατί ὁ Ὅμηρος, μὲ τὰ ποιήματά του, μᾶς δίνει τὶς πληροφορίες γιὰ κείνη τὴν ἐποχή.

Τρεῖς αἰῶνες, ὁλόκληρα τριακόσια χρόνια, χρειάστηκαν, γιὰ νὰ ὀργανωθοῦν πάλι οἱ Ἕλληνες καὶ νὰ κάνουν τὴν ἐμφάνισή τους, δυνατοὶ καὶ δραστήριοι.

2. Οἱ Ἕλληνες ἱδρύουν καινούριες ἀποικίες

Ἀπὸ τὸν 8ο αἰῶνα π.Χ. οἱ Ἕλληνες στράφηκαν ἄλλη μιὰ φορὰ στὴν παλιά τους ἀγάπη, τὴ θάλασσα, μὲ καινούρια ὄρεξη καὶ μὲ μεγαλύτερη ὁρμή.

Τοὺς Φοίνικες τοὺς παραμέρισαν.

Τοὺς εἶχε κυριέψει ἡ ἐπιθυμία νὰ ταξιδέψουν σὲ μακρινὰ μέρη, νὰ γνωρίσουν καινούριους τόπους καὶ νὰ πλουτίσουν ἀπὸ τὸ ἐμπόριο.

Κι ἄλλοι ὅμως λόγοι τοὺς ἔσπρωξαν στὴν ξενιτιά.

Στὴν Ἑλλάδα, μὲ τὰ χρόνια, ὁ πληθυσμὸς μεγάλωσε καὶ τὰ προϊόντα τῆς γῆς δὲν ἦταν ἀρκετά, γιὰ νὰ τὸν θρέψουν.

Πολλοὶ ἔφευγαν ἀπὸ τὴν πατρίδα τους, ἀναζητώντας ἕναν καινούριο τόπο εὐφορο καὶ πλούσιο, γιὰ νὰ τὸν κατοικήσουν.

Ἄλλοτε πάλι γινόταν μιὰ ἀλλαγὴ στὸ πολίτευμα μιᾶς πόλης καὶ οἱ ἀντίθετοι ἀναγκάζονταν νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ σπίτια τους, γιὰ τὸ φόβο τῆς τιμωρίας.

Αὐτοὶ οἱ τρεῖς λόγοι ἔσπρωξαν τοὺς Ἕλληνες νὰ ἱδρύνουν ἕνα πλῆθος ἀπὸ ἀποικίες σ' ὅλα τὰ παράλια τῆς Μεσογείου:

1. ἡ αὐξηση τοῦ πληθυσμοῦ.
2. ἡ πολιτικὴ κατάσταση.
3. ἡ ἐπιθυμία γιὰ τὸ ἐμπόριο καὶ τὸ κέρδος.

Ὁ ἀποικισμὸς τῶν Ἑλλήνων κράτησε ἀπὸ τὸν 8ο αἰῶνα ὡς τὸν 6ο αἰῶνα π.Χ.

3. Πῶς ἱδρύαν οἱ Ἕλληνες μιὰ καινούρια ἀποικία

Πρὶν φύγουν οἱ ἀποικοὶ ἀπὸ τὴν πόλιν τους, τὴ Μητρόπολιν, ὅπως τὴν ὀνόμαζαν, ζητοῦσαν τὸ χρησμὸ τοῦ Ἀπόλλωνα. Οἱ ἱερεῖς, καλὰ πληροφορημένοι ἀπὸ τοὺς ξένους, ποὺ περνοῦσαν ἀπὸ τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν, ἔδιναν τὴ συμβουλή τους, ποῖος τόπος ἦταν κατάλληλος γιὰ ἀποικισμό.

Σὰν ἔπαιρναν τὸ χρησμὸ, ὄριζαν ἓναν ἀρχηγὸ τῆς ἀποστολῆς, τὸν οἰκιστὴ, ποὺ καταγόταν ἀπὸ τὴν παλιὰ οἰκογένειαν τῆς Μητροπόλεως.

Ὁ οἰκιστὴς μετέφερε στὴν καινούρια ἀποικία τὸ «ἱερὸ πῦρ» ἀπὸ τὸ ναὸ τῆς Ἑστίας, ποὺ βρισκόταν στὴ Μητρόπολιν.

Οἱ ἀποικοὶ ταξίδευαν μὲ γρήγορα κι ἐλαφρὰ καράβια.

Εἶχαν νὰ ξεπεράσουν πολλὰς δυσκολίες. Ἡ πιὸ μεγάλη ἦταν ἡ στάση τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἦταν ἀπὸ παλιὰ ἐγκαταστημένοι στὸν τόπο ποὺ ἔφταναν.

Ἄλλοτε ἡ στάση τους ἦταν φιλική κι ἄλλοτε ἐχθρική. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση ἔπρεπε νὰ πολεμήσουν.

Ὅταν οἱ ἀποικοὶ παραμέριζαν καὶ τὸ τελευταῖο ἐμπόδιο, ἀναβαν τὸ «ἱερὸ πῦρ» στὸ ναὸ ποὺ ἔχτιζαν καὶ τείχιζαν τὴν ἀποικία τους.

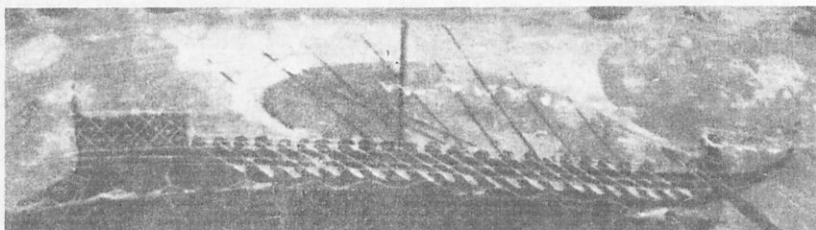
Σιγὰ σιγὰ ἔχτιζαν κατοικίες κι ἄλλους ναοὺς, θέατρα κι ἄλλα οἰκοδομήματα. Ἡ ἀποικία ἦταν ἐνεξάρτητη ἀπὸ τὴ Μητρόπολιν.

Οἱ κάτοικοί της ὅμως μιλοῦσαν τὴν ἴδια γλῶσσα, λά-

τρευναν τοὺς ἴδιους θεοὺς, εἶχαν τὰ ἴδια ἥθη καὶ ἔθιμα κι ἔκαναν ἐμπόριο μὲ τὴ Μητρόπολη, ποὺ τὴ σέβονταν καὶ τὴν ἀγαποῦσαν.

4. Οἱ Ἕλληνες γίνονται κυρίαρχοι τῆς Μεσογείου

Οἱ Ἕλληνες ἱδρυσαν ἀποικίες σ' ὅλα τὰ παράλια τῆς Μεσογείου, στὶς ἀκτὲς τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς, τῆς

Ἀθηναϊκὸ καράβι

Μὲ τέτοια γρήγορα κι ἐλαφριά καράβια οἱ Ἕλληνες ταξίδεψαν στὴ Μεσόγειο θάλασσα καὶ ἱδρυσαν πολλὲς ἀποικίες στὰ παράλια τῆς.

Ἰταλίας, τῆς Γαλατίας (σημ. Γαλλίας) καὶ τῆς Ἰσπανίας.

Οἱ ἀποικίες πρόκοψαν, πλούτισαν κι ἐγίναν σπουδαῖα πνευματικὰ κέντρα, ὅπου οἱ τέχνες καὶ τὰ γράμματα ἀπασχολοῦσαν πολὺ τοὺς κατοικοὺς τους.

Στὴν Κάτω Ἰταλία, οἱ ἀποικίες ἦταν τόσες πολλὲς, ποὺ νόμιζες πὼς βρισκόσουν στὴν Ἑλλάδα, γι' αὐτὸ καὶ ὅλη ἡ περιοχὴ ὀνομάστηκε ἐκεῖνα τὰ χρόνια «Μεγάλῃ Ἑλλάδα». Οἱ Συρακοῦσες, στό νησί Σικελία, Ν.Δ. ἀπὸ τὴν Ἰταλία, ἦταν μιὰ ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες καὶ μεγαλύτερες πόλεις - ἀποικίες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας.

Κάτι ποὺ ἴσως σοῦ φανῇ ἀπίστευτο εἶναι ὅτι καὶ τὴ

Μασσαλία, τὸ μεγαλύτερο λιμάνι τῆς σημερινῆς Γαλλίας, τὴν ἱδρυσαν Ἑλληνες ἀποικοί. Καὶ νὰ πῶς:

Τὰ δύο αὐτὰ νομίσματα εἶναι ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἀποικίης στὴ Σικελία.

Τὸν 6ο αἰῶνα π.Χ. οἱ Πέρσες ἕνας λαὸς ποὺ κατοικοῦσε στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ἀσίας, ἀπόχτησε δύναμη, προχώρησε πρὸς τὰ παράλια καὶ ὑπόταξε ὅλες τῆς ἑλληνικῆς ἀποικίης τῆς Μ. Ἀσίας.

Πολλοὶ Ἴωνες τότε ἄφησαν πάλι τὴ γῆ τους καὶ ξενιτεύτηκαν. Οἱ Ἴωνες τῆς Φώκαιας προχώρησαν δυτικὰ ὡς τὰ παράλια τῆς Γαλλίας καὶ ἱδρυσαν τὴ Μασσαλία.

Ἄλλοι Ἴωνες ἱδρυσαν ἀποικίης στὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου.

Βλέπεις πῶς οἱ Ἕλληνες ἀπλώθηκαν σ' ὅλον τὸν τότε γνωστὸ κόσμον. Στὶς καινούριες πατρίδες τους διατήρησαν τὴ γλῶσσα τους, τὴ θρησκεία τους καὶ τὶς συνήθειές τους.

Οἱ βάρβαροι, ποὺ κατοικοῦσαν ἐκεῖ, γνώρισαν τὸ θαυμάσιο ἑλληνικὸ πολιτισμὸ καὶ ἄρχισαν κι αὐτοὶ νὰ ἐκπολιτίζονται.

Τὸν 6ο αἰῶνα π.Χ. ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀκουγόταν σ' ὅλη τὴ Μεσόγειο καὶ τὸ ἑλληνικὸ νόμισμα κυριαρχοῦσε παντοῦ.

Έτσι, οί Έλληνες είχαν γίνει κυρίαρχοι τῆς Μεσογείου.

Στῇ μητροπολιτικῇ Ἑλλάδα, οί Ἕλληνες πλούτισαν ἀπὸ τὸ ἐμπόριο ποὺ ἔκαναν μὲ τὶς ἀποικίες, γιατί γιὰ πρώτη φορὰ τότε χρησιμοποίησαν τὸ νόμισμα. Πολλοὶ ἔμποροι, ναυτικοὶ καὶ τεχνίτες, συγκεντρώθηκαν ἀπὸ τὰ χωριά στὶς πόλεις.

Οἱ πόλεις μεγάλωσαν. Κάθε μιὰ ἀποτελοῦσε κι ἓνα ἀνεξάρτητο κράτος μὲ δική του πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ κατάσταση.

Γύρω στὸν 6ο αἰῶνα π.Χ. οἱ σπουδαιότερες πόλεις - κράτη τῆς Ἑλλάδας ἦταν τὸ κράτος τῆς Σπάρτης στὴν Πελοπόννησο καὶ τὸ κράτος τῆς Ἀθήνας στὴν Ἀττικὴ.

Γι' αὐτὰ τὰ δύο κράτη θὰ σοῦ μιλήσω στὰ παρακάτω μαθήματα.

Νὰ θυμᾶσαι:

Ἀπὸ τὸν 8ο ἕως τὸν 6ο αἰῶνα π.Χ., οἱ Ἕλληνες ἵδρυσαν πολλὰ ἀποικίες σ' ὅλα σχεδὸν τὰ παράλια τῆς Μεσογείου.

Κάθε ἀποικία διατηροῦσε φιλικὲς σχέσεις μὲ τὴ Μητρόπολη, ἦταν ὅμως ἀνεξάρτητη ἀπ' αὐτήν.

Πολλὰ ἀποικίες ἔγιναν σπουδαῖα πνευματικὰ κέντρα.

Οἱ ξένοι λαοὶ γνώρισαν τὸν ἐλληνικὸ πολιτισμὸ ἀπὸ τοὺς ἀποίκους.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Ἑλλάδας πλούτισαν ἀπὸ τὸ ἐμπόριο ποὺ ἔκαναν μὲ τὶς ἀποικίες.

Ἑρωτήσεις

1. Ποιοὶ ἦταν οἱ λόγοι πὺν ἔσπρωξαν τοὺς Ἕλληνας νὰ ιδρύνουν ἀποικίες;
2. Τί ἦταν ἡ Μητρόπολις; Ὁ οἰκιστής;

Σπαρτιάτης πολεμιστής. Τò γλυπτό βρίσκεται στο μουσείο τῆς Σπάρτης.

12/12/8

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΣΠΑΡΤΗ - ΕΝΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

1. Ἡ Σπάρτη μέχρι τὸν 6ο αἰῶνα π.Χ.

α) Ἡ ἐγκατάσταση

Στὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα, ἀνάμεσα σὲ δυὸ ψηλὰ βουνά, τὸν Ταῦγετο καὶ τὸν Πάρνωννα, ἦρθε γύρω στὰ 1.100 π.Χ. κι ἐγκαταστάθηκε ἡ πιὸ δυνατὴ δωρική φυλὴ. Τὸ κράτος τῶν Ἀχαιῶν ποὺ ὑπῆρχε μέχρι τότε στὴν περιοχὴ τῆς Σπάρτης, τὸ διέλυσε. Τοὺς νικημένους τοὺς μεταχειρίστηκε πολὺ σκληρά. Τοὺς ἔκανε δούλους, εἰλωτες, ὅπως τοὺς ἔλεγαν, καὶ τοὺς ἔβαλε νὰ δουλεύουν στὰ κτήματα τῶν πλουσίων.

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς κατακτητὲς Δωριεῖς πῆγαν καὶ κατοίκησαν στὰ ὄρεινά μέρη, γύρω ἀπὸ τὴ Σπάρτη.

Καλλιεργοῦσαν τὰ μικρὰ κτήματα τοὺς ἦ εἶχαν σὰν ἀσχολία τὸ ἐμπόριο καὶ τὴν τέχνη. Τοὺς ἔλεγαν περὶοίκοι.

Οἱ κατακτητὲς Δωριεῖς, ποὺ εἶχαν στὴ διάθεσή τους μεγάλες ἐκτάσεις γῆς, ἦταν οἱ πολῖτες τῆς Σπάρτης, αὐτοὶ ποὺ εἶχαν ὅλα τὰ δικαιώματα.

β) Ἡ ἐξάπλωση - Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι

Στὴν ἀρχή, οἱ Σπαρτιάτες ἦ Λακεδαιμόνιοι, ὅπως

ονομάστηκαν οί Δωριεῖς, περιορίστηκαν στή Λακωνία.

Λίγους αἰῶνες ἀργότερα θέλησαν νά καταχτήσουν τή γειτονική εὐφορη Μεσσηνία. Αὐτό τὸ κατάφεραν μετὰ ἀπὸ σκληροὺς πολέμους, πού τοὺς ὀνομάζει ἡ ἱστορία μεσσηνιακοὺς.

Ὁ πρῶτος μεσσηνιακὸς πόλεμος ἐγίνε τὸν ὀγδοο αἰῶνα, κράτησε 20 χρόνια καὶ τελείωσε μὲ νίκη τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ Μεσσήνιοι ἐγιναν εἰλωτες.

Ὁ δεῦτερος μεσσηνιακὸς πόλεμος ἄρχισε μετὰ ἀπὸ 100 περίπου χρόνια, τὸν ἑβδομο αἰῶνα π.Χ.

Οἱ Μεσσήνιοι, πού δὲν ἄντεχαν στή σκλαβιά, ἐπαναστάτησαν μὲ ἀρχηγὸ τὸν γενναῖο Ἀριστομένη. Οἱ Σπαρτιάτες, ἐπειδὴ κινδύνεψαν νά νικηθοῦν ἀπὸ τοὺς Μεσσηνίους, ζήτησαν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ἕνα στρατηγὸ, ὅπως τοὺς εἶχε πεί νά κάνουν τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι, γιὰ νά τοὺς πειράξουν, τοὺς ἔστειλαν τὸν Τυρταῖο, πού ἦταν ἕνας κουτσὸς ποιητής.

Ὁ Τυρταῖος μὲ τὰ φλογερὰ πατριωτικὰ του ποιήματα ἔδωσε θάρρος στοὺς Σπαρτιάτες, πού ἐπιτέθηκαν στοὺς Μεσσηνίους καὶ κατάφεραν νά τοὺς νικήσουν ὀριστικά. Ἔτσι τὸ σπαρτιατικὸ κράτος ἀναδείχτηκε τὸ ἰσχυρότερο σ' ὅλη τὴν Πελοπόννησο.

γ) Ἡ διοίκηση

Ὡς τὸν ἕκτο αἰῶνα τὸ κράτος τῆς Σπάρτης ἐμοιαζε μὲ τ' ἄλλα ἑλληνικὰ κράτη. Μόνο πού τὸ κυβερνοῦσαν δύο βασιλιάδες κι ἕνα συμβούλιο, πού τὸ ἀποτελοῦσαν κτηματίες.

Οἱ Σπαρτιάτες ἦταν κυρίως γεωργοί. Σιγὰ σιγὰ ἄρ-

χισαν να έμπορεύονται με τις πόλεις των άποικιών και να πλουτίζουν.)

Ξαφνικά όμως κάθε έπαφή με τ' άλλα κράτη σταμάτησε. Το σπαρτιατικό κράτος αναδιοργανώθηκε πάνω σε άλλες βάσεις και πήρε μια στρατιωτική μορφή.

Ποια ήταν η αίτια αυτής της ξαφνικής αλλαγής;

Οί Σπαρτιάτες έλεγαν πως την αναδιοργάνωση του κράτους την όφειλαν σ' ένα σπουδαίο νομοθέτη, το Λυκούργο, που έβαλε νόμους για το καθετί.

Ο Λυκούργος όμως είναι ένα μυθικό πρόσωπο. Κανείς δεν ξέρει ποιός έκανε πραγματικά τις μεταρρυθμίσεις.

2. Η Σπάρτη στον έκτο αιώνα

Οί τρεις τάξεις

Σύμφωνα με την καινούρια όργάνωση, κάθε έπαφή με τ' άλλα έλληνικά κράτη σταμάτησε και οί κάτοικοι περιορίστηκαν στην καλλιέργεια της γής. Ζούσαν από τη γεωργία.

Οί κάτοικοι χωρίστηκαν σε τρεις τάξεις:

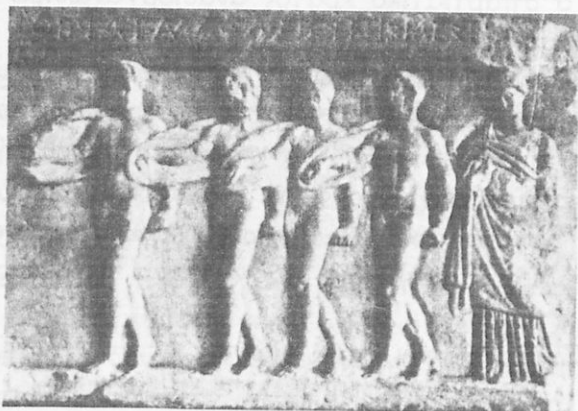
α) τους Σπαρτιάτες, β) τους περιοίκους και γ) τους ειλώτες.

α) Οί Σπαρτιάτες ήταν οί πολίτες του κράτους. Αυτοί ζούσαν από τα προϊόντα, που τους έδιναν τα κτήματά τους. Δεν τα καλλιεργούσαν όμως οί ίδιοι, μα οί ειλώτες.

Οί Σπαρτιάτες έπαιρναν μέρος στη διοίκηση του κράτους και αυτοί σήκωναν το βάρος του πολέμου.

β) Οί περίοικοι είχαν πάρει κτήματα λιγότερο εύφορα και απομακρυσμένα και τα καλλιεργούσαν μόνοι

τους. Οί περίοικοι δὲν μπορούσαν νὰ πάρουν μέρος στὴ διοίκηση τοῦ κράτους, πολεμοῦσαν ὅμως στὸ πλάϊ τῶν Σπαρτιατῶν.

Ὁ πυρρίχιος χορός. Οἱ Σπαρτιάτες χόρευαν τὸ χορὸ μὲ τὴν ἀσπίδα στὸ χέρι.

γ) Οἱ εἰλωτες ἦταν πραγματικά σκλάβοι τῶν Σπαρτιατῶν. Ζοῦσαν ἀπὸ τὰ λίγα εἰσοδήματα, ποὺ κρατοῦσαν ἀπὸ τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς. Δὲν εἶχαν κανένα δικαίωμα καὶ οἱ κύριοί τους μπορούσαν νὰ τοὺς σκοτώσουν, χωρὶς νὰ δώσουν λόγο σὲ κανένα.

Καὶ νὰ σκεφθῇ κανεὶς ὅτι οἱ εἰλωτες ἦταν πολὺ περισσότεροί ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες καὶ τοὺς περιοίκους.

Σ' αὐτὸ τὸ γεγονὸς ὀφείλεται ἡ στρατιωτικὴ μορφὴ ποὺ πῆρε τὸ σπαρτιατικὸ κράτος. Οἱ Σπαρτιάτες, δηλαδή, μόνοι τους, ἀνάμεσα σ' ἀνθρώπους ποὺ δὲν τοὺς συμπαθοῦσαν καθόλου, ἀνάμεσα στοὺς εἰλωτες τῆς Μεσσηνίας καὶ τῆς Λακωνίας, ζοῦσαν μὲ τὸ φόβο τῶν ἐπαναστάσεων. Γι' αὐτὸ καὶ ὀργάνωσαν ἔτσι τὸ κράτος τους, ποὺ νὰ εἶναι πάντοτε ἑτοιμοὶ γιὰ πόλεμο.

Στὸ πρόσωπο κάθε νέου Σπαρτιάτη ἔβλεπαν ἓναν αὐριανὸ πολεμιστὴ.

3. Ἡ ἀνατροφή τῶν παιδιῶν

Θέλεις νὰ μάθης πῶς μεγάλωναν τὰ Σπαρτιατόπουλα ἐκεῖνο τὸν καιρὸ; Ἡ ζωὴ τους διέφερε πολὺ ἀπὸ τὴ δική σου. Τὰ γερὰ παιδιὰ ἔμεναν κοντὰ στὴ μητέρα τους ὡς τὰ ἑφτά τους χρόνια.

Ἐκεῖνη φρόντιζε ἀπὸ τὴ γέννησή τους ν' ἀποχτήσουν γερὰ σώματα καὶ καλὴ ἀνατροφή.

«Δὲν τὰ φάσκωνε, ἄφηνε τὰ μέλη κι ὅλο τὸ σῶμα ἐλεύθερο. Τὰ συνήθιζε νὰ τρῶνα ὅλα τὰ φαγητά, νὰ μὴν ἔχουν παραξενιές, νὰ μὴ φοβοῦνται τὸ σκοτάδι καὶ τὴν ἔρημιά, νὰ μὴν κλαῖνε καὶ φωνάζουν».

Ὅταν τὰ παιδιὰ συμπλήρωναν τὸν ἑβδομο χρόνον τῆς ζωῆς τους, τὰ ἔπαιρνε τὸ κράτος κι αὐτὸ φρόντιζε ἀπὸ δῶ καὶ πέρα γιὰ τὴν ἀνατροφή τους. Ὅλη τους ἡ ἐκπαίδευση εἶχε σκοπὸ ν' ἀποχτήσουν γερὰ σώματα καὶ νὰ γίνουν ἀργότερα γενναῖοι στρατιῶτες καὶ ὑπάκουοι πολῖτες.

Γι' αὐτὸ τὰ χώριζαν σὲ ὁμάδες καὶ τὰ ἄφηναν νὰ παίζουν μὲ συνομήλικα παιδιὰ, ξυπόλητα καί, τὸν περισσότερον καιρὸ, γυμνά.

Τὰ συνήθιζαν στὴν πείνα, στὸ κρύο, στὶς ταλαιπωρίες.

Φαγητὸ τοὺς ἔδιναν λίγο κι ἄνοστο, γιὰ ν' ἀναγκάζονται νὰ τὸ συμπληρώσουν κλέβοντας. Ἡ κλεψιά δὲν ἦταν ντροπὴ· τοὺς μάθαινε τὴν τόλμη καὶ τὴν πονηριά. Δὲν ἔπρεπε ὅμως νὰ φανερωθῇ. Ἄμα φανερωνόταν, τοὺς τιμωροῦσαν.

Κάποτε ἓνα Σπαρτιατόπουλο ἔκλεψε μιὰ ἀλεπουδίτσα

καὶ τὴν ἔκρυψε μέσα στὰ ροῦχα του. Τὸ παιδί γιὰ νὰ μὴ φωνάξῃ καὶ φανερωθῇ, ἄφησε τὸ ζῶο νὰ τοῦ ξεσκίση τὴν κοιλιὰ καὶ πέθανε χωρὶς νὰ πῇ μιὰ λέξη.

Τὰ Σπαρτιατόπουλα φοροῦσαν χειμῶνα καλοκαίρι τὸ ἴδιο ροῦχο καὶ γιὰ στρῶμα στὸν ὕπνο τοὺς εἶχαν καλὰ-μια, ποὺ τὰ ἔκοβαν ἀπὸ τὶς ὄχθες τοῦ Εὐρώτα.

Συνέχεια γυμνάζονταν στὸ δρόμο, στὸ πῆδημα, στὴν πάλη, στὸ δίσκο καὶ στὸ ἀκόντιο.

Μάθαιναν μόνο γραφὴ καὶ ἀνάγνωση.

Ἀντίθετα, ἡ μουσικὴ, τὰ ποιήματα καὶ ὁ χορὸς, ἔπια-ναν ἓνα μεγάλο μέρος τῆς ζωῆς τους.

Κάθε τραγούδι, κάθε λέξη, κάθε κίνηση ἦταν ζωηρὴ κι εἶχε σκοπὸ νὰ τὰ γεμίση ἐνθουσιασμό, νὰ τὰ ξεσηκώσῃ γιὰ πόλεμο.

Ὅταν χόρευαν στὶς γιορτές, σχηματίζαν τρεῖς χοροὺς: τῶν γερόντων, τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν παιδιῶν.

Ὁ χορὸς τῶν γερόντων ἔψαλλε:

«Κάποτε ἤμαστε ἐμεῖς γενναῖα παλλικάρια».

Ὁ χορὸς τῶν ἀνδρῶν ἀπαντοῦσε:

«Τώρα εἶμαστε ἐμεῖς. δοκίμασε ἂν θέλῃς».

Ὁ χορὸς τῶν παιδιῶν ἔλεγε:

«Ἐμεῖς θὰ γίνουμε πολὺ καλύτεροί σας».

Μάθαιναν ἀκόμη τὰ Σπαρτιατόπουλα νὰ σέβωνται τοὺς μεγαλυτέρους, νὰ «λακωνίζουν», δηλαδή νὰ δίνουν πολὺ σύντομες ἀπαντήσεις, καὶ νὰ ὑπακούουν πιστὰ στοὺς ἄρχοντες καὶ στοὺς νόμους τῆς Σπάρτης.

Ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν κοριτσιῶν φρόντιζε τὸ κράτος, ὥστε καὶ τὰ κορίτσια νὰ γυμνάζουν τὸ σῶ-

μα τους, νὰ τρέχουν, νὰ πηδοῦν, νὰ ρίχνουν τὸ δίσκο καὶ τὸ ἀκόντιο.

Πίστευαν, κι εἶχαν δίκιο, πὼς μόνον ἀπὸ γερά σώματα γεννιοῦνται καὶ γερά παιδιά.

4. Ἡ ζωὴ τῶν Σπαρτιατῶν

Οἱ Σπαρτιάτες, ἀπὸ τὰ εἴκοσι ὥς, τὰ ἐξήντα τους χρόνια, ὑπηρετοῦσαν ὑποχρεωτικὰ στὸ στρατό.

Ὅλη μέρα γυμνάζονταν, γιὰ νὰ εἶναι ἔτοιμοι σὲ περίπτωσι πολέμου. Τὴ νύχτα ἔμεναν σὲ σκηνές κι ὄχι στὰ σπίτια τους κι ἔτρωγαν σὲ κοινὰ συσσίτια.

Τὸ φαγητό τους ἦταν πολὺ λιτό, συνήθως ἔτρωγαν ἓνα φαγητό ἀπὸ χοιρινὸ κρέας, βρασμένο μὲ ξίδι καὶ ἀλάτι. Αὐτὸς ἦταν ὁ γνωστὸς «μέλας ζωμός».

Στὰ τριάντα τους χρόνια ἔπρεπε νὰ παντρευτοῦν. Ἄν κανεὶς ἔμενε ἀνύπαντρος, ὅλοι στὴ Σπάρτη τὸν περιφρονοῦσαν.

Κάτι ποὺ πρέπει νὰ ξέρης ἀκόμη εἶναι ὅτι κάθε σπαρτιατικὴ οἰκογένεια εἶχε ἓνα μερίδιο ἀπὸ τὴ γῆ τῆς Σπάρτης, ἓναν κ λ ἦ ρ ο, ποὺ δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ τὸν πουλήσῃ. Ἔτσι ὅλοι οἱ Σπαρτιάτες εἶχαν τὴν ἴδια οἰκονομικὴ κατάστασι.

Οἱ νόμοι τῆς Σπάρτης ἀπαγόρευαν στοὺς Σπαρτιάτες ν' ἀσχολοῦνται μὲ τὰ γράμματα, τὶς τέχνες ἢ τὸ ἐμπό-

Κορίτσι τῆς Σπάρτης ποὺ γυμνάζεται στὸν ἀγῶνα τοῦ δρόμου

ριο. Ἡ κύρια ἀσχολία τους ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ προετοιμασία τους γιὰ τὸν πόλεμο.

Γιὰ νὰ μὴ μαθαίνουν πῶς ζοῦσαν οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἢ οἱ ἄλλοι λαοί, οἱ νόμοι τῆς Σπάρτης ἀπαγόρευαν στοὺς Σπαρτιάτες νὰ ταξιδεύουν σὲ ξένα μέρη καὶ δὲν ἐπέτρεπαν στοὺς ξένους νὰ μένουν πολὺν καιρὸ στὴ Σπάρτη. Ἀκόμη, τὰ νομίσματα τῆς Σπάρτης ἦταν σιδερένια καὶ βαριά καὶ εἶχαν μικρὴ ἀξία. Κανεῖς δὲν ἤθελε νὰ μαζεύη τέτοια νομίσματα κι ἔτσι κανεῖς δὲ γινόταν φιλάργυρος.

5. Τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης

Νά, τέλος, πῶς κυβερνιόταν ἡ Σπάρτη:

- α) Εἶχε δύο βασιλιάδες, πού ἦταν οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ σὲ περίπτωση πολέμου. Στὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης οἱ βασιλιάδες εἶχαν πολὺ μικρὴ ἐξουσία.
- β) Ἕνα συμβούλιο 28 γέροντων, ἡ γερουσία, κα-
νόνιζε τὶς ὑποθέσεις τοῦ κράτους κι ἐτοίμαζε τοὺς νό-
μους.
Τοὺς 28 γέροντες τοὺς ἐξέλεγε ἡ συγκέντρωση τοῦ λα-
οῦ, ἡ Ἀπέλλα, γιὰ ὅλη τους τὴ ζωὴ, ἀπὸ τοὺς
Σπαρτιάτες πού εἶχαν συμπληρώσει τὰ 60 τοὺς χρόνια.
- γ) Ἡ Ἀπέλλα μαζευόταν μιὰ φορὰ τὸ μήνα, κάθε
πανσέληνο στὸ ὕπαιθρο, γιὰ νὰ ἐκλέξη τοὺς γέροντες,
νὰ ψηφίσῃ τοὺς νόμους καὶ ν' ἀποφασίσῃ γιὰ πόλεμο
ἢ εἰρήνη.
- δ) Οἱ πέντε ἑφοροὶ πού ἐκλέγονταν ἀπὸ τὴν Ἀ-
πέλλα γιὰ ἓνα χρόνο εἶχαν τὴν πιὸ μεγάλη ἐξουσία
μέσα στὴ Σπάρτη. Αὐτοὶ φρόντιζαν νὰ τηροῦνται οἱ
νόμοι καὶ τιμωροῦσαν αὐστηρὰ κάθε παραβάτη.

“Όπως βλέπεις, ό λαός, διάλεγε τούς άρχοντές του, αλλά στην πραγματικότητα δέν ήταν έτσι.

Οί άρχηγοί τών πιό παλιών οίκογενειών φρόντιζαν, ώστε ή “Απέλλα νά εκλέγη γέροντες καί έφόρους από τά μέλη τών δικών τους οίκογενειών.

“Ετσι, τή Σπάρτη τήν κυβερνοῦσαν οί λίγοι, πού επέβαλαν τίς θελήσεις τους στο λαό.

Αυτό τó πολίτευμα ονομάζεται ό λ ι γ α ρ χ ι κ ό.

Νά θυμάσαι :

“Η Σπάρτη γύρω στόν 6ον αιώνα π.Χ. ήταν τó ισχυρότερο στρατιωτικό κράτος τής Ελλάδας.

Οί κάτοικοί της ήταν χωρισμένοι σέ τρεῖς τάξεις: στούς Σπαρτιάτες, στούς περιοίκους καί στούς εἰλωτες.

Κύρια άσχολία τών Σπαρτιατῶν ήταν ή προετοιμασία γιά τόν πόλεμο. Σ’ όλη τους τή ζωή οί Σπαρτιάτες γυμνάζονταν καί ύπηρετοῦσαν πιστά τήν πατρίδα τους.

“Η Σπάρτη εἶχε πολίτευμα όλιγαρχικό. Τήν κυβερνοῦσαν οί λίγοι εὐγενεῖς από τίς πιό παλιές οίκογένειες.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες

1. Τί ήταν ή “Απέλλα; “Η Γερουσία;
2. Ποιός ήταν ό σκοπός τής άνατροφῆς τών παιδιῶν στή Σπάρτη;
3. Διάβασε γιά τó μυθικό νομοθέτη Λυκοῦργο.
4. “Αν ξέρης μερικῆς λακωνικῆς άπαντήσεις, νά τίς πῆς στὴν τάξη.

Ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ προστάτεψε τὴν Ἀθήνα, τὴν πόλιν ποὺ πῆρε τ' ὄνομά της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Η ΑΘΗΝΑ

1. Μια πόλη - κράτος: η 'Αθήνα

Στη θέση που βρίσκεται σήμερα η 'Αθήνα, οί 'Αχαιοί είχαν ιδρύσει ένα μικρό κράτος. Τò κυβερνούσε ὁ βασιλιάς, πού κατοικοῦσε στήν 'Ακρόπολη τῶν 'Αθηναίων.

Ἡ 'Αθήνα ἦταν τότε μιὰ μικρὴ πόλη τῆς 'Αττικῆς. Γύρω της ἦταν χτισμένες κι ἄλλες μικρὲς πόλεις, πού ἡ καθεμιὰ τους ἀποτελοῦσε ἓνα ἀνεξάρτητο κράτος μὲ δικό του βασιλιά καὶ μὲ ξεχωριστοὺς νόμους.

Σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση, ὁ μυθικὸς ἥρωας *Θησεύς* ἔνωσε ὅλες αὐτὲς τὶς μικρὲς πόλεις μὲ τὴν 'Αθήνα σ' ἓνα κράτος, πού ἡ ἑκτασή του σκέπαζε ὅλη σχεδὸν τὴν 'Αττική.

Τὴν καινούρια πόλη τὴν προστάτευε ἡ θεὰ 'Αθηνᾶ, πού τῆς ἔδωσε καὶ τ' ὄνομά της.

Ὁ μῦθος μᾶς διηγεῖται πῶς ἐγίνε φιλονικία ἀνάμεσα στήν 'Αθηνᾶ καὶ στὸ θεὸ τῆς θάλασσας, τὸν Ποσειδῶνα, γιὰ τὸ ποιὸς ἀπὸ τοὺς δύο θὰ γινόταν ὁ προστάτης τῆς καινούριας πόλης.

Τὴ διαφορὰ τὴν ἔλυσαν οἱ ἄλλοι θεοί, πού συγκεντρώθηκαν στήν 'Ακρόπολη, γιὰ νὰ κρίνουν τὰ δῶρα πού πρόσφεραν στήν πόλη οἱ δύο θεοί.

Ὁ Ποσειδῶνας χάρισε τὸ ἄλογο καὶ ἡ Ἀθηνᾶ τὴν ἐλιά. Οἱ θεοὶ προτίμησαν τὸ δῶρο τῆς Ἀθηνᾶς.

Ἀπὸ τότε, ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ προστάτευε τὴν Ἀθήνα, ποὺ ἔμελλε νὰ γίνη ἡ πιὸ δοξασμένη πόλη τῆς Ἑλλάδας.

2. Βασιλιάδες καὶ εὐγενεῖς

Τὴν Ἀθήνα, ὅπως ὅλες τὶς ἑλληνικὲς πόλεις - κράτη, τὴν κυβερνοῦσε ἓνας βασιλιάς μὲ τὴν βοήθεια τῶν εὐγενῶν, ποὺ ἦταν πλούσιοι γαιοκτήμονες. Σιγὰ σιγὰ ὅμως, μὲ τὸ πέρασμα τῶν χρόνων οἱ βασιλιάδες ἔχασαν τὴ δύναμή τους καὶ ὅλη ἡ ἐξουσία πέρασε στὰ χέρια τῶν εὐγενῶν.

Ὁ *Κέκροπας* ἦταν ὁ πρῶτος βασιλιάς τῶν Ἀθηναίων,

Στὴν παράσταση τοῦ ἀγγείου βλέπεις τὸ Θησέα νὰ σκοτώνῃ τὸ Μινώταυρο τῆς Κρήτης. Στὸ γυρισμὸ του ὁ Θησεὺς ἐγίνε βασιλιάς τῆς Ἀθήνας.

καὶ ὁ *Κόδρος* ἦταν ὁ τελευταῖος βασιλιάς τους, ποὺ θυσιάστηκε, γιὰ νὰ σωθῇ ἡ πατρίδα του ἀπὸ τοὺς Δωριεῖς.

Ὅταν οἱ Δωριεῖς θέλησαν νὰ καταλάβουν τὴν Ἀττικὴ κι οἱ δυὸ στρατοὶ ἦταν ἔτοιμοι νὰ πολεμήσουν, λέ-

νε πώς ένας χρησμός είχε πει ότι θα νικούσε ο στρατός εκείνος, που ο βασιλιάς του θα σκοτωνόταν. Τότε ο βασιλιάς των Αθηναίων, Κόδρος, για να μην τον γνωρίσουν, φόρεσε ρούχα ξυλοκόπου και πήγε σ' ένα δάσος, κοντά στο στρατόπεδο των Δωριέων. Επίτηδες προκάλεσε έναν στρατιώτη κι αυτός επάνω στη φιλονικία τον σκότωσε. Οί Αθηναίοι ζήτησαν το σώμα του βασιλιά τους, για να το θάψουν με τιμές. Σάν έμαθαν οί Δωριείς ότι ο ξυλοκόπος που σκοτώθηκε ήταν ο βασιλιάς των αντιπάλων τους, θυμήθηκαν το χρησμό, φοβήθηκαν μή νικηθούν και γύρισαν στα μέρη τους, χωρίς να πειράξουν τους Αθηναίους. Έτσι ο Κόδρος με τη θυσία του έσωσε την πατρίδα του.

Μετά το θάνατο του Κόδρου, την Αθήνα την κυβερνούσαν 9 ἄρχοντες, που τους διάλεγαν ἀπὸ τὴν τάξη των εὐγενῶν. Εκείνο τον καιρό, οί κάτοικοι τῆς Ἀθήνας, ἀλλὰ καί ὅλων των ἑλληνικῶν πόλεων, ἦταν χωρισμένοι σὲ ἐλεύθερους καί δούλους.

Τους ἐλεύθερους πάλι τους ξεχώριζαν σὲ γαιοκτήμονες εὐγενεῖς καί σὲ λαό.

Οί εὐγενεῖς εἶχαν μεγάλα κτήματα, που τὰ καλλιεργούσαν γιὰ λογαριασμό τους οί ἀγρότες.

Οί ἴδιοι εἶχαν σὰν ἀσχολία τὸν πόλεμο καί τὴ διοίκηση τοῦ κράτους. Κυβερνοῦσαν σύμφωνα μὲ ἀγραφους νόμους καί πάντα φρόντιζαν γιὰ τὸ δικό τους συμφέρον.

Αὐτὸ τὸ πολίτευμα τὸ ὀνομάζομε ἀριστοκρατικό.

3. Μία καινούρια τάξη: Οί ἔμποροι καί οί τεχνίτες

Γύρω στὸν ἑβδομο αἰῶνα π.Χ. στὴν Ἀθήνα σχηματίστηκε μιὰ καινούρια τάξη ἀνθρώπων. Ἦταν οί ἔμποροι

καὶ οἱ τεχνίτες, ποὺ πλούτισαν ἀπὸ τὸ ἐμπόριο, ποὺ ἔκαναν μὲ τὶς ἐλληνικὲς ἀποικίες.

Δὲν ἄντεχαῖν λοιπὸν νὰ τοὺς ἐξουσιάζουν οἱ λίγοι εὐγενεῖς κι ἤθελαν νὰ λάβουν κι αὐτοὶ μέρος στὴν κυβέρνησι τοῦ κράτους.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, οἱ ἀγρότες δὲ συμπαθοῦσαν καθόλου τοὺς εὐγενεῖς, γιατί οἱ τελευταῖοι τοὺς μεταχειρίζονταν πολὺ σκληρά. Ὅταν δὲν εἶχαν νὰ πληρώσουν τὰ χρέη τους, τοὺς ἔπαιρναν τὴν περιουσία ἢ τοὺς πουλοῦσαν σὰ δούλους μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀττική.

Ὅλος ὁ λαός, λοιπόν, ξεσηκώθηκε κι ἡ Ἀθήνα πέρασε μιὰ περίοδο ἀναταραχῆς.

4. Ὁ Δράκοντας — Οἱ πρῶτοι γραπτοὶ νόμοι

Τότε οἱ εὐγενεῖς, οἱ εὐπατρίδες, ὅπως τοὺς ἔλεγαν ἀλλιῶς, ἀνάθεσαν στὸν εὐπατρίδη *Δράκοντα* νὰ γράψῃ τοὺς νόμους, γιὰ νὰ τοὺς γνωρίζουν ὅλοι καὶ σύμφωνα μ' αὐτοὺς νὰ δικάζουν οἱ εὐγενεῖς.

Πραγματικὰ τοὺς νόμους τοῦ Δράκοντα τοὺς χάραξαν πάνω σὲ λίθινες πλάκες, ποὺ τὶς ἔστησαν στὴν Ἀγορά.

Ἦταν ὅμως τόσο σκληροὶ νόμοι, ποὺ ἀργότερα οἱ Ἕλληνες ἔλεγαν πὼς γράφτηκαν μὲ αἷμα. Ἀκόμη καὶ σήμερα ὅταν λέμε «δρακόντεια μέτρα», ἐννοοῦμε πολὺ αὐστηρὰ μέτρα.

5. Ὁ νομοθέτης Σόλωνας (594 π.Χ.)

Ἡ κατάσταση δὲ βελτιώθηκε. Ἕνας ἐμφύλιος πόλεμος θὰ ξεσποῦσε στὴν Ἀθήνα στὶς ἀρχὲς τοῦ 6ου π.Χ. Τότε ἀποφάσισαν ὅλοι ν' ἀναθέσουν σ' ἓνα σοφὸ ἄνθρωπο, τὸ

Σόλωνα, νὰ γράψῃ καινούριους νόμους καὶ ν' ἀλλάξῃ τὸ πολίτευμα.

Ὁ Σόλωνας εἶχε ταξιδέψῃ πολὺ κι εἶχε ἀποκτήσῃ μεγάλη πείρα.

- α) Τὸ πρῶτο τοῦ ἔργο ἦταν νὰ καταργήσῃ ὅλα τὰ χρέη τῶν πολιτῶν (σεισάχθεια) καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ ὅσους πουλήθηκαν δοῦλοι γι' αὐτὸν τὸ λόγο. Κανεῖς δὲν εἶχε πιὰ δικαίωμα νὰ πουλήσῃ τὸν ἄλλον γιὰ χρέη.
- β) Γιὰ νὰ μὴ ὑπάρχῃ μεγάλη διαφορὰ ἀνάμεσα στοὺς πολίτες, τοὺς χωρίσῃ σὲ τέσσερις τάξεις μὲ βάση τὰ εἰσοδήματά τους καὶ ὅχι πιὰ μὲ βάση τὴν καταγωγὴ τοὺς. Ἀνάλογα μὲ τὴν περιουσία τους πλήρωναν βαρύτερο ἢ ἐλαφρότερο φόρο. Οἱ ἄρχοντες ἐκλέγονταν ἀπὸ τὶς δυὸ πρῶτες τάξεις, δηλ. ἀπὸ τοὺς πλουσιότερους πολίτες.
- γ) Ὅλοι οἱ πολίτες ὅμως πάνω ἀπὸ εἴκοσι χρόνων, εἶχαν δικαίωμα νὰ πάρουν μέρος στὴν ἐκκλήσιαν τοῦ δήμου, δηλ. στὴ συγκέντρωση τοῦ λαοῦ, ποὺ ἀποφάσιζε γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα τῆς πολιτείας καὶ ψήφισε τοὺς νόμους.
- δ) Ἰδρυσε τὴν Ἡλιαίαν, ἓνα λαϊκὸ δικαστήριον, στὸ ὁποῖο ἔπαιρναν μέρος ὅλοι οἱ πολίτες ἀπ' ὅλες τὶς τάξεις, πλούσιοι ἢ φτωχοί. Κανεῖς δὲν μποροῦσε ν' ἀκυρώσῃ τὴν ἀπόφαση τῆς Ἡλιαίας.
- ε) Ὁ Σόλωνας διοργάνωσε καὶ τὸν Ἀρειο Πάγον, ποὺ ἦταν τὸ ἀνώτατον δικαστήριον καὶ τοῦ ἀνάθεσε νὰ παρακολουθῇ ἂν τηροῦνται οἱ νόμοι καὶ ἂν οἱ πολίτες ἐργάζωνται καὶ κερδίζουν τίμια τὰ χρήματά τους.

στ) Τέλος, σύστησε τὴ βουλὴ τῶν τετρακοσίων, ποὺ εἶχε σὰν ἔργο νὰ ἐτοιμάζῃ τοὺς νόμους καὶ νὰ τοὺς ὑποβάλλῃ στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, γιὰ νὰ ψηφιστοῦν.

Ὁ Σόλωνας ὑποχρέωσε ἀκόμη μὲ νόμο τοὺς Ἀθηναίους: α) νὰ ἔχουν ἓνα ἐπάγγελμα καὶ β) νὰ μορφώνουν τὰ παιδιὰ τους.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὀρκίστηκαν ὅτι θὰ τηρήσουν τοὺς νόμους του κι ὁ Σόλωνας ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα γιὰ δέκα χρόνια καὶ ταξίδεψε μακριὰ ἀπὸ τὴν πατρίδα του.

6. Ὁ Πεισίστρατος — Ἕνας τύραννος

Μὲ τὴ νομοθεσίᾳ τοῦ Σόλωνα ὀφελήθηκαν μόνο ὅσοι εἶχαν πλουτίσει ἀπὸ τὸ ἐμπόριο. Ἔτσι ἄρχισαν πάλι ταραχές.

Τότε ὁ Πεισίστρατος ἔγινε τύραννος τῶν Ἀθηναίων. Ἔτσι ὀνόμαζαν ὅποιον ἀποκτοῦσε τὴν ἐξουσία μὲ τὴ βία καὶ ὄχι μὲ τοὺς νόμους.

Ὁ Πεισίστρατος κυβέρνησε δίκαια καὶ εἰρηνικὰ τὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὸ 560-527 π.Χ. Διατήρησε τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνα καὶ βοήθησε πολὺ τοὺς ἀγρότες. Τοὺς δάνειζε χρήματα, γιὰ νὰ καλλιεργοῦν τὴ γῆ.

Γιὰ νὰ δώσῃ δουλειὰ στοὺς τεχνίτες καὶ μαζὶ γιὰ νὰ ὁμορφύνῃ τὴν Ἀθήνα, πρόσταξε νὰ γίνουν καινούρια ἔργα στὴν πόλιν: δρόμοι, ναοί, ὑδραγωγεῖα, θέατρα.

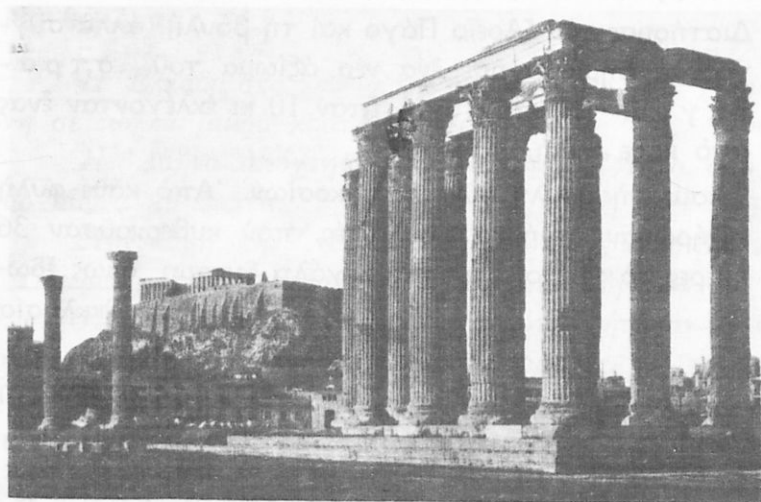
Στὸν καιρὸ του θεμελιώθηκε ὁ ναὸς τοῦ Ὀλύμπιου Διός, ποὺ τελείωσε μετὰ ἀπὸ ἕξι αἰῶνες περίπου.

Ὁ Πεισίστρατος ἀνάθεσε πρῶτος σὲ ποιητὲς νὰ καταγράψουν τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, ποὺ μέχρι τότε διαδίνονταν προφορικὰ ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιά.

Ἔτσι ὅλοι ἔμειναν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴ διοίκηση τοῦ Πεισίστρατου. Τὰ παιδιά του ὅμως κυβέρνησαν πιὸ σκληρὰ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι κατέργησαν τὴν τυραννίαν.

7. Ὁ Κλεισθένης

Μετὰ τὴν κατάργηση τῆς τυραννίας, ἄρχισαν καινούριες ταραχές. Δύο κόμματα ἀνταγωνίζονταν νὰ κατα-

Οἱ στήλες τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς στὴν Ἀθήνα. Ὅ,τι ἔμεινε ὄρθιο ἀπὸ τὸν μεγαλόπρεπο ναὸ τοῦ Δία, πὺ θεμελίωσε ὁ Πεισίστρατος.

λάβουν τὴν ἐξουσία. Οἱ ὀπαδοὶ τῆς τυραννίας καὶ οἱ ὀπαδοὶ τῆς δημοκρατίας. Τελικὰ ὑπερίσχυσαν οἱ δημοκρατικοὶ καὶ ὁ ἀρχηγὸς τους ὁ Κλεισθένης ἔγινε ἄρχοντας τῶν Ἀθηνῶν τὸ 508 π.Χ.

Ὁ Κλεισθένης ἦταν εὐπατρίδης, συμπαθοῦσε ὅμως καὶ προστάτευε τοὺς ἀγρότες.

Ἡ πρώτη του δουλειὰ ἦταν νὰ συμπληρώσῃ τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνα, νὰ τοὺς κάνῃ περισσότερο δημοκρατικούς.

- α) Χώρισε τὴν Ἀττικὴ σὲ 100 δήμους. Κάθε 10 δήμοι ἀποτελοῦσαν μία φυλὴ. Ἔτσι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς χωρίστηκαν σὲ 10 φυλές. Κάθε φυλὴ εἶχε πολίτες ἀπὸ ὅλες τὶς τάξεις: εὐγενεῖς, ἀγρότες, ἐμπόρους, πλούσιους καὶ φτωχοὺς. Ὅλοι εἶχαν ἴσα δικαιώματα καὶ ἐργάζονταν γιὰ τὴν προκοπὴ τῆς φυλῆς τους.
- β) Διατήρησε τὸν Ἀρειο Πάγο καὶ τὴ βουλή, ἀλλὰ συγχρόνως δημιούργησε ἓνα νέο ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ. Οἱ στρατηγοὶ ἦταν 10 κι ἐκλέγονταν ἓνας ἀπὸ κάθε φυλὴ.
- γ) Ἔκαμε τὴ βουλή τῶν πεντακοσίων. Ἀπὸ κάθε φυλὴ ἐκλήρωναν πενήντα βουλευτές, ποὺ κυβερνοῦσαν 36 ἡμέρες τὸ χρόνο. Τὴν πιὸ μεγάλη δύναμη ὅμως ἔδω-

Στὴν εἰκόνα βλέπεις ἓνα ὄστρακο (κομμάτι ἀπὸ σπασμένο ἀγγεῖο). Ἐπάνω του οἱ Ἀθηναῖοι ἔγραφαν τὸ ὄνομα τοῦ πολίτη, ποὺ ἤθελαν νὰ ἐξοστρακίσουν.

σε στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, δηλ. στὴ συγκέντρωση τοῦ λαοῦ.

Αὕτὴ ἐξέλεγε τοὺς στρατηγοὺς, ψήφιζε τοὺς νόμους, ἀποφάσιζε γιὰ πόλεμο ἢ εἰρήνη κι εἶχε δικαίωμα νὰ ἐξορίσῃ ἀπὸ τὴν Ἀθῆνα ἕκείνον ποὺ ἦταν ἐπικίνδυνος γιὰ τὴν πολιτεία καὶ τὸ πολίτευμα τῆς.

Αὐτὸ τὸ μέτρο λεγόταν ὀστρακισμός.

Μὲ τίς μεταρρυθμίσεις, ὁ Κλεισθένης πέτυχε τοῦτο: "Οἱ οἱ Ἀθηναῖοι πολῖτες, πλούσιοι ἢ φτωχοί, εἶχαν ἴσα δικαιώματα καὶμποροῦσαν νὰ πάρουν μέρος στὴν κυβέρνη-
ση τοῦ κράτους.

"Ἔτσι, τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν, ποὺ ξεκίνησε ἀπὸ τὴ βασιλεία, ἄλλαξε σὲ ἀριστοκρατικὸ, πέ-
ρασε στὴν τυραννία καὶ κατέληξε στὴν πιὸ δίκαιη
μορφή γιὰ τοὺς πολῖτες: Ἐγινε δημοκρατία

Νὰ θυμᾶσαι:

Ἡ Ἑλλάδα στὰ χρόνια τῆς ἀρχαιότητος ἦταν χωρισμέ-
νη σὲ πολλὰ μικρὰ κράτη — πόλεις.

Ἡ Ἀθήνα ἀπόκτησε μεγάλη σπουδαιότητα ἀπὸ τὸν
6ο αἰῶνα κι ἔπειτα.

Στὴν ἀρχή, τὴν Ἀθήνα τὴν κυβερνοῦσε ἓνας βασιλιάς.
Υστερα ἡ ἐξουσία πέρασε στὰ χέρια τῶν εὐγενῶν.

Οἱ ἔμποροι, οἱ τεχνίτες κι οἱ ἀγρότες ζήτησαν κι αὐτοὶ
δικαιώματα καὶ στὴν Ἀθήνα ἔγιναν ταραχές.

Ὁ Σόλωνας ἔγραψε νόμους, ποὺ δὲν ἱκανοποιοῦσαν
οὔτε τοὺς εὐγενεῖς οὔτε τοὺς φτωχοὺς.

Ὁ Πεισίστρατος ἔγινε γιὰ λίγο διάστημα τύραννος τῶν
Ἀθηνῶν, ἀλλὰ κυβέρνησε δίκαια.

Τέλος ὁ Κλεισθένης μετέτρεψε τὸ πολίτευμα τῆς Ἀ-
θήνας σὲ δημοκρατία κι ἔδωκε ἴσα δικαιώματα σ' ὅλους
τοὺς πολῖτες.

Ἑρωτήσεις - Ἐργασίες

1. Ποιὸς εἶναι ὁ σπουδαιότερος νόμος τοῦ Σόωνα;
2. Τί ἔκανε ὁ Κλεισθένης;

3. Τί καταλαβαίνεις, όταν άκους τή λέξη δημοκρατία;
4. Διάβασε καί γράψε λίγα λόγια για τὸ νομοθέτη Σόλωνα.
5. Γράψε μὲ λίγα λόγια τήν ιστορία τοῦ Σόλωνα καὶ τοῦ Κροίσον.

Ἡ Δήμητρα ἦταν ἡ θεά τῆς γεωργίας. Στὸ ἀνάγλυφο βλέπεις τὴν Δήμητρα, τὴν Περσεφόνη καὶ τὸν Τριπτόλεμο. Ἡ Δήμητρα ἀνέθεσε στὸν Τριπτόλεμο νὰ διδάξῃ στοὺς ἀνθρώπους τὴν καλλιέργεια τοῦ σιταριοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΟΓΔΟΟ

Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

1. Τί πίστευαν οί Έλληνες

Όπως όλοι οί λαοί τής αρχαιότητας, έτσι καί οί Έλληνες πίστευαν πώς τò σύμπαν ήταν γεμάτο από θεότητες, άλλοτε εύγενικές κι άλλοτε καταστροφικές.

Θεοποιοῦσαν καθετί στή φύση, πού τούς προκαλοῦσε τò δέος ή τò θαυμασμό, δηλαδή πού τούς φαινόταν άνεξήγητο ή θαυμάσιο.

Σ' όλους αὐτούς τούς θεούς, οί ἀρχαίοι Έλληνες ἔδωσαν ἀνθρώπινη μορφή. Τούς φαντάστηκαν ψηλούς, δυνατούς, ωραίους κι ἀθάνατους.

Γιά τούς ἀρχαίους Έλληνες, οί θεοί εἶχαν τῖς ἴδιες ἀνάγκες καί τῖς ἴδιες ἀδυναμίες μέ τούς κοινούς ἀνθρώπους, τούς θνητούς.

Έτρωγαν ἕνα θεϊκό φαγητό, τήν ἀμβροσία, καί ἔπιναν τò ὑπέροχο ποτό, τò νεκταρ. Ἀγαποῦσαν, μισοῦσαν, ζήλευαν, πολεμοῦσαν ή μάλωναν. Βρίσκονταν πάντα κοντά στόν ἀνθρωπο, ἀόρατοι, ἔτοιμοι νά τοῦ δώσουν βοήθεια ή νά τόν κατατρέξουν.

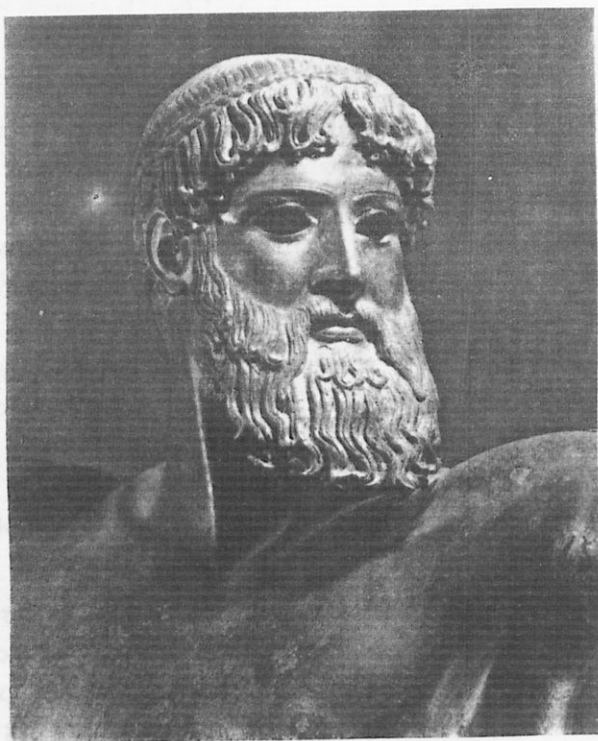
Οί ἀρχαίοι Έλληνες ἔπλασαν πολλούς ὁμορφους μύθους, γιά νά ἐξηγήσουν τήν καταγωγή τῶν θεῶν, νά περι-

γράψουν τή ζωή τους καὶ νὰ ἱστορήσουν τὶς περιπέτειές τους.

Οἱ μύθοι αὐτοί, συγκεντρωμένοι, ἀποτελοῦν τὴ θαυμάσια ἐλληνικὴ μυθολογία.

2. Οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων

Νὰ πῶς φαντάζονταν οἱ Ἕλληνες τὸν κόσμον τῶν ἀθανάτων θεῶν.

Ὁ Ποσειδῶνας, ὁ θεὸς τῆς θάλασσης

Ψηλά, στεκόταν μιὰ ὁμάδα, ποὺ τὴν ἀποτελοῦσαν οἱ μεγαλύτεροι θεοί, αὐτοὶ ποὺ κατοικοῦσαν στὸ ὄ-

ρος Ὀλυμπος καὶ γι' αὐτὸ ὀνομάζονταν ὀ λ ύ μ π ι ο ι.

Πάνω ἀπ' ὅλους τοὺς θεοὺς, μοναδικὸς ἄρχοντας, βασιλεύει ὁ Δίας.

Ὁ Δίας ἦταν ὁ θεὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, αὐτὸς ποὺ μάζευε τὰ σύννεφα κι ἔστελνε τὴ βροχὴ καὶ τοὺς κεραυνούς.

Κατοικοῦσε στὴν ψηλότερη κορυφὴ τοῦ Ὀλύμπου μὲ τὴ γυναίκα του τὴν Ἥρα, τὴ θεὰ τοῦ γάμου.

Κοντά του ζοῦσαν οἱ τρεῖς κόρες του κι οἱ τρεῖς γιοί του. Οἱ κόρες του ἦταν: Ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ θεὰ τῆς σοφίας, ποὺ σύμφωνα μὲ τὴ μυθολογία, γεννήθηκε πάνοπλη ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ Δία.

Ἡ Ἀφροδίτη, θεὰ τῆς ὁμορφιᾶς, ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν ἄφρὸ τῆς θάλασσας.

Ἡ Ἀρτεμη, θεὰ τοῦ κυνηγιοῦ, τῆς σελήνης καὶ τῶν δασῶν, ποὺ προστάτευε τὰ ἄγρια ζῶα.

Οἱ γιοί του ἦταν: Ὁ Ἀπόλλωνας ὁ ὠραιότερος ἀπ' ὅλους τοὺς θεοὺς, θεὸς τοῦ φωτός, τῆς μουσικῆς καὶ τῆς μαντικῆς.

Ὁ Ἄρης, ἄγριος καὶ δυνατός, ἦταν ὁ θεὸς τοῦ πολέμου.

Ὁ Ἑρμῆς, θεὸς τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν γραμμάτων, ἦταν ὁ ἀγγελιαφόρος τοῦ Δία.

Υπῆρχαν καὶ ἄλλοι σπουδαῖοι θεοί. Ὅπως τὰ δύο ἀδέρφια τοῦ Δία, ὁ Ποσειδῶνας, ὁ θεὸς τῆς θάλασσας καὶ ὁ Πλούτωνας, ποὺ βασιλεύει στὸ βασίλειο τοῦ κάτω κόσμου, στὸν Ἄδη.

Ἡ Δήμητρα ἦταν ἀδερφή τοῦ Δία. Προστάτευε τὴ γεωργία καὶ φρόντιζε γιὰ τὴ γονιμότητα τῆς γῆς.

Ἡ Ἑστία προστάτευε τὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ καὶ σ' ὅλα τὰ σπιτία ὑπῆρχε βωμὸς τῆς.

Ὁ Ἡφαιστος ἦταν ὁ πιὸ ἀδικημένος ἀπ' ὅλους τοὺς θεούς. Ἀσχημος καὶ κουτσός, δούλευε τὴν φωτιά καὶ τὰ μέταλλα, φτιάχνοντας τὰ παλάτια τῶν θεῶν καὶ τοὺς κερανοὺς τοῦ Δία. Ἦταν ὁ θεὸς τῆς φωτιᾶς καὶ προστάτης τῶν σιδηρουργῶν.

Ὑπῆρχε, ἔλεγαν, καὶ μιὰ ομάδα κατώτερων θεῶν ἡ τοπικῶν, ποὺ τοὺς λάτρευαν σὲ ὀρισμένους μόνο τόπους.

Ἀπὸ τοὺς κατώτερους θεούς, οἱ πιὸ ἀγαπητοὶ ἦταν ὁ Διόνυσος, ὁ θεὸς τῶν ἀμπελιῶν καὶ τοῦ κρασιοῦ καὶ ἡ Περσεφόνη, ἡ κόρη τῆς Δήμητρας, ποὺ μοίραζε τὴ ζωὴ τῆς ἀνάμεσα στὸν Ἄδη καὶ τὸν ἐπάνω κόσμο.

Στὶς σπηλιές, στὶς πηγές καὶ στὰ δάση, οἱ Ἕλληνες πίστευαν πὼς κατοικοῦσαν οἱ νύμφες.

Λάτρευαν ἀκόμη κάθε πηγὴ, κάθε ρυάκι ἢ ποταμό.

Στὰ βάρη τῆς θάλασσας ζοῦσαν οἱ Νηρηίδες, ποὺ προστάτευαν τοὺς ναυτικούς.

Πῶς γνωρίζομε τόσα πολλὰ γιὰ τοὺς θεοὺς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων; Ἀπ' ὅσα ἔγραψαν οἱ ποιητὲς καὶ οἱ συγγραφεῖς τὸ καιρὸ ἐκεῖνο, ἀπὸ τὰ ἀγάλματα ποὺ ἔφτιαξαν οἱ γλύπτες καὶ ἀπὸ τὶς θρησκευτικὲς σκηνές, ποὺ ζωγράφισαν οἱ καλλιτέχνες πάνω στὰ πήλινα ἀγγεῖα.

3. Πῶς τιμοῦσαν τοὺς θεοὺς τοὺς οἱ Ἕλληνες

Οἱ Ἕλληνες, γιὰ νὰ τιμήσουν τοὺς θεοὺς, ἔχτιζαν μεγαλόπρεπους, μαρμάρινους ναοὺς καὶ μέσα τοποθετοῦσαν τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ, στὸν ὅποιο ἦταν ἀφιερωμένος ὁ ναός.

Ἐξω ἀπὸ τὸ ναὸ συγκεντρώνονταν γύρω ἀπὸ τὸ βωμό, καὶ λάτρευαν τὸ θεὸ μὲ προσευχὲς καὶ θυσίεις.

«Προσεύχον-
ταν ὄρθιοι με-
τὰ χέρια σηκω-
μένα στὸν οὐ-
ρανὸ, ὅταν τι-
μοῦσαν τὸ Δία
ἢ τοὺς ἄλλους
οὐράνιους θεοὺς
ἢ σκυμμένοι στὴ
γῆ, ὅταν ἢ προ-
σευχὴ ἀπευ-
θύνονταν στὸν
Πλούτωνα καὶ
στὶς ἄλλες θεό-
τητες τοῦ κάτω
κόσμου».

Θυσία χοίρου. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες θυ-
σίαζαν σὲ κάθε θεὸ τὸ ζῶο ποὺ πίστευαν
πὼς προτιμοῦσε.

Ζητοῦσαν τὴ βοήθεια τοῦ θεοῦ ἢ τῆς θεᾶς, τοὺς θύμι-
ζαν τὶς καλὲς τοὺς πράξεις καὶ τοὺς παρακαλοῦσαν νὰ
τοὺς ~~συμπαραστήθουν~~ ^{ἀντιμετωπίσουν} στὴν ἀνάγκη τους. Τὴν προσευχὴ
συνόδευσαν οἱ προσφορὲς. Πρόσφεραν στοὺς θεοὺς:
κρασί, λάδι, γάλα, γλυκὰ καὶ καρπούς. Πολλὲς φορὲς θυ-
σίαζαν καὶ ζῶα.

Ἔσφαζαν κριάρια, προβατίνες, ἀγελάδες ἢ βόδια, κα-
τσίκες καὶ τράγους, ἀνάλογα μὲ ὅ,τι πίστευαν πὼς προ-
τιμοῦσαν οἱ θεοί.

Προσφορὲς καὶ θυσίες πρόσφεραν καὶ στοὺς νεκροὺς,
ποὺ τοὺς λάτρευαν καὶ τοὺς τιμοῦσαν, γιὰ νὰ ἔχουν τὴν
προστασία τους.

Πίστευαν πὼς οἱ νεκροὶ ζοῦν στὸν Ἅδη καὶ ἀπολαμβάνου-
ν αὐτὰ ποὺ τοὺς προσφέρουν οἱ δικοὶ τους.

4. Θρησκευτικές γιορτές και αγώνες

Οί Έλληνες είχαν πολλές θρησκευτικές γιορτές, για να τιμοῦν τοὺς θεοὺς ἢ τὶς θεές. Κανέννας μήνας δὲν ἔμενε χωρὶς γιορτῇ.

Ἀπ' αὐτὲς ἄλλες ἦταν μικρὲς καὶ τοπικὲς κι ἄλλες σπουδαῖες καὶ πανελλήνιες, δηλ. τὶς παρακολουθοῦσαν ἄνθρωποι ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδας.

Σὲ κάθε θρησκευτικὴ γιορτὴ τελοῦσαν καὶ ἀγῶνες μουσικοὺς ἢ ἀθλητικούς.

Πρέπει νὰ ξέρης πῶς οἱ Ἕλληνες στὴν ἀρχαιότητα πίστευαν πῶς κάθε ἄνθρωπος ἔχει καθῆκον νὰ ἀσκῇ τὸ σῶμα του καὶ τὸ μυαλό του καὶ νὰ καλυτερεύῃ τὴ συμπεριφορά του.

Μὲ τοὺς ἀγῶνες, ἔδειχναν στοὺς θεοὺς αὐτὴ τοὺς τὴν προσπάθεια. Ἦταν δηλ. καὶ οἱ ἀγῶνες μιὰ προσφορά στοὺς θεοὺς.

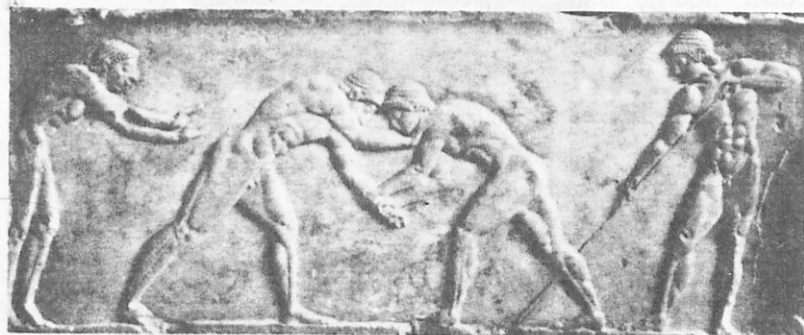
Οἱ μεγάλες πανελλήνιες γιορτές, ὅπου γίνονταν καὶ ἀγῶνες, ἦταν τέσσερις.

- α. Τὰ Πύθια: Τὰ γιόρταζαν κάθε τέσσερα χρόνια στοὺς Δελφοὺς, γιὰ νὰ τιμήσουν τὸ θεὸ τοῦ φωτός, τὸν Ἀπόλλωνα.
- β. Τὰ Ἰσθμια: Τὰ γιόρταζαν κάθε δύο χρόνια στὸν ἰσθμὸ τῆς Κορίνθου, γιὰ νὰ τιμήσουν τὸ θεὸ τῆς θάλασσας, τὸν Ποσειδῶνα.
- γ. Τὰ Νεμέα: Τὰ γιόρταζαν κάθε δύο χρόνια στὴ Νεμέα τῆς Ἀργολίδας, γιὰ νὰ τιμήσουν τὸν πατέρα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, τὸ Δία.
- δ. Τὰ Ὀλύμπια: Τὰ γιόρταζαν κάθε τέσσερα χρόνια στὴν Ὀλυμπία τῆς Ἠλείας, γιὰ νὰ τιμήσουν πάλι τὸ Δία.

5. Οί Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες

Στὴ Δυτικὴ Πελοπόννησο στὸ νομὸ Ἠλείας, βρίσκεται ἡ Ὀλυμπία, ἓνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους θρησκευτικούς τόπους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας. Ἀνάμεσα σὲ καταπράσινους χαμηλοὺς λόφους ἀπλωνόταν τὸ ἄλσος τῆς Ὀλυμπίας, ἡ ἱερὰ Ἄλτις, ὅπως λεγόταν.

Δύο ποτάμια τὴν κύκλωναν. Ὁ Ἀλφειός, ἀπὸ τὰ νότια, καὶ ἀπὸ τὰ δυτικὰ ὁ Κλάδεος, παραπόταμος τοῦ Ἀλφειοῦ.

Γιὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες ἡ πάλη ἦταν ἓνα σπουδαῖο ἀγώνισμα.

Σ' αὐτὸν τὸν ἡρεμο τόπο, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες λάτρευαν τὸ Δία, τὸν πατέρα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων, κι ἐδῶ ἄρχισαν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, ποὺ ἐμελλε νὰ γίνουν οἱ λαμπρότεροι ὅλης τῆς Ἑλλάδας καὶ ἀργότερα ὅλου τοῦ κόσμου.

Κάθε τέσσερα χρόνια, χιλιάδες Ἕλληνες ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδας, συγκεντρώνονταν στὴν Ὀλυμπία νὰ γιορτάσουν τὴ μεγάλη πανελλήνια γιορτὴ, τὰ Ὀλύμπια, καὶ νὰ πάρουν μέρος στοὺς ἀγῶνες.

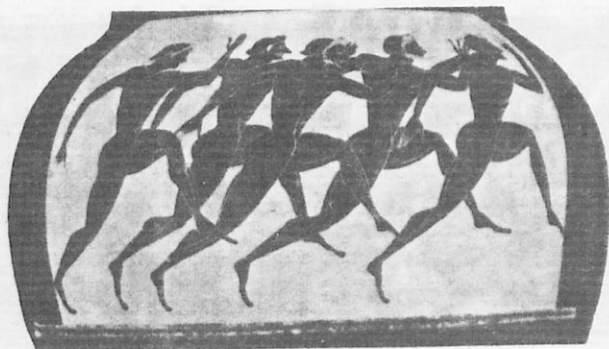
Ἡ πρώτη επίσημη γραπτή χρονολογία πού ἔχομε γιά τοὺς ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες εἶναι τὸ ἔτος 776 π.Χ.

Τὸ διάστημα τῶν τεσσάρων χρόνων πού μεσολαβοῦσε ἀνάμεσα σὲ δύο ἀγῶνες, ὀνομαζόταν Ὀλυμπιάδα.

Αὐτὴν ἔπαιρναν σὰ βάση οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, γιὰ νὰ μετροῦν τὸ χρόνο.

Ὅσον καιρὸ διακοῦσαν οἱ ἀγῶνες, κάθε πόλεμος καὶ κάθε μάχη σταματοῦσε ἀνάμεσα στὶς ἐλληνικὲς πολιτείες. Ἦταν ἓνας νόμος πού ὅλοι τὸν σέβονταν.

Στοὺς ἀγῶνες ἔπαιρναν μέρος μόνον ἐλεύθεροι Ἕλλη-

Ἀγώνας δρόμου

νες πολίτες. Μποροῦσαν ὅμως νὰ τοὺς παρακολουθήσουν καὶ δοῦλοι καὶ βάρβαροι, ὄχι ὅμως καὶ γυναῖκες.

Οἱ ἀγῶνες κρατοῦσαν πέντε μέρες.

Τὴν πρώτη μέρα πρόσφεραν θυσίες στὸ βωμὸ τοῦ Δία. Ἀκολουθοῦσαν 3 μέρες, πού ἦταν ἀφιερωμένες στοὺς ἀθλητικοὺς ἀγῶνες.

Τὰ κυριότερα ἀγωνίσματα ἦταν ὁ δρόμος, τὸ πῆδημα, ἡ πάλη, ἡ δισκοβολία καὶ ὁ ἀκοντισμός.

Οἱ ἄρματοδρομίες καὶ οἱ ἵπποδρομίες γίνονταν στὸν

ίπποδρομο. Οί κριτές τῶν ἀγώνων, οἱ Ἑλλανοδί-
κες, ἔδιναν ὄρκο ὅτι θά κρίνουν δίκαια τοὺς ἀγῶνες καί
οἱ ἀθλητὲς ὅτι θά ἀγωνιστοῦν τίμια.

Τὴν τελευταία μέρα γινόταν ἡ ἀπονομή τῶν βραβεί-
ων. Ὁ κήρυκας φώναζε τὸ ὄνομα τοῦ νικητῆ, τὸ ὄνομα
τοῦ πατέρα του καὶ τὸ ὄνομα τῆς πατρίδας του. Τὸ Στά-
διο γέμιζε τότε ἀπὸ τὶς ζητωκραυγὲς καὶ ἀπὸ τὰ ἄνθη
ποὺ ἔριχναν οἱ θεατὲς.

Οἱ Ἑλλανοδίκες στεφάνωναν τοὺς ὀλυμπιονίκες μ' ἓνα
ἀπλὸ στεφάνι, καμωμένο ἀπὸ κλαδιὰ ἄγριας ἐλιάς. Τὰ
κλαδιὰ τὰ εἶχε κόψει μὲ χρυσὸ μαχαίρι, ἓνα ἀγόρι, ποὺ
εἶχε στὴ ζωὴ καὶ τοὺς δυὸ του γονεῖς.

Μὲ τὸ ἀπλὸ αὐτὸ βραβεῖο, οἱ Ἕλληνες ἔδειχναν ὅτι
ὁ ἀγώνας γινόταν γιὰ τὴν τιμὴ καὶ τὴν ἀρετὴ καὶ ὄχι
γιὰ τὸ κέρδος.

Πραγματικά, ἡ τιμὴ ἦταν ἀφάνταστα μεγάλη γιὰ κά-
θε ὀλυμπιονίκη. Αὐτὸς εἶχε δικαίωμα νὰ στήσῃ τὸ ἄγαλ-
μά του στὸν ἱερὸ χῶρο τῆς Ἀλτεως. Τὸ ὄνομά του γρα-
φόταν σὲ ἐπίσημους καταλόγους κι ὅταν ἐπέστρεφε στὴν
πόλιν του, οἱ συμπατριῶτες του τὸν τιμοῦσαν σὰν ἥρωα.

Πολλὲς φορὲς γκρέμιζαν ἓνα μέρος ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς
πόλης «γιὰ νὰ περάσῃ ἀπὸ μιὰ πόρτα ὅπου κανένας δὲν
εἶχε ἀκόμη περάσει».

Τὰ πρῶτα χρόνια, στὴν Ἀλτι δὲν ὑπῆρχαν κτίρια πα-
ρὰ μόνο μικρὰ σπιτάκια γιὰ τοὺς ἱερεῖς καὶ βωμοὶ γιὰ τοὺς
θεοὺς.

Οἱ νικητὲς χάριζαν δῶρα στοὺς θεοὺς ἀγάλματα καὶ
τὰ τοποθετοῦσαν κοντὰ στοὺς βωμούς, στοὺς πρόποδες
τοῦ Κρονίου λόφου.

Ἀργότερα ἄρχιζαν νὰ χτίζουν μεγαλόπρεπους ναοὺς,

«θησαυρούς», δηλ. μικρά οικόδομήματα, για να κρύβουν τα δώρα που χάριζαν οι διάφορες πόλεις στην Όλυμπία, στοές, κ.ά.

Ήρθαν καλλιτέχνες, ποιητές, συγγραφείς, φιλόσοφοι, ιστορικοί να λαμπρύνουν τον τόπο της Όλυμπίας και να τον στολίσουν με τ' άθάνατα έργα τους.

Κι έγινε ή Όλυμπία ένας τόπος, όπου λάτρευαν όχι μόνο το σώμα του ανθρώπου, αλλά μαζί και το πνεῦμα του, τη Λογική και το Μέτρο στο καθετί.

Ἀνάμεσα στα κτίρια, ο σπουδαιότερος ναός ήταν του Δία, που φιλοξενούσε μέσα του το χρυσελεφάντινο ἄγαλμα του θεού. Τό είχε φτιάξει ο Φειδίας κι ήταν ένα από τα ἑπτὰ θαύματα του κόσμου.

Ἄλλος μεγαλοπρεπής ναός, ήταν της Ἥρας, τὸ Ἡ-ραῖο. Ἐξω ἀπὸ τὴν Ἄλτι, ἔχτισαν τὴν παλαίστρα και τὸ γυμνάσιο, ἓνα μέρος ὅπου οἱ ἄθλητές ἔκαναν προπόνηση.

Ἄν κάμης μία ἐπίσκεψη στὸ μουσεῖο τῆς Όλυμπίας, θὰ δῆς σὲ μιὰν ἀναπαράσταση, πῶς ἦταν ὁ χῶρος τὴν ἐποχὴ πού ἡ Όλυμπία γνώρισε τὴν πιὸ μεγάλη της δόξα.

6. Μαντεῖα

Διάβασες πῶς οἱ Ἕλληνες προσεύχονταν στοὺς θεούς, γιὰ νὰ ζητήσουν τὴ βοήθειά τους.

Τοὺς πρόσφεραν θυσίες κι ἔκαναν γιορτές, γιὰ νὰ τοὺς εὐχαριστήσουν. Μά περίμεναν ἀπὸ τοὺς θεοὺς κάτι περισσότερο. Ἦθελαν νὰ γνωρίσουν τὴ θέληση τῶν θεῶν γιὰ τὸ παρὸν και τὸ μέλλον, νὰ γνωρίσουν δηλ. ἀπὸ πρὶν τὶ θὰ συνέβαινε στὸ μέλλον.

Πίστευαν πώς οί θεοί φανέρωναν τή θέλησή τους μέ διάφορα σημάδια, μέ οίωνούς.

Στά μαντεία, πού ἦταν ἱεροί τόποι, οἱ μάν-
τεις παρατηροῦσαν τοὺς οίωνούς, τοὺς ἐξηγοῦσαν
κι ἔδιναν τῖς ἀπαντήσεις, τοὺς χρησμούς.

Ὑπῆρχαν οἶωνοι διάφορων εἰδῶν. Μποροῦσαν οἱ
μάντεις νά μαντέψουν τὸ θέλημα τῶν θεῶν, παρατηρών-
τας τὸ πέταγμα τῶν πουλιῶν ἢ τὸ θρόισμα τῶν φύλλων
ἢ ἀκόμη τὰ σπλάχνα τῶν ζώων, πού θυσίαζαν στὸ βωμό.

Οἱ Δελφοὶ ἦταν τὸ σπουδαιότερο θρησκευτικὸ κέντρο
τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Τὸ ἀρχαιότερο μαντεῖο βρισκόταν στὴν Ἥπειρο, στὴ Δωδώνη κι ἦταν ναὸς ἀφιερωμένος στὸ Δία. Ἐκεῖ οἱ ἱερεῖς προέλεγαν τὸ μέλλον ἀπὸ τὸ θόρυβο ποὺ ἔκανε ὁ ἄνεμος, κουνώντας τὰ φύλλα στὶς βελανιδιές — τὰ ἱερὰ δέντρα τοῦ Δία.

Τὸ πιὸ φημισμένο ὅμως μαντεῖο, ἦταν τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν, στὴ Φωκίδα, χτισμένο στοὺς πρόποδες τοῦ Παρνασσοῦ.

Ἦταν ἀφιερωμένο στό γιὸ τοῦ Δία, τὸν Ἀπόλλωνα.

Ἐκεῖ πῆγαιναν Ἕλληνες καὶ ξένοι, ἀπλοὶ ἄνθρωποι καὶ βασιλιάδες νὰ ζητήσουν τὴ γνώμη τοῦ θεοῦ γιὰ κάποιο σπουδαῖο ζήτημα, ποὺ τοὺς ἀπασχολοῦσε.

Τὸ χρησμὸ τὸν ἔδινε μιὰ ἱέρεια, ἡ Πυθία. Αὐτὴ λουζόταν στὰ καθαρὰ νερὰ τῆς Κασταλίας πηγῆς, ἔμπαινε μέσα στὸ ναό, προχωροῦσε ἀνάμεσα σὲ ἀναθυμιάσεις ἀπὸ δάφνη καὶ μετὰ κατέβαινε στὸ ὑπόγειο μέρος τοῦ ναοῦ, στὸ μαντεῖο. Ἐκεῖ καθόταν σ' ἓναν τρίποδα, τοποθετημένο ἐπάνω ἀπὸ ἓνα ἄνοιγμα τῆς γῆς, ἀπ' ὅπου ἔβγαιναν οἱ ἀναθυμιάσεις. Ζαλιζόταν, ἔπεφτε σὲ ἔκσταση κι ἄρχιζε νὰ προφέρῃ ἀκατάληπτα λόγια, ποὺ ἦταν οἱ ἀπαντήσεις τοῦ Ἀπόλλωνα. Οἱ ἱερεῖς — πολὺ μορφωμένοι ἄνθρωποι — ἔγραφαν μ' αὐτὰ τὰ λόγια τοὺς χρησμούς, ποὺ ἦταν πάντα διφορούμενοι γιὰ νὰ μὴ λαθεύῃ ποτὲ ὁ θεός.

Γι' αὐτὸ καὶ οἱ ἀρχαῖοι ὀνόμαζαν τὸν Ἀπόλλωνα, Λοξία, δηλαδὴ αὐτὸς ποὺ τὰ λέει λοξά, μὲ πολλὲς σημασίες.

Γιὰ νὰ εὐχαριστήσουν τὸν Ἀπόλλωνα ὅσοι ἔρχονταν νὰ ζητήσουν ἓνα χρησμὸ, φεύγοντας, ἀφιέρωναν στὸ ναὸ πολῦτιμα δῶρα.

Κάθε πόλη ἔχτιζε κι ἓνα μικρὸ οἰκοδόμημα, ἓναν μικρὸ «θησαυρό», γιὰ νὰ τοποθετήσῃ μέσα τὰ ἀφιέρωμά της.

Ἔτσι τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν, ἔγινε πολὺ πλούσιο καὶ γέμισε μὲ καλλιτεχνικοὺς θησαυροὺς.

Σήμερα, μπορεῖς καὶ σὺ νὰ κάμης μιὰ ὁμορφὴ ἐκδρομὴ στοὺς Δελφοὺς. Θὰ θαυμάσης τὸ τοπίο, θὰ ἐπισκεφτῇς τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνα, θὰ συναντήσης τὸ «θησαυρὸ τῶν Ἀθηναίων» καὶ θ' ἀνεβῇς ὡς τὸ ἀρχαῖο θέατρο, ὅπου γίνονταν μουσικοὶ ἀγῶνες πρὸς τιμὴ τοῦ θεοῦ.

Τέλος, θὰ καταλήξης στὸ μουσεῖο, νὰ χαρῇς ὅσα ἔργα τέχνης σώθηκαν ἀπὸ τὴ φθορὰ τοῦ χρόνου καὶ τὴ μανία τῶν ἀνθρώπων.

7. Μυστήρια

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πίστευαν πὼς οἱ νεκροὶ ζοῦν στὸν Ἄδη μιὰ θλιβερὴ ζωὴ. Γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν, λοιπόν, μιὰ εὐτυχισμένη ζωὴ μετὰ τὸ θάνατο, ἔπαιρναν μέρος στὰ μυστήρια.

Τὰ μυστήρια ἦταν θρησκευτικὲς τελετές. Μόνον ὅσοι ἔπαιρναν μέρος σ' αὐτὰ, οἱ μνημένοι, θὰ ἀπολάμβαναν μετὰ τὸ θάνατο μιὰ αἰώνια κι εὐτυχισμένη ζωὴ.

Τὰ σπουδαιότερα μυστήρια ἦταν αὐτὰ ποὺ γίνονταν στὴν Ἐλευσίνα, κοντὰ στὴν Ἀθήνα, τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια, πρὸς τιμὴ τῆς Δήμητρας καὶ τῆς κόρης της Περσεφόνης.

Οἱ μνημένοι ἔπρεπε νὰ κρατήσουν μυστικὸ αὐτὸ ποὺ ἔβλεπαν ἢ ἀκούγαν στὶς τελετές.

8. Ἀμφικτιονίες

Ὅπως θὰ κατάλαβες, ἡ θρησκεία κανόνιζε τὴ ζωὴ τῶν

ἀρχαίων Ἑλλήνων. Γι' αὐτὸ καὶ μᾶς ἄφησαν τόσους πολλοὺς ναοὺς, ποὺ δείχνουν τὸ σεβασμὸ ποὺ εἶχαν στοὺς θεοὺς τους.

Μερικοὶ ναοί, ὅπως τοῦ Ἀπόλλωνα στοὺς Δελφούς, ἔγιναν πανελλήνιοι κι ἀπόχτησαν μεγάλο πλοῦτο.

Σ' αὐτοὺς ἔκαναν θυσίες ὅχι μόνο οἱ κάτοικοι τῆς πόλης ποὺ βρισκόταν ὁ ναός, ἀλλὰ καὶ οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικῶν πόλεων.

Ἔτσι, μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, ἀποφάσισαν νὰ ὀρίσουν μιὰν ἀντιπροσωπεΐα ἀπὸ ὅλες τὶς γειτονικὲς πόλεις, ποὺ θὰ φρόντιζε γιὰ τὶς ὑποθέσεις τοῦ ναοῦ, θὰ ὀργάνωνε τὶς κοινὲς γιορτὲς καὶ θὰ διαχειριζόταν τὴν περιουσία του.

Ἡ ἀντιπροσωπεΐα συνεδρίαζε στὸ ναὸ καὶ τὸ συνέδριό της ὀνομαζόταν ἀμφικτιονικὸ συνέδριο.

Οἱ πόλεις ποὺ ἔπαιρναν μέρος σ' αὐτὸ ἐνωθὰν ἐνωμένες καὶ βοηθοῦσε ἡ μιὰ τὴν ἄλλη. Εἶχαν μεταξύ τους ἓναν σύνδεσμο θρησκευτικὸ, ἀποτελοῦσαν μιὰν ἀμφικτιονία.

Ἀργότερα, τὰ ἀμφικτιονικὰ συνέδρια φρόντιζαν νὰ λύνουν καὶ τὶς διαφορὲς ποὺ εἶχαν οἱ πόλεις τῆς ἀμφικτιονίας. Οἱ ἀποφάσεις τῶν ἀμφικτιονιῶν ἦταν σεβαστὲς καὶ τιμωροῦσαν ὅποια πόλη τὶς παρέβαινε.

Ἡ σπουδαιότερη ἀμφικτιονία ἦταν ἡ ἀμφικτιονία τῶν Δελφῶν.

Νὰ θυμᾶσαι :

Οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες πίστευαν σὲ πολλοὺς θεοὺς, ποὺ τοὺς εἶχαν δώσει ἀνθρώπινη μορφή.

Τοὺς θεοὺς τοὺς τιμοῦσαν μὲ προσευχές, μὲ θυσίες καὶ μὲ γιορτές.

Στὶς θρησκευτικὲς γιορτὲς τελοῦσαν καὶ ἀγῶνες ἀθλητικὸν καὶ μουσικόν.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἦταν οἱ σπουδαιότεροι ἀγῶνες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας.

Οἱ Ἀρχαῖοι Ἕλληνες ζητοῦσαν ἀπὸ τὰ μαντεῖα νὰ γνωρίσουν τί θὰ συνέβαινε στὸ μέλλον.

Τὸ περιφημότερο μαντεῖο ἦταν τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν.

Μὲ τὰ μυστήρια ἐξασφάλιζαν μιὰ εὐτυχισμένη ζωὴ μετὰ τὸ θάνατο.

Οἱ ἀμφικτιονίες ἔλυναν τὶς διαφορὰς τῶν πόλεων τῆς ἀμφικτιονίας καὶ ἔπαιοναν ἀποφάσεις σεβαστὲς ἀπ' ὅλους.

Ἑρωτήσεις - Ἔργασίες

1. Τί ἦταν τὰ μαντεῖα; Τί ἦταν τὰ μυστήρια;
2. Γράψε λίγα λόγια γιὰ ἓναν θεὸ ἢ μιὰ θεὰ ποὺ θὰ διαλέξης.
3. Διάβασε καὶ μίλησε στὴν τάξη γιὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες, ποὺ γίνονται στὸν καιρὸ μας.
4. Κάνε δύο ωραίους πίνακες. Ὁ ἓνας νὰ ἔχῃ θέμα τὴν Ὀλυμπία καὶ ὁ ἄλλος τοὺς Δελφοὺς.

Ἐπανάληψη ἐπάνω στὰ ὀχτὼ κεφάλαια ποὺ διάβασες

1. Ἀπάντησε στὶς ἐρωτήσεις.
 - α. Πῶς μαθαίνομε τὴν Ἱστορίαν τῶν περασμένων;
 - β. Πῶς ἦταν οἱ κατοικίαι τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ζοῦσαν τὰ προϊστορικὰ χρόνια;

- γ. Ἀπὸ ποῦ ἦρθαν οἱ Κρηῖτες; Σὲ ποιά φυλὴ ἀνῆκαν; Πῶς ὀργάνωσαν τὴ ζωὴ τους;
- δ. Σὲ ποιά φυλὴ ἀνῆκαν οἱ Ἀχαιοί; Τί εἶδους μνημεῖα ἄφησαν στὴν Ἑλλάδα; Ποιὸ ἦταν τὸ σπουδαιότερο ἀχαϊκὸ βασίλειο;
- ε. Σὲ ποιὲς θάλασσες ταξίδευαν οἱ Ἕλληνες, γιὰ νὰ ἰδρῦσουν τὶς ἀποικίες τους; Ποιά περιοχὴ ὀνομάζομε «Μεγάλῃ Ἑλλάδι»;
- στ. Ποιὸς ἔγραφε καλοὺς νόμους γιὰ τοὺς Ἀθηναίους τὸν 6ο αἰῶνα π.Χ.; Ποιὸς ἦταν ὁ Πεισίστρατος; Τί ἔκανε ὁ Κλεισθένης;
- ζ. Τί ἦταν ὁ Λυκοῦργος; Ποιὸ σκοπὸ εἶχε ἡ ἀνατροφὴ τῶν παιδιῶν στὴ Σπάρτη;
- η. Τί πίστευαν οἱ Ἕλληνες γιὰ τοὺς θεοὺς; Πῶς τοὺς τιμοῦσαν; Ποιοὶ ἦταν οἱ σπουδαιότεροι ἀγῶνες; Πῶς ἔλυναν τὶς διαφορές τους οἱ πόλεις μιᾶς ἀμφικτιονίας;

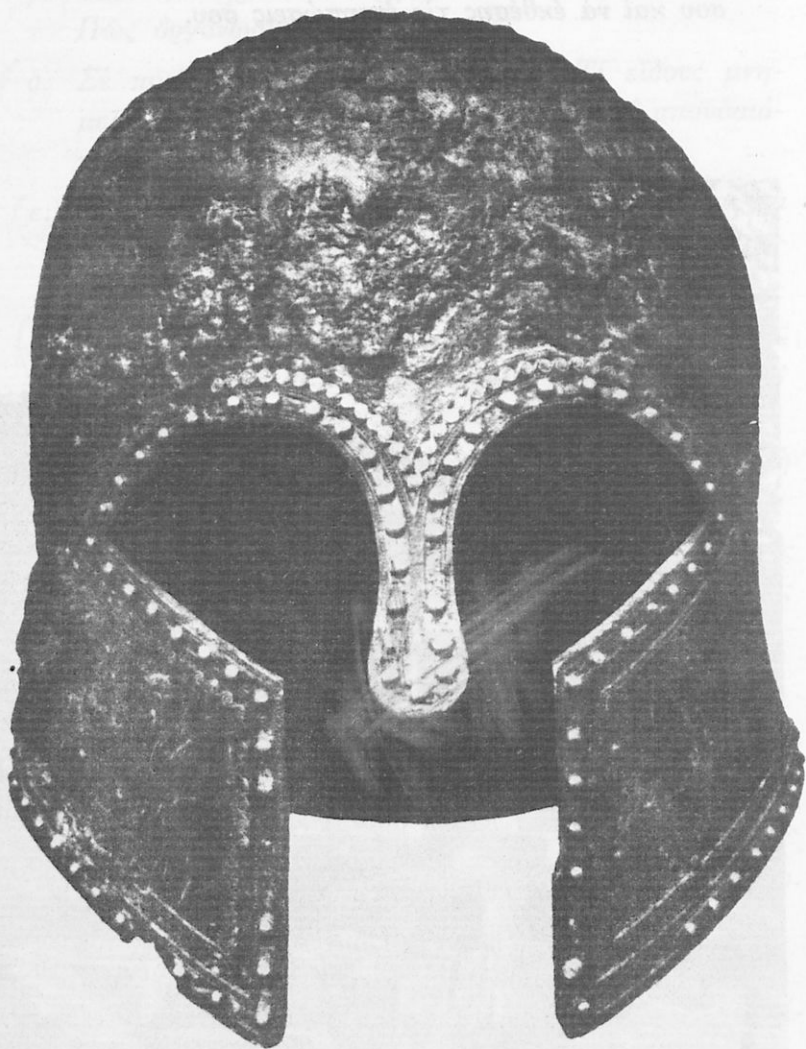
Κάμε μιὰ ἀπὸ τὶς παρακάτω ἐργασίες:

2. Ζωγράφισε:
- Μιὰ ἀκρόπολη τῶν Ἀχαιῶν.
 - Ἕνα ἀθηναϊκὸ καράβι μὲ τὰ κουπιά του.
 - Ἕναν Ἀθηναῖο ὀπλίτη.
 - Ἕναν Σπαρτιάτη πολεμιστή.
 - Τοὺς σπουδαιότερους θεοὺς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων μὲ τὰ σύμβολά τους.
3. Σχεδίασε: Τὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδας. Γράψε ἐπάνω τὰ ὀνόματα τῆς Κνωσοῦ, τῶν Μυκηνῶν,

4. Νὰ ἐπισκεφτῇς τὰ ἀρχαιολογικὰ μνημεῖα τῆς περιοχῆς σου καὶ νὰ ἐκθέσῃς τὶς ἐντυπώσεις σου.

Ὁ θησαυρὸς τῶν Ἀθηναίων στοὺς Δελφοὺς

Περικεφαλαία Έλληνα πολεμιστῆ τὴν ἐποχὴ τῶν περσικῶν πολέμων

ΗΡΟΔΟΤΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΑΤΟ

ΟΙ ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

1. Οί Πέρσες — Ἡ ἰωνικὴ ἐπανάσταση (499 π.Χ.)

Τὸν 6ο αἰῶνα π.Χ. στὴν Ἀσία, στὸ σημερινὸ Ἰράν, ὑπῆρχε ἓνα δυνατὸ καὶ πλούσιο κράτος, τὸ κράτος τῶν Περσῶν. Οἱ Πέρσες εἶχαν ὑποτάξει τοὺς γειτονικοὺς λαοὺς κι εἶχαν ἰδρύσει μιὰν ἀπέραντη αὐτοκρατορία. Ἰδρυτὴς τῆς περσικῆς αὐτοκρατορίας ἦταν ὁ Κ Ὑ ρ ο ς, ποὺ ὑπέταξε τὶς ἑλληνικὲς ἀποικίες τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ὑποχρέωσε τοὺς ἀποίκους νὰ πληρώνουν μεγάλους φόρους καὶ νὰ ζοῦν σύμφωνα μὲ τοὺς περσικοὺς νόμους.

Ὁ Δαρεῖος, ποὺ διαδέχτηκε στὸ θρόνο τὸν Κύρο, ἦταν πολὺ φιλόδοξος κι ἤθελε νὰ κυριαρχήσῃ στὴ Μεσόγειο θάλασσα, τὴν ἐποχὴ ποὺ οἱ Ἕλληνες ἦταν οἱ μόνοι κυρίαρχοί της.

Ζητοῦσε, λοιπόν, μιὰν ἀφορμὴ, γιὰ νὰ καταστρέψῃ τὸ λαό αὐτό, ποὺ τὸν ἐμπόδιζε στὰ σχέδιά του. Ἡ ἀφορμὴ αὕτὴ δὲν ἄργησε νὰ παρουσιαστῇ. Στὶς ἀρχὲς τοῦ 5ου αἰῶνα π.Χ. οἱ Ἕλληνες τῶν ἀποικιῶν, ποὺ ὑπέφεραν πολὺ ἀπὸ τὴν περσικὴ διοίκηση, ἀποφάσισαν νὰ ἐπαναστατήσουν καὶ ζήτησαν βοήθεια ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Σπαρτιάτες ἀρνήθηκαν νὰ βοηθήσουν. Μόνο οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν

Στὸ σχέδιο βλέπεις τὴν πορεία τοῦ περσικοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ περσικοῦ στόλου στὴν α' ἐκστρατεία τῶν Περσῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας.

Τὰ βέλη δείχνουν τὴν πορεία τοῦ περσικοῦ στόλου στὴ β' ἐκστρατεία τῶν Περσῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας.

λίγο στρατὸ καὶ εἴκοσι τριήρεις. Σ' αὐτὲς προστέθηκαν κι ἄλλες πέντε τῶν Ἑρετριέων.

Ἴωνες, Ἀθηναῖοι κι Ἑρετρίεις ἐνωμένοι ἔφτασαν ὡς τὶς Σάρδεϊς, ποὺ ἦταν ἡ πρωτεύουσα τῆς σατραπείας. Ἐκεῖ ἔμενε ὁ διοικητής, ὁ *σατράπης*, ὅπως τὸν ὀνόμαζαν.

Κυρίεψαν εὐκόλα τὴν πόλη. Δὲν μπόρεσαν ὅμως νὰ πάρουν καὶ τὴν ἀκρόπολή της. Ἔτσι οἱ Πέρσες βρῆκαν καιρὸ κι ἔστειλαν ἰσχυρὸ στρατό. Οἱ ἐπαναστάτες ἀναγκάστηκαν νὰ ὑποχωρήσουν. Στὴν ὑποχώρηση νικήθηκαν ἀπὸ τοὺς Πέρσες, κοντὰ στὴν Ἐφεσο.

Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἑρετρίεις γύρισαν λυπημένοι στὴν πατρίδα τους. Οἱ Ἴωνες συνέχισαν μόνοι τους τὸν ἀγώνα.

Ὁ Δαρεῖος ὅμως τοὺς νίκησε καὶ ξαναπῆρε ὅλες τὶς ἑλληνικὲς ἀποικίες τῆς Μ. Ἀσίας. Γιὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἐπαναστάτες, ἔκαψε τὴ Μίλητο, σκότωσε τοὺς ἄντρες καὶ τὰ γυναικόπαιδα τὰ πούλησε γιὰ δούλους. Τὴν ἴδια τύχη εἶχαν ὅλες οἱ ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας.

Μὰ ὁ θυμὸς τοῦ ἦταν μεγάλος καὶ γιὰ τοὺς Ἀθηναίους, ποὺ βοήθησαν τοὺς Ἴωνες κι ἀποφάσισε νὰ τοὺς ἐκδικηθῇ. Ἀρχισε νὰ ἐτοιμάζεται, γιὰ νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας. Πρόσταξε μάλιστα ἓνα δούλο του νὰ τοῦ ἐπαναλαμβάνῃ τρεῖς φορές τὴν ἡμέρα «Κύριε μὴν ξεχνᾷς τοὺς Ἀθηναίους».

Α. Ἀμυντικοὶ πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Περσῶν

1. Πρώτη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας

Ὁ Δαρεῖος δὲν ξέχασε τοὺς Ἀθηναίους. Τὸ 492 π.Χ. ἔστειλε τὸ γαμπρό του *Μαρδόνιο* μὲ ἀρκετὸ στρατὸ καὶ στόλο νὰ κυριέψῃ τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Μαρδόνιος μὲ τὸν περσικὸ στρατὸ πέρασε ἀπὸ τὸν Ἑλλήσποντο στὴ Θράκη κι ἀπὸ ἐκεῖ στὴ Μακεδονία. Ὁ περσικὸς στόλος ἔπλεε πρὸς τὰ παράλια τῆς Χαλκιδικῆς.

Μιὰ μεγάλη ὅμως τρικυμία, ποὺ ξέσπασε στὴ χερσόνησο τοῦ Ἄθω, κατὰστρεψε τὰ περισσότερα ἐχθρικά πλοῖα. Ὁ στρατὸς πάλι δοκιμάστηκε πολὺ στὴ Μακεδονία.

Ἔτσι ὁ Μαρδόνιος ἀναγκάστηκε νὰ γυρίσῃ γρήγορα στὴν πατρίδα του. Αὐτὸ ἦταν τὸ τέλος τῆς πρώτης ἐκστρατείας τῶν Περσῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας.

2. Δεύτερη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας

Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα (490 π.Χ.)

Ὁ Δαρεῖος δὲν ἀπογοητεύτηκε γιὰ τὴν ἀποτυχία τοῦ Μαρδονίου. Ἐτοίμασε καινούριο στρατὸ καὶ στόλο, γιὰ νὰ ἐκστρατεύσῃ γιὰ δεύτερη φορὰ ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας. Ἀρχηγοὺς τῆς δεύτερης ἐκστρατείας ὄρισε δύο στρατηγούς, τὸν Δάτη καὶ τὸν Ἀρταφέρνη.

Αὐτὴ τὴ φορὰ οἱ Πέρσες ἀκολούθησαν διαφορετικὸ δρόμο. Μὲ τὰ πλοῖα τους ξεκίνησαν ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο τῆς Μυκάλης, κατέλαβαν τὴ Νάξο, τὴ Δῆλο κι ἔφτασαν στὴν Ἐρέτρια. Ἐξί μέρες τὴν πολιορκοῦσαν καὶ τελικὰ τὴν κυρίεψαν καὶ τὴν κατὰστρεψαν, παίρνοντας ἐκδίκηση γιὰ τὴ βοήθεια ποὺ εἶχαν στείλει οἱ Ἑρετριεῖς στοὺς ἐπαναστάτες Ἴωνες.

Ὑστερα οἱ Πέρσες πέρασαν στὴν Ἀττικὴ καὶ στρατοπέδωσαν στὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνα. Ὁ στόλος, ποὺ τοὺς εἶχε μεταφέρει, ἔμεινε ἀγκυροβολημένος στὸν ὄρμο τοῦ Μαραθῶνα.

Ἡ στιγμή ἦταν πολὺ κρίσιμη γιὰ τοὺς Ἀθηναίους. Κινδύνευε ἡ ἐλευθερία τους καὶ ἡ ἐλευθερία ὅλης τῆς Ἑλλάδας. Λίγοι καθὼς ἦταν, ζήτησαν ἀμέσως τὴ βοήθεια τῆς Σπάρτης καὶ τῶν ἄλλων ἐλληνικῶν πόλεων. Οἱ Σπαρτιάτες ἀπάντησαν πὼς δὲν μπορούσαν νὰ ἐκστρατεύσουν πρὶν γίνῃ πανσέληνος, γιατί αὐτὸ ἦταν τὸ ἔθιμό τους. Οἱ ἄλλες πόλεις ἀρνήθηκαν νὰ βοηθήσουν. Μόνο οἱ Πλαταιεῖς ἔστειλαν χίλιους ὀπλίτες.

Οἱ Ἀθηναῖοι κατάλαβαν τότε πὼς ἔπρεπε μόνοι τους νὰ ὑπερασπίσουν τὴν πατρίδα τους καὶ νὰ τὰ βάλουν μετὰ τοὺς δυνατοὺς Πέρσες.

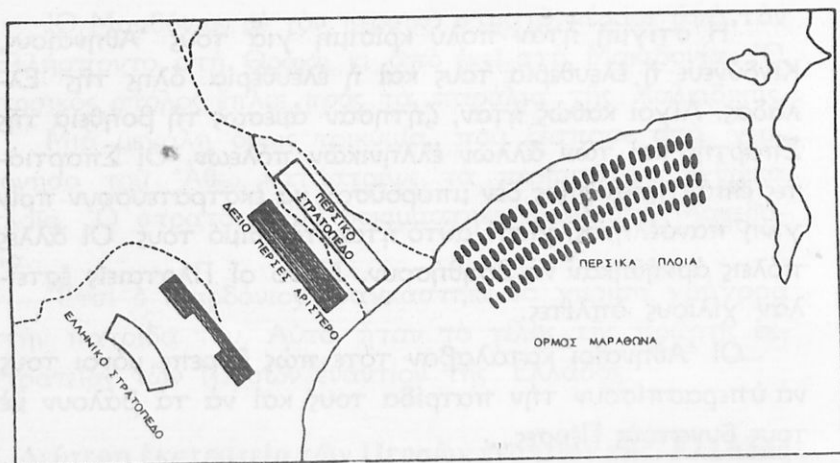
Στὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνα συγκεντρώθηκαν δέκα χιλιάδες Ἀθηναῖοι καὶ χίλιοι Πλαταιεῖς. Ὁ ἀθηναϊκὸς στρατὸς εἶχε δέκα στρατηγούς. Κάθε μέρα ἀναλάμβανε τὴν ἀρχηγία ὅλου τοῦ στρατοῦ καὶ ἓνας στρατηγός. Ἀνάμεσα στοὺς στρατηγούς ἦταν ὁ Μιλτιάδης, ὁ Ἀριστείδης, καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς.

Ὁ Ἀριστείδης, ποὺ ἦταν λογικὸς καὶ καθόλου φιλόδοξος, παραχώρησε τὴν ἡμέρα τῆς ἀρχηγίας του στὸ Μιλτιάδη, ποὺ ἦταν ἱκανότερος καὶ γνώριζε τὴν ταχτική τῶν Περσῶν.

Τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀριστείδη τὸ μιμήθηκαν καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ κι ἔτσι ὁ Μιλτιάδης ὀρίστηκε ἀρχιστράτηγος τῶν Ἀθηναίων.

Μὲ μεγάλη προσοχὴ ταχτοποίησε τὸ στρατό του, δυνάμωσε τὶς ἄκρες κι ἄφησε πιὸ ἀδύνατο τὸ κέντρο καὶ διέταξε ν' ἀρχίσῃ ἀμέσως ἡ μάχη. Ὄταν δόθηκε τὸ σύνθημα, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Πλαταιεῖς ὄρμησαν μὲ ἀπίστευτο θάρρος ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Πολεμοῦσαν γιὰ τὰ σπίτια τους, γιὰ τὶς γυναῖκες καὶ

Το σχέδιο δείχνει πώς είχαν παραταχθῇ οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Πέρσες πρὶν ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνα.

τὰ παιδιά τους, πολεμοῦσαν γιὰ τὸ εὐλογημένο χῶμα τῆς πατρίδας τους. Καὶ νίκησαν! Ἦταν τόση ἡ ὁρμή τους, πὺν οἱ Πέρσες ἀναγκάστηκαν νὰ ὑποχωρήσουν. Τρομαγμένοι ἔτρεξαν στὰ πλοῖα τους, γιὰ νὰ σωθοῦν.

Λένε πὼς ὁ Κυνέγειρος, ὁ ἀδελφὸς ἑνὸς μεγάλου ποιητῆ, τοῦ Αἰσχύλου, προσπάθησε νὰ κρατήσῃ μὲ τὰ χέρια του ἓνα περσικὸ καράβι, κι ὅταν οἱ Πέρσες τοῦ τὰ ἔκοψαν δοκίμασε νὰ τὸ συγκρατήσῃ μὲ τὰ δόντια του. Τόσος μέγας ἦταν ὁ ἥρωισμὸς τῶν Ἑλλήνων!

Στὸ πεδίο τῆς μάχης ἔπεσαν 6.000 Πέρσες καὶ ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους 192. Ἡ παράδοση λέει πὼς ἓνας ἀγγελιαφόρος ἔτρεξε μ' ὅλη του τὴ δύναμη, νὰ φέρῃ στὴν Ἀθῆνα τὸ χαρούμενο μήνυμα. Πουθενὰ δὲ σταμάτησε. Κι ὅταν ἔφτασε, μιὰ λέξη πρόλαβε νὰ πῇ: «Νενικήκαμεν!». Κι ἔπεσε νεκρός.

Οἱ Πέρσες ὅταν ἔφυγαν ἀπὸ τὸ Μαραθῶνα, ἔπλευσαν μὲ τὰ πλοῖα τους πρὸς τὸ Φάληρο. Ἡ Ἀθῆνα εἶχε μείνει

άνυπεράσπιστη. Ήταν εύκαιρία γι' αυτούς νά τήν κυριέψουν. Ὁ Μιλτιάδης ὅμως, πού κατάλαβε τὸ σχέδιό τους, ἄφησε στὸ πεδίο τῆς μάχης τὸν Ἀριστείδη νὰ προσέχη τὰ λάφυρα καὶ τοὺς αἰχμαλώτους κι ὁ ἴδιος ξεκίνησε ἀμέσως μὲ τοὺς μαραθωνομάχους γιὰ τὴν Ἀθήνα. Τὴν ἴδια νύχτα ἔφτασαν καὶ παρατάχτηκαν γιὰ μάχη.

Ὅταν σὲ λίγο φάνηκαν τὰ περσικὰ πλοῖα καὶ οἱ Πέρσες ἀντίκρισαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ τοὺς περιμένουν, δὲν τόλμησαν νὰ ἐπιτεθοῦν. Γύρισαν κι ἔφυγαν ντροπιασμένοι κι ἀπογοητευμένοι πίσω στὴν πατρίδα τους.

Οἱ Ἀθηναῖοι, γιὰ νὰ τιμήσουν τοὺς νεκροὺς μαραθωνομάχους, τοὺς ἔθαψαν μὲ μεγάλες τιμὲς στὸ πεδίο τῆς μάχης. Στὸν τύμβο τοῦ Μαραθῶνα ἔστησαν μιὰ μαρμάρινη στήλη καὶ χάραξαν ἐπάνω τὸ ἐπίγραμμα τοῦ ποιητῆ Σιμωνίδη, πού ἔλεγε:

*«Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι
χρυσοφόρων Μήδων ἐστόρεσαν δύναμιν».*

πού σημαίνει: «οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπερασπίζοντας στὸ Μαραθῶνα ὅλους τοὺς Ἕλληνας, νίκησαν τὴ δύναμη τῶν χρυσοστολισμένων Περσῶν».

Κι εἶχαν δίκιο νὰ ὑπερηφανεύονται. Μὲ τὴ νίκη τους ἐμπόδισαν τοὺς Πέρσες νὰ κυριέψουν τὴν Ἑλλάδα κι ἔτσι νὰ πατήσουν τὸ πόδι τους στὴν Εὐρώπη.

Κανεῖς δὲν ξέρεي πῶς θὰ ἦταν σήμερα ἡ Εὐρώπη, ἂν δὲ βρίσκονταν σ' ἐκείνη τὴν ἄκρη τῆς Ἀττικῆς οἱ λίγοι γενναῖοι μαραθωνομάχοι νὰ σταματήσουν τὴν εἴσοδο τῶν βαρβάρων.

Ἐνα χρόνο ὕστερα ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνα, ὁ Μιλτιάδης μὲ στρατὸ καὶ στόλο θέλησε νὰ τιμωρήσῃ τοὺς

κατοίκους τῆς Πάρου, πού εἶχαν βοηθήσει τοὺς Πέρσες καὶ νὰ διώξη τὴν περσικὴ φρουρά, πού εἶχαν ἀφήσει στὸ νησί.

Πολιορκήσε ἀρκετὲς μέρες τὴν Πάρο, ἀλλὰ οἱ Πάριοι δὲν παραδόθηκαν. Μάλιστα ὁ Μιλτιάδης τραυματίστηκε στὸ πόδι κι ἀναγκάστηκε νὰ λύσῃ τὴν πολιορκία καὶ νὰ γυρίσῃ στὴν Ἀθήνα.

Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν κατηγόρησαν ὅτι ἔβλαψε τὴν πατρίδα του μ' αὐτὴν τὴν ἐκστρατεία, τὸν δίκασαν καὶ τὸν καταδίκασαν σὲ πρόστιμο. Ὁ Μιλτιάδης πέθανε ἀπὸ τὸ τραῦμα του ἀμέσως μετὰ τὴ δίκη. Τὸ πρόστιμο τὸ πλήρωσε ἀργότερα ὁ γιὸς του, ὁ Κίμωνας.

3. Ἕλληνες καὶ Πέρσες ἐτοιμάζονται γιὰ ἕναν καινούριο πόλεμο

Ὁ Δαρεῖος, σὰν ἔμαθε τὴν ἥττα τοῦ περσικοῦ στρατοῦ στὸ Μαραθῶνα, στενοχωρήθηκε πολὺ κι ἀποφάσισε νὰ ἐκστρατεύσῃ ὁ ἴδιος ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας. Ἀρχισε νὰ ἐτοιμάζῃ πολυάριθμο στρατὸ καὶ στόλο, πέθανε ὅμως καὶ δὲν πρόλαβε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ σχέδιό του.

Ὁ γιὸς του, ὁ Ξέρξης, πού τὸν διαδέχτηκε στὸ θρόνο, συνέχισε τὸ ἔργο τοῦ πατέρα του.

Οἱ προετοιμασίες κράτησαν ἀρκετὰ χρόνια. Στὸ διάστημα αὐτὸ βρῆκαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὴν εὐκαιρία νὰ κάνουν ὀρισμένες προετοιμασίες,

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦταν ἕνας ἔξυπνος, δραστήριος καὶ φιλόδοξος Ἀθηναῖος πολιτικός, πού ἤθελε νὰ δοξάσῃ τὴν πατρίδα του μὲ σπουδαῖα ἔργα. Μετὰ τὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνα συνήθιζε νὰ λέη: «Οὐκ ἔξ με καθεύδειν τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον», δηλ. δὲ μὲ ἀφήνει νὰ κοιμηθῶ ἡ δόξα τοῦ Μιλτιάδου.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦταν ὁ μόνος ποὺ πίστευε πῶς ὁ περσικὸς κίνδυνος δὲν εἶχε περάσει. Συμβούλευε λοιπὸν τοὺς συμπατριῶτες του νὰ ναυπηγήσουν ἰσχυρὸ στόλο, γιατί πίστευε πῶς μόνο στὴ θάλασσα θὰ μπορούσαν οἱ Ἕλληνες νὰ νικήσουν τοὺς Πέρσες.

Ἐπειδὴ ὁ Ἀριστείδης, ὁ γνωστὸς Ἀθηναῖος πολιτικός, εἶχε ἀντίθετη γνώμη, δηλ. πίστευε πῶς ἔπρεπε νὰ ἐτοιμάσουν ἰσχυρὸ στρατό, γιὰ ν' ἀναμετρηθοῦν μὲ τοὺς Πέρσες στὴν ξηρά, ὁ Θεμιστοκλῆς κατάφερε νὰ τὸν ἐξοστρακίσῃ καὶ ἀνενόχλητος ἐφάρμοσε τὸ σχέδιό του.

Οἱ Ἀθηναῖοι κατασκεύασαν 200 πολεμικὰ πλοῖα (τριήρεις) κι ἐκπαίδευσαν πολλοὺς ἄντρες στὴ ναυτικὴ τέχνη. Ἔτσι ἡ Ἀθήνα ἐγίνε ἓνα ἰσχυρὸ ναυτικὸ κράτος.

4. Τρίτη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας

Ἡ μάχη στὶς Θερμοπύλες (480 π.Χ.)

Ὅταν οἱ Ἕλληνες ἔμαθαν τὶς μεγάλες προετοιμασίες, τοῦ Ξέρξη, ἀποφάσισαν νὰ ἐνώσουν τὶς δυνάμεις τους γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τὸ δυνατὸ ἐχθρὸ τους.

Στὸν ἰσθμὸ τῆς Κορίνθου ἐγίνε ἓνα συνέδριο τῶν ἐλληνικῶν πόλεων. Οἱ Ἀθηναῖοι, γιὰ νὰ πετύχουν τὴν ἐνωσὴ, παραχώρησαν τὴν ἀρχηγία στοὺς Σπαρτιάτες.

Ἔτσι, ἀρχηγὸ τοῦ στρατοῦ ὄρισαν τὸ βασιλιὰ τῆς Σπάρτης *Λεωνίδα* καὶ ναύαρχο τοῦ στόλου τὸ Σπαρτιάτη *Εὐρυβιάδη*.

Ὁ Λεωνίδας μὲ 300 Σπαρτιάτες κι ἄλλους 6.000 Ἕλληνες ξεκίνησε γιὰ τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν, νὰ ἐμποδίσῃ τὸ πέρασμα τοῦ Ξέρξη καὶ τοῦ στρατοῦ του.

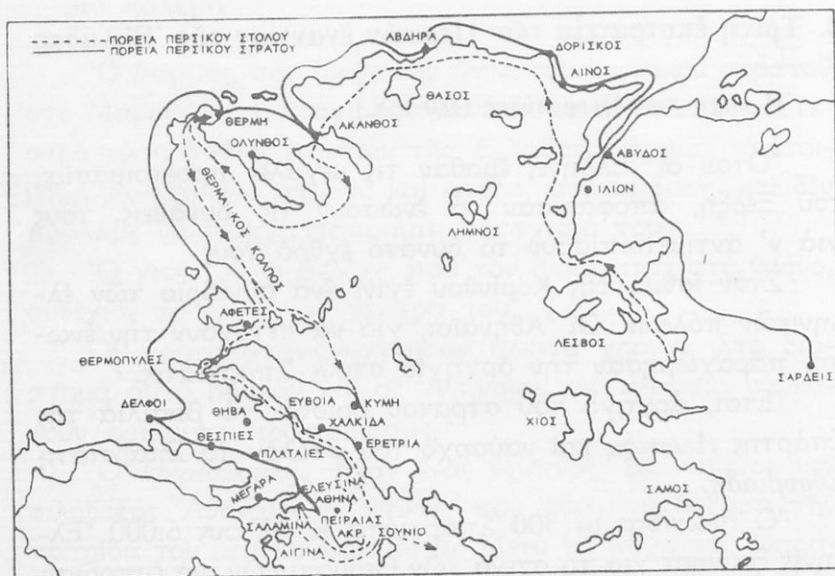
Ὁ Εὐρυβιάδης μὲ τὸ Θεμιστοκλῆ περίμεναν τὸν περ-

σικό στόλο στο άκρωτήριο της Εύβοιας, τὸ Ἀρτεμίσιο.

Τὴν ἀνοιξη τοῦ 480 π.Χ. ὁ ἴδιος ὁ Ξέρξης ξεκίνησε μὲ τὸ στρατό καὶ τὸ στόλο του νὰ κυριέψη τὴν Ἑλλάδα. Πέρασε τὸν Ἑλλησποντο πάνω ἀπὸ δύο γέφυρες, πού στηρίζονταν σὲ πλοῖα, καὶ μπῆκε στὴ Θράκη. Ἀπ' ἐκεῖ πέρασε στὴ Μακεδονία κι ἔφτασε ἀνενόχλητος στὴ Θεσσαλία. Κανεὶς δὲν τόλμησε ν' ἀντισταθῇ στὴν τεράστια στρατιά του.

Στὸ στενὸ πού σχηματιζόταν ἀνάμεσα στὸ ὄρος Καλλίδρομο καὶ στὸ Μαλιακὸ κόλπο, στὸ στενὸ τῶν Θερμοπυλῶν, ὁ Ξέρξης βρῆκε νὰ τὸν περιμένῃ ὁ Λεωνίδας μὲ τὸν ὀλιγάριθμο στρατό του.

Ἐστείλε τότε ἀπεσταλμένους στὸ Σπαρτιάτη βασιλιά καὶ τοῦ ζήτησε νὰ παραδώσῃ τὰ ὅπλα καὶ νὰ φύγῃ.

Στὸ σχέδιο βλέπεις τὸ δρόμο, πού ἀκολούθησε ὁ Ξέρξης στὴν γ' ἐκστρατεία τῶν Περσῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας.

Ὁ Λεωνίδας ἀπάντησε περήφανα: «Μολὼν λαβέ» δηλ. «Ἔλα νὰ τὰ πάρης».

Κι ὅταν ἕνας Σπαρτιάτης ἄκουσε ὅτι οἱ Πέρσες ἦταν τόσοι πολλοί, πού τὰ βέλη τους θὰ σκέπαζαν τὸν ἥλιο, εἶπε: «Καλύτερα· θὰ πολεμήσωμε στὴ σκιά».

Ὁ Ξέρξης διέταξε ν' ἀρχίσῃ ἀμέσως ἡ ἐπίθεση.

Ποιά ἦταν ὅμως ἡ ἐκπληξη, ἡ ὀργή καὶ ἡ ἀμυχανία του, σὰν εἶδε ὅτι οἱ Ἕλληνες φύλαγαν καλὰ τὰ στενὰ καὶ ἀπέκρουαν γενναῖα ὅλες τὶς περσικὲς ἐπιθέσεις. Ἀπὸ τῆ δύσκολη θέση τὸν ἔβγαλε ἕνας προδότης, ὁ *Εφιάλτης*. Αὐτὸς ζήτησε πολλὰ χρήματα, γιὰ νὰ ὀδηγήσῃ ἕνα μέρος τοῦ στρατοῦ ἀπὸ ἕνα μονοπάτι τοῦ βουνοῦ στὶς πλάτες τῶν Ἑλλήνων πολεμιστῶν.

Ὅταν ὁ Λεωνίδας ἔμαθε ὅτι ἐπρόκειτο νὰ κυκλωθῇ, διέταξε τοὺς ὑπόλοιπους Ἕλληνες νὰ φύγουν, γιὰ νὰ ὑπηρετήσουν τὴν πατρίδα σὲ ἄλλη περίσταση καὶ νὰ μὴ θυσιαστοῦν ἄδικα. Αὐτός, μὲ τοὺς 300 Σπαρτιάτες καὶ 700 Θεσπιεῖς ἔμεινε στὴ θέση του, πιστὸς στοὺς νόμους τῆς Σπάρτης.

Μάλιστα, βγῆκε πρῶτος μὲ τὸ στρατό του ἀπὸ τὸ στενὸ κι ὄρμησε ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν μὲ ἀφάνταστη τόλμη καὶ ὀρμή.

Γνώριζε πολὺ καλὰ ὅτι δὲν ὑπῆρχε σωτηρία. Ἀλλὰ ἤθελε νὰ δώσῃ ἕνα αἰώνιο παράδειγμα αὐτοθυσίας καὶ ἡρωισμοῦ, νὰ ἐμψυχώσῃ τοὺς ἄλλους Ἕλληνες καὶ νὰ προσεξήσῃ στὸν περσικὸ στρατὸ ὥστε τὸ δυνατόν περισσότερες ἀπώλειες.

Ὁ ἀγὼνας ἦταν σκληρός. Σὲ μιὰ φάση του ὁ Λεωνίδας ἔπεσε. Ἀγρία μάχη ἄρχισε γύρω ἀπὸ τὸ σῶμα του. Τελικὰ οἱ Ἕλληνες κατόρθωσαν νὰ σύρουν πρὸς τὸ μέρος

τους τὸ νεκρὸ βασιλιά τους κι ἔτρεψαν σὲ φυγὴ τοὺς Πέρσες τέσσερεις φορές.

Μὰ ὁ ἀγώνας ἦταν ἄνισος. Οἱ γενναῖοι ὑπερασπιστὲς τοῦ στενοῦ, πολεμώντας μὲ ὅσα ὄπλα τοὺς ἀπόμειναν καὶ μὲ τὰ χέρια καὶ μὲ τὰ δόντια, ἔπεσαν ὁ ἓνας μετὰ τὸν ἄλλον ὡς τὸν τελευταῖο.

Ἀργότερα, οἱ Ἕλληνες, γιὰ νὰ θυμοῦνται τὴν ἥρωικὴ θυσία τοῦ Λεωνίδα καὶ τῶν τριακοσίων, ἔστησαν στὶς Θερμοπύλες λαμπρὸ μνημεῖο κι ἐπάνω χάραξαν τὸ ἐπίγραμμα τοῦ Σιμωνίδη ποὺ ἔλεγε:

*«ὦ ξεῖν, ἀγγέλειν Λακεδαιμονίοις
ὅτι τῇδε κείμεθα τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι»,
ποὺ θὰ πῇ:*

*«Ξέρε, πού 'σαι περαστικός ἀπ' αὐτὰ τὰ μέρη,
πήγαινε τὴν εἶδηση στοὺς Σπαρτιάτες,
πὼς ἐδῶ εἴμαστε θαμμένοι,
πιστοὶ στοὺς νόμους τῶν προγόνων μας».*

Ὁ περσικὸς στρατὸς πέρασε τὸ στενὸ τῶν Θερμοπυλῶν, ἐπάνω ἀπὸ τὰ πτώματα τῶν γενναίων ὑπερασπιστῶν του καὶ βάδισε πρὸς τὴν Ἀττικὴ. Ὁ περσικὸς στόλος ἔπαθε μεγάλες ζημιὲς καὶ ἀπὸ τὶς τρικυμίες καὶ ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ στόλο, ποὺ τὸν συνάντησε στὸ Ἀρτεμίσιο. Τελικά, ὁ Εὐρυβιάδης κι ὁ Θεμιστοκλῆς, σάν ἔμαθαν ὅτι ὁ Ξέρξης πέρασε τὶς Θερμοπύλες, ὁδήγησαν τὸ στόλο τους στὴ Σαλαμίνα, ἐνῶ ὁ περσικὸς στόλος ἀκολουθοῦσε κοντὰ στὴν ξηρὰ τὸ στρατό, ποὺ βάδιζε ἐναντίον τῆς Ἀθήνας.

Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας (480 π.Χ.)

Ὁ χρησμός τῆς Πυθίας εἶχε πεῖ ὅτι «τὰ ξύλινα τείχη» θὰ ἔσωζαν τοὺς Ἀθηναίους. Ὁ Θεμιστοκλῆς πίστευε πὼς

μέ τὰ «ξύλινα τείχη» ἐννοοῦσε τὰ πλοῖα. Γι' αὐτὸ ἔπεισε τοὺς συμπολίτες του νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλη.

Τὰ γυναικόπαιδα κι οἱ γέροι ἄφησαν τὰ σπίτια τους, τοὺς ναοὺς καὶ τοὺς τάφους τῶν προγόνων τους καὶ κατέφυγαν στὴν Αἴγινα, στὴ Σαλαμίνα καὶ στὴν Τροιζήνα τῆς Πελοποννήσου.

Οἱ ἄντρες ἐπιβιβάστηκαν στὰ πολεμικὰ πλοῖα καὶ περιμέναν στὸ στενὸ τῆς Σαλαμίνας.

Στὴν ἔρημη Ἀθήνα ἔμειναν μόνο λίγοι γέροντες, ποὺ κλείστηκαν στὴν Ἀκρόπολη, γιατί δὲν ἤθελαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλη τους.

Ὁ Ξέρξης ἀνενόχλητος προχώρησε καὶ μπῆκε στὴν Ἀθήνα. Λεηλάτησε τὴν πόλη, τὴν κατὰστρεψε καὶ σκότωσε τοὺς γέροντες, ποὺ εἶχαν ὀχυρωθῇ πρόχειρα στὴν Ἀκρόπολη.

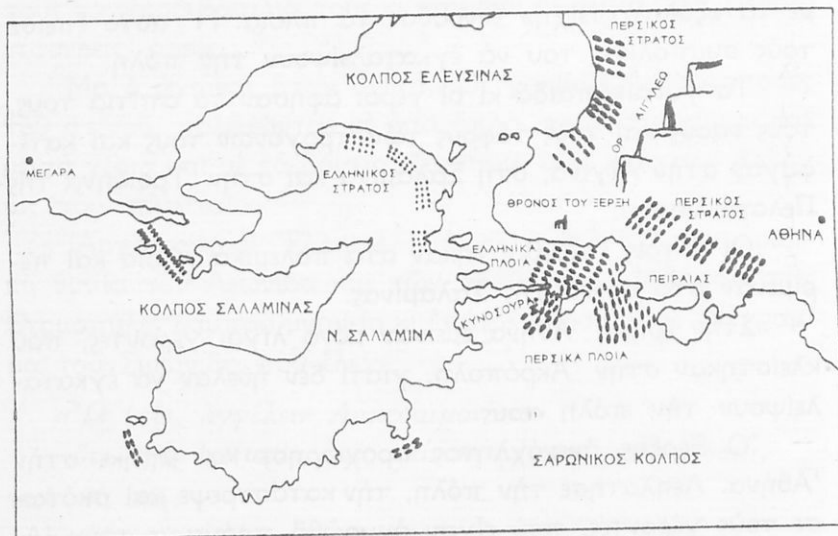
Στὸ μεταξὺ ἔφτασε κι ὁ περσικὸς στόλος κι ἀγκυροβόλησε στὸ Φάληρο.

Ὁ Σπαρτιάτης Εὐρυβιάδης καὶ οἱ ἄλλοι ναύαρχοι εἶχαν τὴ γνώμη ὅτι ἔπρεπε τὰ ἐλληνικὰ πλοῖα ν' ἀφήσουν τὸ στενὸ τῆς Σαλαμίνας καὶ νὰ καταφύγουν σ' ἓνα μικρὸ λιμάνι κοντὰ στὸν ἰσθμὸ τῆς Κορίνθου. Ἔτσι θὰ εἶχαν τὴ βοήθεια τοῦ στρατοῦ, ποὺ εἶχε συγκεντρωθῇ ἐκεῖ.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ὅμως δὲ συμφωνοῦσε. Ἐπέμενε πῶς τὸ στενὸ τῆς Σαλαμίνας ἦταν ὁ κατάλληλος τόπος γιὰ τὴ ναυμαχία.

Ὅταν ἐπάνω στὴ φιλονικία ὁ Εὐρυβιάδης ἀγανάχτησε καὶ σήκωσε τὸ ραβδί του νὰ χτυπήσῃ τὸ Θεμιστοκλῆ, ἐκεῖνος τοῦ εἶπε ψύχραιμα: «Πάταξον μέν, ἄκουσον δέ», δηλ. «Χτύπησέ με, ἀλλὰ ἄκουσέ με».

Οἱ ναύαρχοι ὅμως ἐπέμεναν νὰ πολεμήσουν στὸν ἰσ-

Στο σχέδιο βλέπεις τις θέσεις των Έλλήνων και των Περσών στη ναυμαχία της Σαλαμίνας.

θμό της Κορίνθου. Τότε ο Θεμιστοκλής έστειλε μ' έναν υπηρέτη του κρυφά ένα γράμμα στον Ξέρξη. Του έλεγε ότι, αν ήθελε να νικήση τους Έλληνες, έπρεπε να ξεκινήση άμέσως για τη Σαλαμίνα, γιατί είχαν σκοπό να φύγουν από εκεί.

Ο Ξέρξης έπεσε στην παγίδα. Ο περσικός στόλος ξεκίνησε άμέσως για το στενό της Σαλαμίνας.

Στο μεταξύ οι Έλληνες είχαν καλέσει τον Άριστέιδη από την έξορία του. Πηγαίνοντας στη Σαλαμίνα, είδε τις κινήσεις του έχθρικού στόλου και βιάστηκε να περάση και να φέρη τη σπουδαία πληροφορία στο Θεμιστοκλή. Οι δύο άντρες έδωσαν τα χέρια και ξέχασαν την παλιά τους έχθρα.

Ήταν Σεπτέμβριος τοῦ 480 π.Χ., ὅταν ἔγινε ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας, ποῦ ἔσωσε καὶ δόξασε τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Ξέρξης κάθισε σ' ἓνα θρόνο, στὸ βουνὸ Αἰγάλεω, γιὰ νὰ τὴν παρακολουθήσῃ. Ὅταν οἱ δύο στόλοι παρατάχτηκαν ὁ ἓνας ἀπέναντι τοῦ ἄλλου, ἡ σάλπιγγα τοῦ Εὐρυβιάδῃ σήμανε τὴν ἔφοδο. Ἕνας πολεμικὸς παιάνας ἀκούστηκε ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα:

*«Ἐμπρὸς παιδιά τῶν Ἑλλήνων
νὰ ἐλευθερώσετε τὴν πατρίδα, τὰ παιδιά,
τὶς γυναῖκες, τοὺς ναοὺς καὶ τοὺς τάφους τῶν
προγόνων σας. Τώρα εἶναι ὁ ὑπέρτατος ἀγώνας».*

Πρῶτος ὁ Θεμιστοκλῆς ξεκίνησε μὲ τὶς γρήγορες τριήρεις του κι ἔπεσε ἐπάνω στὰ ἐχθρικά καράβια. Βαριὰ καὶ δυσκίνητα τὰ περσικὰ πλοῖα παγιδεύτηκαν ἀπὸ τὶς γρήγορες κι εὐκίνητες τριήρεις. Δὲν μπορούσαν οὔτε ἐλιγμοὺς νὰ κάνουν οὔτε ταχύτητα ν' ἀναπτύξουν.

Ὁ Θεμιστοκλῆς εἶχε δίκιο. Στὸ στενὸ τῆς Σαλαμίνας καταστράφηκε ὁ περσικὸς στόλος!

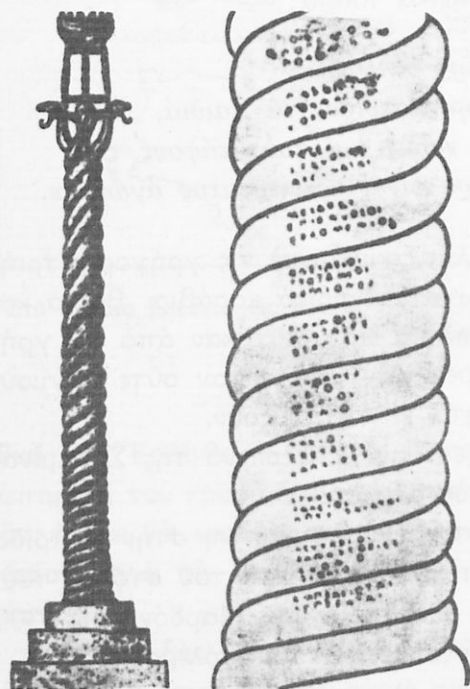
Ὁ Ξέρξης ἀναγκάστηκε νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν πατρίδα του μὲ τ' ἀπομεινάρια τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου του. Φεύγοντας, ἄφησε στὴ Θεσσαλία τὸ Μαρδόνιο μὲ 300 χιλιάδες στρατό, γιὰ νὰ συνεχίσῃ τὸν πόλεμο.

Ἡ μάχη στὶς Πλαταιὲς (479 π.Χ.)

Ὁ Μαρδόνιος πέρασε τὸ χειμῶνα του στὴ Θεσσαλία. Τὴν ἀνοιξη τοῦ 479 π.Χ. πρὶν ἀρχίσῃ καινούριο πόλεμο, ἔστειλε πρέσβεις στοὺς Ἀθηναίους καὶ ζήτησε νὰ γίνουν σύμμαχοί του. Τοὺς ὑποσχέθηκε νὰ ξαναχτίσῃ τὴν κατα-

στραμμένη πόλη τους και νὰ τὴν κάνη καλύτερη ἀπὸ πρὶν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀρνήθηκαν. «Ὅσο ὁ ἥλιος δὲν ἀλλάζει τὴν πορεία του στὸν οὐρανό, εἶπαν, οἱ Ἀθηναῖοι θὰ ἀγωνίζονται γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς πατρίδας τους».

Εἰδοποίησαν ὁμῶς τοὺς Σπαρτιάτες νὰ στείλουν γρήγορα βοήθεια, γιατί ὁ κίνδυνος ἦταν μεγάλος μετὰ τὴν ἀρνητική ἀπάντησή τους.

Ὁ χρυσοῦς τρίποδας, ποὺ ἀφιέρωσαν οἱ Ἕλληνες στὸ ναὸ τοῦ Ἀπόλλωνα, στοὺς Δελφοὺς.

Ὁ Μαρδόνιος προχώρησε στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα κι ἔφτασε στὴν Ἀθήνα. Οἱ λίγοι κάτοικοι ποὺ εἶχαν ἐπιστρέψει, ἀναγκάστηκαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλη τους γιὰ δευτέρη φορά.

Ὁ Μαρδόνιος βρῆκε ἔρημη τὴν Ἀθήνα κι ἀποτελείωσε τὴν καταστροφή ποὺ εἶχε ἀρχίσει ὁ Ξέρξης. Τίποτε δὲν ἄφησε ὄρθιο.

Ὕστερα τραβήχτηκε στὴ Βοιωτία καὶ στρατοπέδευσε στὴ πεδιάδα τῶν Πλαταιῶν.

Οἱ Ἕλληνες ἐνωμένοι ἀποφάσισαν νὰ δώσουν ἓνα τέλος στὸν πόλεμο. Μετὰ τὶς νίκες τους στὸ Μαραθῶνα καὶ στὴ Σαλαμίνα κατάλαβαν πῶς οἱ Πέρσες δὲν ἦταν ἀνίκητοι.

Στὴν πεδιάδα τῶν Πλαταιῶν συγκεντρώθηκαν 110.000 Ἕλληνες μαχητές. Ἀρχιστράτηγος ἦταν ὁ Σπαρτιάτης Παυσανίας. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν ἀρχηγὸ τὸ στρατηγὸ Ἀριστείδη.

Ὅταν οἱ δύο στρατοὶ πῆραν θέσεις, οἱ Πέρσες ἄρχισαν πρῶτοι τὴν ἐπίθεση. Οἱ Ἕλληνες πολέμησαν γενναῖα καὶ νίκησαν κι αὐτὴ τὴ φορὰ τοὺς Πέρσες. Σ' αὐτὴ τὴ μάχη σκοτώθηκε ὁ Μαρδόνιος. Ὁ περσικὸς στρατὸς διαλύθηκε. 40 χιλιάδες μόνο σώθηκαν καὶ γύρισαν στὴν πατρίδα τους νὰ φέρουν τὴ θλιβερὴ εἶδηση τῆς μεγάλης καταστροφῆς.

Τὴν ἴδια ἐποχὴ, ὁ ἑλληνικὸς στόλος, μὲ ἀρχηγὸ τὸν Σπαρτιάτη *Λεωτυχίδη* καὶ τὸν Ἀθηναῖο *Ξάνθιππο*, νίκησε τοὺς Πέρσες στὸ ἀκρωτήριο τῆς Μυκάλης, ἀπέναντι ἀπὸ τὴ Σάμο, κι ἔκαψε τὰ περσικὰ πλοῖα.

Ἡ μάχη στὶς Πλαταιές καὶ ἡ μάχη στὴ Μυκάλη, ποὺ ἔγιναν τὸ καλοκαίρι τοῦ 479 π.Χ., σήμαναν τὸ τέλος τῶν ἀμυντικῶν πολέμων τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Ὁ Ξέρξης παραδέχτηκε τὴν ἥττα του καὶ σταμάτησε νὰ σκέπτεται τὴν Ἑλλάδα.

Ἀπὸ τὰ πλούσια λάφυρα, ποὺ βρέθηκαν στὸ στρατόπεδο τῶν Περσῶν, οἱ Ἕλληνες ἀφιέρωσαν τὸ ἓνα δέκατο στὸ ναὸ τοῦ Ἀπόλλωνα, στοὺς Δελφοὺς. Πρόσφεραν δηλαδὴ ἓνα χρυσὸ τρίποδα, στηριγμένον ἐπάνω στὰ κεφάλια τριῶν φιδιῶν ἀπὸ χαλκὸ. Στὰ σώματα τῶν φιδιῶν χάραξαν τὰ ὀνόματα τῶν 31 πόλεων, ποὺ πῆραν μέρος στὸν πόλεμο καὶ νίκησαν τοὺς βαρβάρους.

Ἡ πόλη τῶν Πλαταιῶν ἀνακηρύχτηκε ἱερή. Ἐκεῖ, κάθε τέσσερα χρόνια, γιόρταζαν τὰ «Ἐλευθέρια», πρὸς τιμὴ τῶν νεκρῶν καὶ σὲ ἀνάμνηση τῆς λαμπρῆς νίκης τους.

5. Γιατί νίκησαν οι Έλληνες

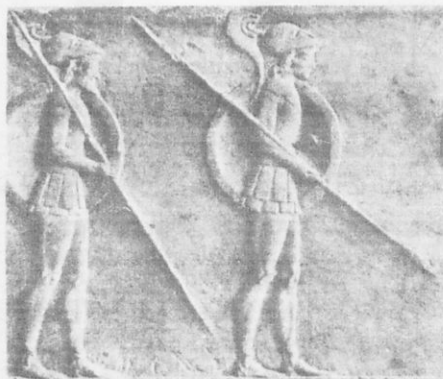
Τὴν ἱστορία τῶν περσικῶν πολέμων τὴν ἔγραψε ὁ μέγας ἱστορικὸς Ἡρόδοτος, ποὺ γεννήθηκε στὴ Μ. Ἀσία, τὴν ἐποχὴ ποὺ ἔγιναν αὐτοὶ οἱ πόλεμοι.

Διάβασες πῶς οἱ Πέρσες ἔστειλαν πολυάριθμο στρατὸ καὶ στόλο νὰ κυριέψουν τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅμως οἱ λίγοι Ἕλληνες κατάφεραν νὰ τοὺς νικήσουν καὶ νὰ τοὺς στείλουν πίσω στὴν πατρίδα τους.

Ἀσφαλῶς θ' ἀναρωτιέσαι πῶς ἔγινε αὐτὸ τὸ θαῦμα.

Μὴν ξεχνᾷς πῶς ἡ ἀγάπη γιὰ τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερία ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ τὴ δύναμη καὶ τὸν ἀριθμὸ τῶν πολεμιστῶν. Οἱ Ἕλληνες ἦταν ἐλεύθεροι πολῖτες καὶ πολεμοῦσαν, γιὰ νὰ μείνουν ἐλεύθεροι, ἐνῶ στὸν περσικὸ στρατὸ ὑπηρετοῦσαν ἄντρες ἀπ' ὅλους τοὺς λαοὺς ποὺ εἶχαν ὑποτάξει οἱ Πέρσες. Πολεμοῦσαν ὑπακούοντες στὴ διαταγὴ τοῦ βασιλιᾶ τους, χωρὶς κανένα ἰδανικό.

Καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη: οἱ Ἕλληνες ἦταν καλύτερα γυνασμένοι, γιὰτὶ ἀρχίζαν τὴ σωματικὴ ἄσκηση ἀπὸ τὰ μικρά τους χρόνια. Ἦταν

Ἕλληνες πολεμιστὲς

καὶ καλύτερα ὅπλισμένοι κι εἶχαν στὴ διάθεσή τους ἓνα πολὺ καλὰ ὄργανωμένο στόλο. Καὶ τὸ σπουδαιότερο, μπροστὰ στὸν κίνδυνο, ἐνώθηκαν οἱ Ἑλληνικὲς πόλεις-κράτη γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία τους κι ἀπέδειξαν μὲ τὴ νίκη τους πόση δύναμη ἔχει ἡ ἐνότητα καὶ ἡ ὁμόνοια.

Β. Ἐπιθετικοὶ πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Περσῶν

1. Πῶς πέθανε ὁ Πausanίας

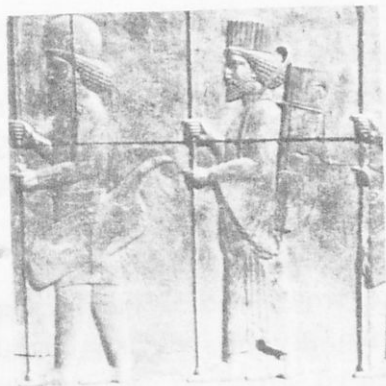
Οἱ Ἕλληνες, παίρνοντας θάρρος ἀπὸ τὶς νίκες τους στὸ Μαραθῶνα, στὴ Σαλαμίνα καὶ στὶς Πλαταιές, ἀποφάσισαν νὰ συνεχίσουν τὸν πόλεμο ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Εἶχαν σκοπὸ νὰ ἐλευθερώσουν τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τὶς ἑλληνικὲς ἀποικίες τῆς Μ. Ἀσίας ἀπὸ τὴν περσικὴ κυριαρχία.

Ὁ ἑλληνικὸς στόλος, μὲ ἀρχηγὸ τὸν Πausanία, ἐπλευσε στὸν Ἑλλήσποντο καὶ κατόρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὸ Βυζάντιο, ποὺ τὸ κρατοῦσαν οἱ Πέρσες.

Ἡ ἐπιτυχία ἦταν σπουδαία, μὰ ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Πausanία γέμισε μὲ λύπη καὶ ἀγανάκτηση τοὺς Ἕλληνες. Οἱ τιμὲς καὶ ἡ δόξα τὸν ἔκαναν ἐγωιστὴ καὶ ὑπερήφανο. Ἀρχισε νὰ φέρεται φιλικὰ στοὺς Πέρσες καὶ βίαια στοὺς Ἕλληνες, νὰ ζῇ μὲ πολυτέλεια καὶ νὰ μιμῆται τὸν περσικὸ τρόπο ζωῆς, ὅπως ἔλεγαν τότε, νὰ μηδίζῃ.

Οἱ Σπαρτιάτες τὸν κάλεσαν στὴ Σπάρτη κι ἐκεῖ ἀποδείχτηκε ὅτι ὁ Πausanίας εἶχε ἔρθῃ σὲ συνεννόηση μὲ τὸν Ξέρξη, γιὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Σπαρτιάτες τὸν καταδίκασαν σὲ θάνατο. Ὁ Πausanίας ζήτησε καταφύγιο στὸ ναὸ τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς, γιὰ ν' ἀποφύγῃ τὴ θανατικὴ ποινή. Μὰ οἱ συμπολίτες του ἀφαίρεσαν τὴ στέγη τοῦ να-

Πέρσες πολεμιστές

οὔ, ἔχτισαν τὶς πόρτες κι ἔβαλαν φρουρά, γιὰ νὰ πεθάνη ἀπὸ τὴν πείνα.

Ἡ παράδοση λέει ὅτι ἡ μητέρα του, ἡ Θεανώ, ἔβαλε τὴν πρώτη πέτρα γιὰ τὸ χτίσιμο. Τόση ἦταν ἡ ἀγανάκτηση τῶν Σπαρτιατῶν! Λίγο πρὶν πεθάνη, τὸν ἔσυραν ἔξω ἀπὸ τὸ ναό, γιὰ νὰ μὴν τὸν μολύνῃ.

2. Οἱ Ἀθηναῖοι ὀχυρώνουν τὴν πόλη τους. Θάνατος τοῦ Θεμιστοκλῆ (459 π.Χ.)

Μόλις ἔφυγαν οἱ Πέρσες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, οἱ Ἀθηναῖοι ἄρχισαν νὰ φέρνουν πίσω τὰ γυναικόπαιδά τους κι ἐτοιμάστηκαν νὰ ξαναχτίσουν τὴν πόλη καὶ τὰ τεῖχη, πού εἶχαν καταστραφῇ.

Οἱ Σπαρτιάτες ὅμως ζήτησαν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους νὰ μὴ χτίσουν τεῖχη, γιατί φοβόνταν τὴ δύναμη τῆς Ἀθήνας. Ὁ ἴδιος ὁ Θεμιστοκλῆς πῆγε πρέσβης στὴ Σπάρτη, γιὰ νὰ συζητήσῃ τὸ θέμα. Συμβούλεψε ὅμως τοὺς Ἀθηναίους νὰ χτίσουν τὰ τεῖχη, ὅσο πιὸ γρήγορα μπορούσαν.

Ἐνῶ ἐκεῖνος καθυστεροῦσε τὶς συνομιλίες, στὴν Ἀθήνα ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ δούλευαν βιαστικά, γιὰ νὰ ὑψωθῇ τὸ τεῖχος. Ὄταν τελείωσε, ἔστειλαν ἄλλους πρέσβεις νὰ εἰδοποιήσουν τὸ Θεμιστοκλῆ. Ἐκεῖνος φανέρωσε στοὺς Σπαρτιάτες ὅτι ἡ Ἀθήνα εἶχε τεχιστῇ καὶ ἦταν ἱκανὴ νὰ παίρνῃ μόνη τῆς σωστὲς ἀποφάσεις.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ τευχίσουν καὶ τὸν Πειραιά, γιατί πίστευε πῶς ἡ Ἀθήνα ἔπρεπε νὰ γίνῃ μεγάλη ναυτικὴ δύναμη, γιὰ νὰ εἶναι ἀσφαλισμένη καὶ νὰ μπορῇ νὰ νικᾷ τοὺς ἐχθροὺς τῆς. Ὅλη του τὴν προσοχὴ τὴν ἔστρεψε στὸ στόλο κι ἔλεγε στοὺς Ἀθηναίους

ὅτι ἂν ποτὲ νικηθοῦν στή στεριά, νὰ συνεχίσουν τὸν πόλεμο στὸν Πειραιᾶ καὶ μὲ τὸ στόλο τους ν' ἀντιμετωπίσουν τὸν ἐχθρό.

Ὁ Ἀριστείδης, ποὺ ἦταν ἀρχηγὸς τοῦ ἀριστοκρατικοῦ κόμματος, δὲ συμφωνοῦσε μὲ τὶς ἐνέργειες τοῦ Θεμιστοκλῆ, γιατί ἔλεγε πῶς ὁ στρατὸς θὰ ἔσωζε τὴν Ἀθήνα σὲ περίπτωση πολέμου.

Τελικά, οἱ πολεμικοὶ ἀντίπαλοι τοῦ Θεμιστοκλῆ κατὰφεραν νὰ τὸν ἐξοστρακίσουν. Λυπημένος καὶ ἀπογοητευμένος, πῆγε νὰ ζήσει στὸ Ἄργος. Οἱ Σπαρτιάτες ὅμως τὸν κατηγορήσαν ὅτι ἦταν συνένοχος τοῦ Πausanias κι εἶχε σκοπὸ νὰ

Ὁ Θεμιστοκλῆς

προδῶση τὴν Ἑλλάδα. Σὰν ἔμαθε τὶς κατηγορίες ὁ Θεμιστοκλῆς, ἔφυγε ἀπὸ τὸ Ἄργος κι ὕστερα ἀπὸ πολλὲς περιπλανήσεις ἔφτασε στὴν Περσία καὶ ζήτησε ἄσυλο κοντὰ στὸν Πέρση βασιλιά.

Πέθανε στὴν Περσία. Λένε πῶς αὐτοκτόνησε μὲ δηλητήριο, γιὰ νὰ μὴν προδῶση τὴν πατρίδα του, ὅταν τοῦ τὸ ζήτησε ὁ βασιλιάς τῶν Περσῶν.

Ἀργότερα τὰ ὀστά του μεταφέρθηκαν στὴν Ἀττικὴ καὶ θάφτηκαν στὸν Πειραιᾶ, στὴν εἴσοδο τοῦ λιμανιοῦ.

3. Ἡ συμμαχία τῆς Δήλου (478 π.Χ.)

Ὑστερα ἀπὸ τὴν προδοσίαν τοῦ Πausanias, οἱ Ἕλληνικὲς πόλεις ζήτησαν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀναλάβουν

τὴν ἀρχηγίαν καὶ νὰ συνεχίσουν τὸν ἐπιθετικὸ πόλεμον ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Ἔτσι οἱ Ἀθηναῖοι ἔγιναν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν συμμάχων καὶ οἱ Σπαρτιάτες μὲ τοὺς ἄλλους Πελοποννησίους ἀποσύρθηκαν ἀπὸ τὴν συμμαχίαν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀνάθεσαν στὸν Ἀριστείδην, ἐπεὶ δὴ ἦταν γνωστὸς γιὰ τὴν τιμιότητά του καὶ τὴ δικαιοσύνην του — ὅλοι τὸν φώναζαν «ὁ δίκαιος Ἀριστείδης» — νὰ ὀργανώσῃ τὴν συμμαχίαν (478 π.Χ.).

Αὐτὸς ὅρισε ποιοὶ σύμμαχοι θὰ ἔδιναν πλοῖα, ποιοὶ στρατὸ καὶ ποιοὶ χρήματα καὶ πόσα ὁ καθένας καὶ τὰ κανόνισε ὅλα τόσο καλὰ, ποῦ δὲν ἀκούστηκε κανένα παράπονον.

Στὴ Δῆλον ὑπῆρχε τὸ κοινὸ ταμεῖο καὶ ἐκεῖ συγκεντρῶνταν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν συμμάχων, νὰ συζητήσουν τίς ὑποθέσεις τῆς συμμαχίας. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ πρώτη αὐτῇ ἀθηναϊκῇ συμμαχίᾳ πῆρε τὸ ὄνομα **σ υ μ μ α χ ί α τ ῆ ς Δ ῆ λ ο υ**.

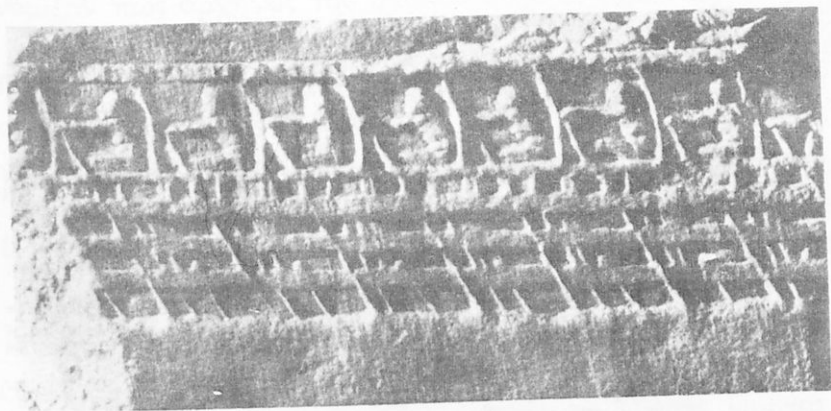
Ὁ Ἀριστείδης πέθανε δέκα χρόνια ἀργότερα, τὸ 468 π.Χ. καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, γιὰ νὰ τὸν τιμήσουν, τὸν ἔθαψαν μὲ δικά τους ἔξοδα καὶ προίκισαν τίς δυὸ τοῦ κόρες.

4. Ὁ Κίμωνας ἐλευθερώνει τίς ἐλληνικὰς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας

Οἱ Ἀθηναῖοι ὅρισαν ἀρχηγὸ τοῦ συμμαχικοῦ στόλου τὸν Κίμωνα, ποῦ ἦταν γιὸς τοῦ στρατηγοῦ Μιλτιάδου. Ὁ Κίμωνας εἶχε πολέμησιν γενναῖα στὴ Σαλαμίνα καὶ ὅλοι τὸν ἀγαποῦσαν, γιὰ τὴν ἦταν ἀπλὸς, τίμιος καὶ γενναῖος. Βοηθοῦσε ὅσους εἶχαν ἀνάγκη καὶ τὸ σπῆναι τοῦ ἦταν πάντα ἀνοιχτό γιὰ τοὺς φτωχοὺς. Ἦταν καὶ

ϊκανὸς στρατηγός. Ἡ ζωὴ τοῦ Κίμωνος ἦταν μιὰ ζωὴ γεμάτη νίκες.

Ὅταν πέθανε ὁ Ἀριστείδης, ὁ Κίμωνας ἔγινε ἀρχηγὸς τῆς ἀθηναϊκῆς συμμαχίας καὶ ἀνέλαβε τὸ δύσκολο ἔργο νὰ διώξη τοὺς Πέρσες ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἀθηναϊκὴ τριήρης

Μὲ τὸ στόλο του ἔδιωξε στὴν ἀρχὴ τοὺς Πέρσες, ποὺ εἶχαν ἀπομείνει στὰ παράλια τῆς Χαλκιδικῆς καὶ τῆς Θράκης. Ὑστερα νίκησε κι ἔδιωξε τοὺς πειρατὲς ἀπὸ τὴ Σκύρο κι ἔτσι καθάρισε τὸ Αἰγαῖο πέλαγος ἀπὸ τὸ φοβερὸ κίνδυνον τῶν πειρατῶν.

Κι ἔφτασε ἡ σειρὰ τῶν ἐλληνικῶν πόλεων τῆς Μ. Ἀσίας. Μὲ τὸ συμμαχικὸ στόλο κατόρθωσε νὰ ἐλευθερώσῃ πάρα πολλές. Μὰ ἡ πιὸ λαμπρὴ νίκη, αὐτὴ ποὺ τὸν δόξασε, ἦταν ἡ νίκη στὴ μάχη καὶ στὴ ναυμαχία ποὺ ἔγινε στὸν *Εὐρουμέδοντα* ποταμό. Στὶς ἐκβολὲς του τὸν περίμενε ὁ περσικὸς στόλος. Ὁ Κίμωνας νίκησε καὶ κατέστρεψε τὰ

ἐχθρικὰ καράβια. Ἀμέσως ἔπειτα ἀποβίβασε στρατὸ στὴν ξηρὰ καὶ νίκησε τὸ πεζικὸ τῶν Περσῶν (467 π.Χ.).

Σὰν ἔμαθε πὺς 80 φοινικικὰ πλοῖα ἔρχονταν γιὰ νὰ βοηθήσουν τοὺς Πέρσες, ἀνοίχτηκε στὸ πέλαγος, ναυμάχησε καὶ τὰ κατὰστρεψε. Ἔτσι σὲ μιὰ μέρα πέτυχε τρεῖς νίκες καὶ γύρισε στὴν Ἀθήνα μὲ πλούσια λάφυρα.

5. Τρίτος μεσσηνιακὸς πόλεμος (466 - 455 π.Χ.). Θάνατος τοῦ Κίμωνα (449 π.Χ.)

Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, ἔγινε ἓνας τρομερὸς σεισμὸς στὴ Σπάρτη καὶ κατὰστρεψε τὰ περισσότερα σπιτία.

Οἱ εἰλωτες βρῆκαν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπαναστατήσουν. Ἡ στιγμή ἦταν δύσκολη γιὰ τοὺς Σπαρτιάτες, ποὺ ζήτησαν τὴ βοήθεια τῶν Ἀθηναίων. Ἐπειδὴ οἱ περισσότεροι ἐπαναστατημένοι εἰλωτες ἦταν ἀπόγονοι τῶν Μεσσηνίων, ποὺ εἶχαν ὑποδουλωθῇ στὰ παλιὰ χρόνια στοὺς Σπαρτιάτες, αὐτὸς ὁ πόλεμος ὀνομάστηκε τρίτος μεσσηνιακὸς πόλεμος.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν 4.000 ὀπλίτες μὲ ἀρχηγὸ τὸν ἴδιο τὸν Κίμωνα. Οἱ Σπαρτιάτες ὅμως, ἐπειδὴ ὁ πόλεμος συνεχιζόταν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔμεναν πολὺ καιρὸ στὰ μέρη τους, τοὺς φοβήθηκαν καὶ μὲ διάφορες δικαιολογίες τοὺς ἔστειλαν πίσω στὴν Ἀθήνα.

Ἡ προσβολὴ ἦταν μεγάλη. Οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Κίμωνα, οἱ δημοκρατικοί, τὸν κατηγορήσαν σὰν αἴτιο αὐτῆς τῆς προσβολῆς καὶ τὸν ἐξόρισαν.

Ὑστερα ἀπὸ ἄρκετὰ χρόνια ὁ Κίμωνας γύρισε στὴν Ἀθήνα καὶ μὲ 200 πλοῖα ἀθηναϊκὰ καὶ συμμαχικὰ ξεκίνησε νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Κύπρο ἀπὸ τοὺς Πέρσες.

Ἐνῷ ὁμως πολιορκοῦσε τὴν πόλιν Κίτιο (τὴ σημερινή Λάρνακα), πέθανε (449 π.Χ.). Οἱ Ἀθηναῖοι κράτησαν μυστικὸ τὸ θάνατό του, γιὰ νὰ μὴ χάσουν τὸ θάρρος τους οἱ πολεμιστές.

Στὸ γυρισμὸ νίκησαν τὸν περσικὸ στόλο κοντὰ στὴ Σαλαμίνα τῆς Κύπρου. Οἱ Πέρσες πανικοβλήθηκαν, γιατί νομίζαν πῶς ἀρχηγὸς τοῦ στόλου ἦταν ὁ Κίμωνας.

Οἱ λαμπρὲς νίκες τοῦ Κίμωνος γέμισαν μὲ φόβο τοὺς Πέρσες. Γι' ἀρκετὰ χρόνια ὁ περσικὸς στόλος δὲν πλησίαζε τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας κι ὁ περσικὸς στόλος ἔπαψε νὰ πλῆνι στὸ Αἰγαῖο πέλαγος. Ἀπ' αὐτὸ πίστεψαν οἱ Ἕλληνες ὅτι ἀνάμεσα στοὺς Πέρσες καὶ στοὺς Ἀθηναίους ἐγένε ἐιρήνη, ποὺ ὀνομάστηκε Κιμωνεῖος εἰρήνη.

Νὰ θυμᾶσαι:

Α. Ἀμυντικοὶ πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Περσῶν

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνα οἱ ἐλληνικὲς ἀποικίαι τῆς Μ. Ἀσίας, ποὺ ἦταν ὑποδουλωμένες στοὺς Πέρσες, ἐπαναστάτησαν. Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἑρετριεῖς τοὺς βοήθησαν, ἀλλὰ ἡ ἐπανάσταση ἀπέτυχε.

Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν, ὁ Δαρεῖος, γιὰ νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς Ἕλληνες, ἄρχισε τὸν πόλεμο ἐναντίον τους.

Οἱ Ἕλληνες ἀμύνθηκαν ἥρωικά γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τους καὶ νίκησαν τοὺς Πέρσες.

Β. Ἐπιθετικοὶ πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Περσῶν

Μετὰ τὴ νίκη τους, οἱ Ἕλληνες συνέχισαν τὸν πόλε-

μο, γιὰ νὰ διώξουν τοὺς Πέρσες ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο πέλαγος καὶ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Ἡ Ἀθήνα σχημάτισε μὲ ἄλλες ἐλληνικὲς πόλεις τὴν πρώτη ἀθηναϊκὴ συμμαχία, ποὺ ὀνομάστηκε συμμαχία τῆς Δήλου.

Ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς Κίμωνας, ὅστερα ἀπὸ πολλὰς νίκες, ἀνάγκασε τοὺς Πέρσες νὰ μὴν ἐνοχλοῦν τοὺς Ἕλληνας τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες

1. Ποιὰ ἦταν ἡ ἀφορμὴ τῶν περσικῶν πολέμων;
2. Γράψε τὴ χρονολογίαν καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν Ἑλλήνων στὶς σπουδαιότερες μάχες καὶ ναυμαχίες αὐτοῦ τοῦ πολέμου:

Μάχη τοῦ Μαραθῶνα : χρον. ἀρχηγός

Μάχη τῶν Θερμοπυλῶν : χρον. ἀρχηγός

Ναυμαχία τῆς Σαλαμίνος : χρον. ἀρχηγός

Μάχη στὶς Πλαταιές : χρον. ἀρχηγοὶ

.

Μάχη στὴ Μυκάλη : χρον. ἀρχηγοὶ

.

3. Ποιὰ ἦταν ἡ αἰτία ποὺ νίκησαν οἱ Ἕλληνες τοὺς Πέρσες;
4. Ποιὰ πόλη τῆς Ἑλλάδας ὠφελήθηκε περισσότερο ἀπὸ τὴ νίκη καὶ μὲ ποῖο τρόπο;
5. Διάλεξε ἓναν ἀπὸ τοὺς σπουδαίους ἄντρες, ποὺ ἔλαβαν

μέρος στους περσικούς πολέμους, καὶ γράφε λίγα λόγια
γι' αὐτόν.

Μιλτιάδης

Ἀριστείδης

Θεμιστοκλῆς

Κίμωνας

Λεωνίδα

Πανσανίας

Ὁ Περικλῆς, ὁ ἄνθρωπος πὺν δόξασε τὴν Ἀθήνα, ὅσο κανεῖς ἄλλος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ

Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

1. Ἡ Ἀθήνα γίνεται τὸ πῶς δυνατό κράτος ὅλης τῆς Ἑλλάδας

Ὅταν τελείωσε ὁ πόλεμος ἐναντίον τῶν Περσῶν, οἱ συμμαχικὲς πόλεις προτίμησαν ν' ἀσχοληθοῦν μὲ τὴ γεωργία καὶ τὸ ἐμπόριο. Σταμάτησαν νὰ προσφέρουν στὴν Ἀθήνα στρατὸ καὶ πλοῖα κι ἔδιναν μόνο χρήματα.

Μὲ τὰ χρήματα τῶν συμμάχων καὶ μὲ δικά τους ἔσοδα, οἱ Ἀθηναῖοι ναυπήγησαν ἰσχυρὸ στόλο καὶ ἡ πόλη τους ἔγινε ἡ μεγαλύτερη ναυτικὴ δύναμη τῆς Ἑλλάδας. Ἔτσι, στὴν πραγματικότητα ἡ Ἀθήνα κυβερνοῦσε τὶς συμμαχικὲς πόλεις, ποὺ πλήρωναν κατὰ κάποιον τρόπο φόρο καὶ τοὺς ἐπέβαλε τὶς θελήσεις της. Μάλιστα τὸ συμμαχικὸ ταμεῖο μεταφέρθηκε ἀπὸ τὴ Δῆλο στὴν Ἀθήνα.

Στὰ μέσα τοῦ 5ου αἰῶνα π.Χ. ἡ Ἀθήνα ἦταν ἓνα δυνατό ναυτικὸ κράτος, τοῦ ἐξουσίαζε, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἀττική, τὴν Εὐβοία, τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τὶς ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τὰ παράλια τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας. Ἐμοιαζε δηλαδὴ μὲ μιὰ πανίσχυρη αὐτοκρατορία.

2. Ἡ Ἀθήνα στὰ χρόνια τοῦ Περικλῆ (5ος αἰώνας π.Χ.). «Ὁ χρυσὸς αἰώνας τοῦ Περικλῆ»

Ὑστερα ἀπὸ τοὺς περσικοὺς πολέμους, στὴν Ἑλλάδα ἄρχισε μιὰ περίοδος ἀκμῆς. Ἰδιαίτερα ἡ Ἀθήνα ξαναχτίστηκε πιὸ ωραία ἀπὸ πρὶν, προόδευσε, καλλιέργησε τὰ γράμματα καὶ τὶς τέχνες κι ἔφτασε σ' ἓναν πολιτισμὸ πού ἀκόμη καὶ σήμερα προκαλεῖ τὸν θαυμασμὸ ὅλου τοῦ κόσμου.

Τὰ λαμπρὰ αὐτὰ χρόνια τῆς Ἀθήνας, πού εἶναι γεμάτα δόξα καὶ μεγαλεῖο, οἱ ἱστορικοὶ τὰ ὀνόμασαν «χρυσὸ αἰῶνα τῶν Ἀθηνῶν» ἢ ἄλλιῶς «χρυσὸ αἰῶνα τοῦ Περικλῆ».

3. Ποιὸς ἦταν ὁ Περικλῆς

Ἐκεῖνα τὰ χρόνια ἡ Ἀθήνα εἶχε τὴν τύχη νὰ κυβερνιέται ἀπὸ ἓνα σπουδαῖο ἄνθρωπο κι ἐξαιρετικὸ πολιτικό, τὸν Περικλῆ.

Ἡ οἰκογένεια τοῦ Περικλῆ ἦταν ἀρχοντικὴ καὶ πλούσια. Ὁ πατέρας του, ὁ *Ξάνθιππος*, εἶχε νικήσει τοὺς Πέρσες στὴ μάχη τῆς Μυκάλης καὶ ἡ μητέρα του, ἡ *Ἀγαρίστη*, ἦταν ἀνιψιὰ τοῦ *Κλεισθένη*.

Ἦταν φυσικὸ λοιπὸν μὲ τέτοια καταγωγὴ ὁ Περικλῆς νὰ πάρῃ μιὰ τέλεια μόρφωση.

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἀριστείδη, ἄρχισε νὰ παίρνῃ μέρος στὴν πολιτικὴ ζωὴ τῆς Ἀθήνας σὰν ἀρχηγὸς τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος. Θὰ θυμᾶσαι, βέβαια, πὼς τὸ ἀριστοκρατικὸ κόμμα εἶχε τότε ἀρχηγὸ τὸν Κίμωνα. Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Κίμωνα ὁ Περικλῆς ἦταν ἡ πιὸ μεγάλη προσωπικότητα τῆς Ἀθήνας.

Τὴν ἀξία του τὴν ἀναγνώριζαν οἱ συμπολίτες του καὶ

γι' αὐτὸ τὸν ἐξέλεξαν στρατηγὸν κάθε χρόνο μέχρι τὸ θάνατό του (429 π.Χ.).

Ὁ Περικλῆς ἦταν σοβαρὸς, εὐγενικὸς καὶ ἡρεμὸς. Πο-
τὲ δὲν κολάκευε τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ προσπαθοῦσε μὲ
τὰ λογικά του ἐπιχειρήματα νὰ τοὺς πείσῃ νὰ πάρουν
τὴν πιὸ σωστὴ ἀπόφαση γιὰ τὸ καλὸ τῆς πόλης τους.
Ὅταν ἔβγαζε λόγο, τόσο ὠραῖα μιλοῦσε, ποὺ οἱ Ἀθη-
ναῖοι ἔλεγαν ὅτι «ἄστραφτε καὶ βροντοῦσε καὶ συγκλόνιζε
ὅλη τὴν Ἑλλάδα». Γιὰ τὴ μεγαλοπρέπεια καὶ τὴν ἡρε-
μία του τὸν παρομοίαζαν μὲ τὸ Δία καὶ τὸν φώναζαν
Ὀλύμπιο.

4. Τὰ σχέδια τοῦ Περικλῆ

Ὁ Περικλῆς εἶχε στὸ νοῦ του μεγάλα σχέδια γιὰ τὴν
Ἀθήνα. Ἦθελε νὰ στεριώσῃ σ' αὐτὴν μιὰν ἀληθινὴν δημο-
κρατία, νὰ τὴν κάνῃ δυνατὴ καὶ στὴν ξηρὰ καὶ στὴ θά-
λασσα, νὰ τὴ λαμπρύνῃ μὲ ὁμορφα ἔργα καὶ τελικὰ νὰ
ἐνώσῃ ὅλες τὶς ἑλληνικὲς πόλεις κάτω ἀπὸ τὴν ἀρχηγία
τῆς παντοδύναμης Ἀθήνας. Ἦθελε ἀκόμη ἡ Ἀθήνα νὰ γίνῃ
πνευματικὸν κέντρο, «τὸ σχολεῖο τῆς Ἑλλάδας».

Καὶ ἄρχισε, ὅπως ἦταν φυσικόν, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους
ποὺ κατοικοῦσαν στὴν Ἀθήνα καὶ μάλιστα τοὺς πιὸ φτω-
χοὺς. Αὐτοὺς βοηθοῦσε μὲ κάθε τρόπο.

Γιὰ νὰ παίρνουν μέρος στὴ διοίκηση τοῦ κράτους καὶ
νὰ μὴν ἐμποδίζωνται ἀπὸ τὴ φτώχεια τους, ἔκαμε νόμο
ποὺ σύμφωνα μ' αὐτὸν, τὸ κράτος ἔδινε ἀμοιβὴ σ' ὅποιον
ἐπαιρνε μέρος στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, ἢ στὴ βουλὴ ἢ
στὰ δικαστήρια.

Ἀκόμη μὲ νόμο ὑποχρέωσε τὴν πολιτεία νὰ πληρώνῃ
τὰ χρήματα γιὰ τὸ εἰσιτήριο τοῦ θεάτρου σὲ κάθε φτωχὸ
πολίτη.

Στὰ χρόνια τοῦ Περικλῆ τὸ θέατρο ἦταν ἓνα λαϊκὸ σχολεῖο, πού ὅλοι οἱ πολῖτες, πλούσιοι ἢ φτωχοί, ἔπρεπε νὰ παρακολουθοῦν τὶς παραστάσεις του.

Συγκέντρωσε κοντά του ἀξιόλογους ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων καὶ φημισμένους καλλιτέχνες καὶ τοὺς ἀνάθεσε νὰ στολίσουν μὲ τὰ ἔργα τους τὴν Ἀθήνα. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ Ἀθήνα ὁμόρφηκε καὶ χιλιάδες Ἀθηναῖοι βρῆκαν δουλειά.

Θὰ κατάλαβες λοιπόν, ὅτι ὄνειρο τοῦ Περικλῆ ἦταν νὰ κάνῃ καὶ τὸν τελευταῖο πολίτη τῆς Ἀθήνας εὐτυχισμένο καὶ τὴν πόλιν τῆς Ἀθηνᾶς δυνατὴ καὶ δοξασμένη.

5. Ἡ ἀθηναϊκὴ κοινωνία στὰ χρόνια τοῦ Περικλῆ

Γιὰ νὰ ὀνομάξεις Ἀθηναῖος πολίτης, στὰ χρόνια τοῦ Περικλῆ, ἔπρεπε κι ὁ πατέρας κι ἡ μητέρα σου νὰ εἶναι Ἀθηναῖοι. Αὐτὸ τὸ ὅρισε ὁ Περικλῆς μὲ νόμο.

Οἱ Ἀθηναῖοι πολῖτες εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ παίρνουν μέρος στὴ διοίκηση τοῦ κράτους καὶ νὰ ἔχουν ἀκίνητη περιουσία στὴν Ἀττική. Ἡ ὑποχρέωσή τους ἦταν νὰ ὑπηρετοῦν τὴν πατρίδα τους ἀπὸ τὰ 18 ὡς τὰ 60 χρόνια. Ἀπὸ τὰ δεκαοχτὼ ὡς τὰ εἴκοσι χρόνια ἔκαναν τὴ θητεία τους καὶ μετὰ βρίσκονταν στὴ διάθεση τῆς πολιτείας· σὲ περίπτωσι πολέμου.

Ἄλλη τους ὑποχρέωσι ἦταν οἱ λεγόμενες λειτουργίες. Οἱ πιο πλούσιοι πολῖτες ἀναλάβαιναν μιὰ ὑποχρέωσι δαπανηρή, ὅπως ἦταν νὰ ἐξοπλίσουν καὶ νὰ συντηρήσουν μὲ ἐξοδὰ τους μιὰ τριήρη ἢ νὰ πληρώσουν τὰ ἐξοδα μιᾶς θεατρικῆς παραστάσεως.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους πολῖτες, στὴν Ἀθήνα ζοῦσαν οἱ μέτοικοι καὶ οἱ δοῦλοι.

Οἱ μέτοικοι ἦταν Ἕλληνες ἀπὸ ἄλλες πόλεις τῆς Ἑλλάδας, ποὺ ζοῦσαν μόνιμα στὴν Ἀθήνα. Δὲν εἶχαν δικαίωμα νὰ παίρνουν μέρος στὴ διοίκηση τοῦ κράτους οὔτε νὰ ἔχουν ἀκίνητη περιουσία. Ὑπηρετοῦσαν ὅμως στὸ στρατὸ καὶ οἱ περισσότεροι ἦταν ἔμποροι ἢ τεχνίτες.

Οἱ δοῦλοι ἦταν αἰχμάλωτοι πολέμου ἢ ἀπόγονοι δούλων ἢ βάρβαροι ἀγορασμένοι. Αὐτοὶ δὲν εἶχαν κατένενα δικαίωμα. Ὑπηρετοῦσαν τὸ κράτος, τοὺς πολίτες ἢ τοὺς μετοίκους χωρὶς καμιά ἀμοιβή.

6. Τὸ πολίτευμα τῆς Ἀθήνας

Νὰ πῶς κυβερνιόταν ἡ Ἀθήνα τὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλῆ: Τὸ πολίτευμά της ἦταν ἡ δημοκρατία. Ὅλοι οἱ πολίτες τοῦ κράτους εἶχαν ἴσα δικαιώματα.

Τὸ βῆμα τῆς Πνύκας

1) Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου εἶχε ὅλη τὴν ἐξουσία. Τὴν ἀποτελοῦσαν οἱ πολῖτες ποὺ εἶχαν συμπληρώσει τὰ εἴκοσι τοὺς χρόνια. Ὅλοι εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγουν καὶ νὰ ἐκλέγωνται ἢ νὰ βγάζουν λόγους ἀπὸ τὸ ἐπίσημο βῆμα, ποὺ ἦταν στὴν Πνύκα, ἓνα λόφο κοντὰ στὴν Ἀκρόπολη, ὅπου συναθροίζονταν ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου.

Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἔπαιρνε ὅλες τὶς ἀποφάσεις.

2) Ἡ βουλὴ τῶν πεντακοσίων εἶχε ἔργο νὰ ἐτοιμάζῃ τοὺς νόμους καὶ νὰ τοὺς παρουσιάζῃ στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, γιὰ νὰ ψηφιστοῦν. Τὴν ἀποτελοῦσαν 500 βουλευτές, 50 ἀπὸ κάθε φυλὴ καὶ τοὺς ἔβγαζαν μὲ κλῆρο γιὰ ἓνα χρόνο.

3) Ἡ Ἡλιαία ἦταν τὸ σπουδαιότερο δικαστήριο, ποὺ ἔδινε δικαστὲς γιὰ ὅλες τὶς ὑποθέσεις ἐκτὸς ἀπὸ τὴν περίπτωση τοῦ φόνου. Τὴν ἀποτελοῦσαν 6.000 δικαστὲς, ποὺ τοὺς ὀρίζαν κι αὐτοὺς μὲ κλῆρο γιὰ ἓνα χρόνο.

4) Οἱ δέκα στρατηγοὶ ἦταν οἱ πιὸ ἐπίσημοι ἄρχοντες τῆς Ἀθήνας.

Ἐπειδὴ τὸ ἔργο τους ἦταν δύσκολο καὶ σοβαρὸ — αὐτοὶ διοικοῦσαν τὸ στρατὸ καὶ τὸ στόλο, ἦταν ὑπεύθυνοι γιὰ τὴν ἀσφάλεια τῆς χώρας καὶ κανόνιζαν τὴν ἐξωτερικὴ πολιτικὴ — τοὺς ἐξέλεγαν μετὰ ἀπὸ ψηφοφορίαν καὶ ὄχι μὲ κλῆρο.

Οἱ ἐννέα ὀρίζονταν ἓνας ἀπὸ κάθε φυλὴ, τὸν δέκατο ὅμως τὸν διάλεγαν ἀπὸ ὅλες τὶς φυλές, γιὰ νὰ εἶναι ἱκανὸς καὶ ἄξιος γιὰ τὸ ἔργο του. Αὐτὸς ἦταν καὶ ὁ ἀρχιστράτηγος, ὁ πρῶτος πολίτης τῆς Ἀθήνας. Αὐτὴ τῇ θέσῃ εἶχε ὁ Περικλῆς.

7. Ἡ καθημερινή ζωή

Τὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλῆ, ἡ Ἀθήνα ἀπλωνόταν γύρω ἀπὸ τὸ βράχο τῆς Ἀκροπόλεως. Τὰ σπίτια τῆς πόλης ἦταν μικρὰ καὶ ἰσόγεια, φτιαγμένα μὲ πέτρες ἢ πλῖθες. Παράθυρα δὲν εἶχαν, ἔπαιρναν φῶς καὶ ἀέρα ἀπὸ μιὰ ἐσωτερικὴ αὐλὴ. Τὰ σπίτια χωρίζονταν σὲ δύο κυρίως διαμερίσματα. Στὸ ἓνα ἔμεναν οἱ ἄντρες καὶ λεγόταν «ἀνδρῶν» καὶ τὸ ἄλλο προοριζόταν γιὰ τὶς γυναῖκες καὶ λεγόταν «γυναικωνίτις». Στὴ μέση τῆς αὐλῆς ὑπῆρχε βωμὸς καὶ κοντὰ του τὸ ἄγαλμα τοῦ Δία.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι δὲν ἔμεναν γιὰ πολὺ στὸ σπίτι τους. Τὶς περισσότερες ὥρες τὶς περνοῦσαν στὴν ἀγορὰ. Ἐκεῖ ὑπῆρχαν τὰ καταστήματα τῶν ἐμπόρων καὶ ἐκεῖ πῆγαιναν, γιὰ νὰ συναντήσουν τοὺς φίλους τους, νὰ συζητήσουν, ν' ἀκούσουν τὰ τελευταῖα νέα καὶ νὰ θαυμάσουν τὰ προϊόντα τῶν ἐμπόρων.

Ἡ ἀγορά, μὲ τὴ μεγάλη τῆς κίνηση, ἦταν ἡ καρδιὰ τῆς Ἀθῆνας.

Οἱ γυναῖκες ἔμεναν στὸ σπίτι καὶ σπάνια ἔβγαιναν, ὅπως ὅταν ἤθελαν νὰ παρακολουθήσουν τὶς μεγάλες θρησκευτικὲς γιορτές.

Ἡ ἐκπαίδευση

Τὴ φροντίδα τῶν παιδιῶν τὴν εἶχε κυρίως ἡ μητέρα καὶ ἡ τροφός, γιατί ὁ πατέρας ἦταν πολὺ ἀπασχολημένος ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι. Ἀγόρια καὶ κορίτσια περνοῦσαν τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς τους παίζοντας καὶ ἀκούγοντας ἱστορίες ἀπὸ τὴ μητέρα ἢ τὴν τροφόν.

Οἱ ἱστορίες εἶχαν θέματα παρμένα ἀπὸ τὰ ὁμηρικὰ

ἔπη καὶ ἀπὸ μύθους τοῦ Αἰσώπου. Ἦταν ἡ πρώτη διδασκαλία ποὺ ἔπαιρναν τὰ παιδιὰ.

Ἀργότερα, ὅταν τ' ἀγόρια συμπλήρωναν τὰ ἑπτὰ τοὺς χρόνια, πήγαιναν στὸ σχολεῖο, ἐνῶ τὰ κορίτσια ἔμεναν σπῖτι καὶ μάθαιναν τὶς δουλειές τῆς νοικοκυρᾶς.

Νεαρή γυναίκα ταχτοποιεῖ τὰ σεντόνια σὲ μιὰ κασέλα.

Ἡ ἐκπαίδευση ἐκεῖνον τὸν καιρό, ἦταν ἰδιωτική. Οἱ γονεῖς πλήρωναν τὸν γραμματιστή, τὸν κιθαριστὴ καὶ τὸν παιδοτρίβη.

Ὁ γραμματιστὴς συγκέντρωνε τὰ παιδιὰ στὸ σπῖτι του καὶ τοὺς μάθαινε ἀνάγνωση, γραφὴ καὶ λίγη ἀριθμητική. Ἀκολουθοῦσε ἡ διδασκαλία τῆς μουσικῆς, ποὺ τὴν εἶχε ἀναλάβει ὁ κιθαριστής.

Αὐτὸς μάθαινε στὰ παιδιὰ νὰ τραγουδοῦν καὶ νὰ παίζουν τὴν κιθάρα ἢ τὸν αὐλό. Ἡ διδασκαλία τέλειωνε μὲ τὸν παιδοτρίβη, δηλ. τὸν γυμναστή.

Ἀπὸ τὰ δώδεκα ὡς τὰ δεκαοχτὼ τοὺς χρόνια τ' ἀγόρια σύχναζαν στὶς παλαιστρες καὶ στὰ δημόσια γυμνάσια (γυμναστήρια), ὅπου ἔκαναν πολλὰ ἀγωνίσματα καὶ συγχρόνως συζητῶντας μὲ φιλοσόφους, συμπλήρωναν τὴ μὀρφωσή τους.

Οἱ γιοὶ τῶν φτωχῶν Ἀθηναίων σταματοῦσαν τὸ σχολεῖο, μόλις ἔπαιρναν τὶς βάσεις. Ὑστερα μάθαιναν μιὰ τέχνη.

Ἀντίθετα, οἱ γιοὶ τῶν πλουσίων συνέχιζαν τὶς σπου-

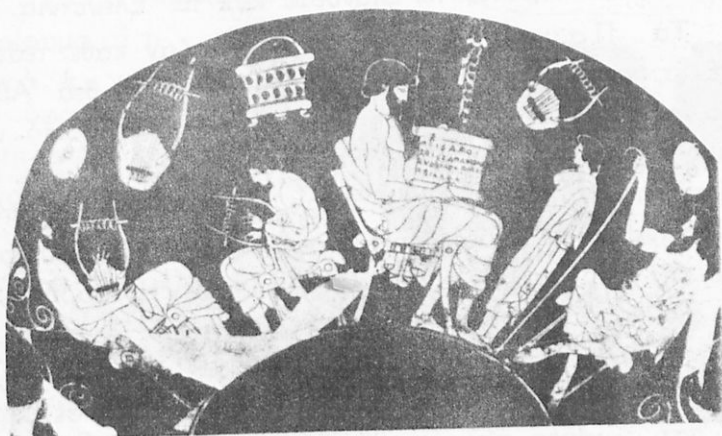
δές τους μέχρι τὰ δεκαοχτώ τους χρόνια, ὅποτε ἔμπαιναν
στήν ἐφηβεία, δηλαδή γίνονταν ἔφηβοι.

Τότε οἱ πατέρες ἢ οἱ κηδεμόνες τοὺς ὀδηγοῦσαν στοὺς
ἀντιπροσώπους τοῦ Δήμου, γιατί εἶχαν ὑποχρέωση νὰ ὑπε-
ρετήσουν δύο χρόνια τὴν πατρίδα τους.

Σὲ ἐπίσημη τελετὴ, ἔπαιρναν ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἀρχόν-
των τὸ δόρυ, τὴν περικεφαλία καὶ τὴν ἀσπίδα κι ἔδιναν τὸν
ὄρκο τοῦ Ἀθηναίου πολίτη στὸ ναὸ τῆς Ἀγραύ-
λου, ἐπάνω στὴν Ἀκρόπολη. Νὰ ποιοὺς ἦταν ὁ ὄρκος :

Θὰ τὰ κρατῶ τὰ ὅπλα αὐτὰ καὶ δὲ θὰ τὰ ντροπιάσω,
καὶ μόνος καὶ μὲ συντροφιά καὶ δῶ κι ὅπου κι ἂν λάχω,
θὰ πολεμήσω ἀκούραστα κι ἀφρόντιστα θὰ πέσω
καὶ τὴν πατρίδα μιὰ φορὰ μεγάλη θὰ τὴν κάμω
καὶ τοὺς δικαίους θ' ἀγαπῶ καὶ θὰ τηρῶ τοὺς νόμους,
θὰ κατατρέχω τὸν κακὸ, θὰ σφάζω τὸν προδότη.
Κι ἂν ἴσως ψέματα μιλῶ, κολάστε με, Θεοὶ μου.

(Μετάφρ. Κ. Παλαμᾶ)

Μάθημα μουσικῆς καὶ ἀναγνώσεως

Στὰ εἴκοσί του χρόνια ὁ νέος Ἀθηναῖος ἦταν πολίτης τοῦ κράτους κι ἦταν ἐλεύθερος νὰ τριγυρίζη στὴν ἀγορά, νὰ συζητᾷ μὲ τοὺς σοφοὺς Ἕλληνες καὶ νὰ παίρνη μέρος στὴν ἐκκλησία τοῦ δήμου.

Ἡ ἐνδυμασία

Ἄντρες καὶ γυναῖκες τρέφονταν λιτὰ καὶ ντύνονταν ἀπλά.

Στὸ σῶμα τους φοροῦσαν τὸ χιτῶνα, λινὸ ἢ μάλινο, καὶ τὸ ἱμάτιο. Τὸ χιτῶνα τὸν φοροῦσαν κατὰ σαρκα, ἐνῶ τὸ ἱμάτιο τὸ ἔριχναν ἐπάνω ἀπὸ τὸ χιτῶνα, σὰν ἐπανωφόρι, τὸ χειμῶνα.

Στὰ πόδια τους φοροῦσαν σανδάλια, ποὺ εἶχαν ἓνα δερμάτινο πέλμα καὶ δένονταν στὸ πόδι μὲ λουριά.

Οἱ γιορτὲς

Οἱ Ἀθηναῖοι ἀγαποῦσαν τὶς γιορτὲς καὶ τὶς διασκεδάσεις. Εἶχαν τὶς περισσότερες γιορτὲς ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους Ἕλληνες. Τρεῖς ἦταν οἱ πιὸ ἐπίσημες :

Τὰ Παναθήναια, τὰ Διονύσια καὶ τὰ Ἑλευσίνια.

Τὰ Παναθήναια τὰ γιόρταζαν κάθε τέσσαρα χρόνια, τὸ μήνα Ἰούλιο, γιὰ νὰ τιμήσουν τὴ θεὰ Ἀθηνᾶ, ποὺ προστάτευε τὴν πόλη τους. Μιὰ πομπή ἀπὸ νέους καὶ νέες, γέροντες καὶ παιδιὰ, ὁμορφα ταχτοποιημένη, ξεκινοῦσε ἀπὸ τὸν Κεραμεικὸ, διέσχισε τὸ κέντρο τῆς πόλης κι ἔφτανε στὴν Ἀκρόπολη, μεταφέροντας τὸ καινούριο πέπλο τῆς θεᾶς, ποὺ τὸ εἶχαν κεντήσει διαλεχτὲς παρθένες.

Τὸ πέπλο προοριζόταν νὰ ντύσῃ τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς.

Αὕτῃ τὴν πομπή τὴν ἀναπαράστησε πάνω σὲ μάρμαρο, στὴ ζωφόρο τοῦ Παρθενῶνα, ὁ Φειδίας, ἓνας σπουδαῖος γλύπτης.

Τὰ Διονύσια τὰ γιόρταζαν τὸ μήνα Μάρτιο
μὲ μεγάλη εὐθυμία, γιὰ νὰ τιμήσουν τὸ θεὸ Διόνυσο.

Τὰ Ἑλευσίνια τὰ γιόρταζαν στὶς ἀρχὲς Σεπτεμ-
βρίου, κάθε χρόνο, πρὸς τιμὴ τῆς Δήμητρας καὶ τῆς κό-
ρης της Περσεφόνης.

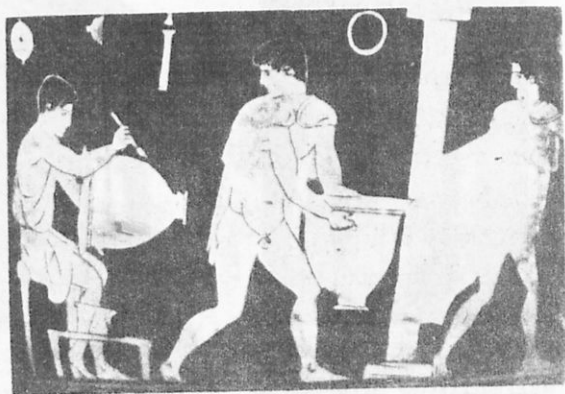
8. Τὰ ἐπαγγέλματα τῶν Ἀθηναίων

Αὐτὸ ποὺ ἔκανε πλούσια τὴν Ἀθήνα, τὴν ἐποχὴ
ἐκείνη, ἦταν ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριο. Τὰ ἀθηναϊκὰ
ἐμπορικὰ πλοῖα ταξίδευαν σ' ὅλη τὴ Μεσόγειο καὶ κου-
βαλοῦσαν τὰ ἐμπορεύματα στὸ λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ, ποὺ
ἦταν τὸ πιὸ σπουδαῖο λιμάνι σ' αὐτὴ τὴ θάλασσα.

Ἀπὸ τὸ ἐμπόριο πλούτισαν ὅσοι ἄνθρωποι εἶχαν
σχέση μ' αὐτό, ὅπως οἱ ἔμποροι, οἱ ναυτι-
κοί, οἱ τεχνίτες, οἱ ἀργυραμοιβοί (αὐτοὶ
ποὺ ἄλλαζαν τὰ χρήματα).

Πολλοὶ Ἀθηναῖοι εἶχαν ἐργαστήρια, ὅπου ἔφτιαχναν τὰ
περίφημα ἀ-
τικὰ ἀγγεῖ-
α, ὑφάσματα,
ἐπιπλά. Ἄλλοι
εἶχαν, μποροῦ-
με νὰ ποῦμε, μι-
κρὰ ἐργοστά-
σια, ποὺ κατα-
σκεύαζαν ὅπλα.

Πολλοὶ ἐργά-
τες ἔβρισκαν ἀ-
πασχόληση

Ἀγγειοπλάστες σὲ ὥρα δουλειᾶς

Ὁ Παρθενώνας

*«Ναέ, καὶ ποῖος νᾶ σ' ἔχτισε, μὲς στοὺς ωραίους ὠραῖο,
γιὰ τὴν αἰωνιότητα, μὲ κάθε χάρη, Ἑσένα...».*

Κ. Παλαμᾶς

Ἀναπαράσταση τοῦ χρυ-
σελεφάντινου ἀγάλματος
τῆς Ἀθηνᾶς

Τὸ Ἑρέχθειο μὲ τὶς Καρυάτιδες

στο λιμάνι ἢ στὰ ναυπηγεῖα τοῦ Πειραιᾶ καὶ ἄλλοῦ.

Οἱ γεωργοὶ δούλευαν σκληρά, γιατί χρησιμοποιοῦσαν πρωτόγονα ἄροτρα γιὰ τὸ ὄργωμα. Τὸ ἔδαφος τῆς Ἀττικῆς, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἦταν ἄγονο καὶ δὲν τοὺς ἔδινε ἄρκετὸ σιτάρι. Καλλιεργοῦσαν κυρίως τὴν ἐλιά, τὸ ἀμπέλι καὶ τὰ ὀπωροφόρα δέντρα.

Πουλοῦσαν λάδι, κρασί καὶ σύκα κι ἔφερναν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, τὴ Σικελία καὶ τὸν Εὐξείνιο Πόντο τὸ πολύτιμο γι' αὐτοὺς σιτάρι.

9. Ἡ Ἀκρόπολη τῶν Ἀθηνῶν

Οἱ Ἀθηναῖοι, μὲ ἀρχηγὸ τὸν Περικλῆ, θέλησαν νὰ τιμήσουν τοὺς θεοὺς καὶ μάλιστα τὴ θεὰ Ἀθηνᾶ, ποὺ πίστευαν πὼς τοὺς βοήθησε νὰ νικήσουν τοὺς Πέρσες.

Γι' αὐτὸ ἀποφάσισαν νὰ χτίσουν ξανὰ στήν Ἀκρόπολη τοὺς ναοὺς, ποὺ τοὺς εἶχε καταστρέψει ὁ Ξέρξης καὶ ὁ Μαρδόνιος.

Χρήματα εἶχαν ἀπὸ τὸ συμμαχικὸ ταμεῖο καὶ ἀπὸ δικά τους ἔσοδα, μάρμαρο ὁλόλευκο τοὺς ἔδινε ἄφθονο ἡ Πεντέλη, καὶ ὁ Φειδίας, ὁ μεγαλύτερος γλύπτης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἦταν στὴ διάθεση τοῦ Περικλῆ.

Ἔτσι χτίστηκαν τὰ θαυμάσια οἰκοδομήματα, ποὺ καὶ σήμερα ἀκόμη τὰ ἐρείπιά τους προκαλοῦν τὸ θαυμασμὸ ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἐπάνω στὸ βράχο τῆς Ἀκροπόλεως χτίστηκαν ὁ μικρὸς ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης ἡ Ἀπτέρου Νίκης, ὅπως τὸν λένε, τὰ Προπύλαια, τὸ Ἐρέχθειο μὲ τὶς περίφημες Καρυάτιδες καὶ τὸ πρὸ λαμπρὸ οἰκοδόμημα ὅλων τῶν ἐποχῶν, ὁ Παρθενώνας.

Ἀρχιτέκτονες τοῦ Παρθενῶνα ἦταν ὁ Ἴκτινος καὶ

ὁ Καλλικράτης. Μὰ τὴ φροντίδα καὶ τὴν ἐπίβλεψη
ὅλου τοῦ ἔργου τὴν εἶχε ὁ γλύπτης Φειδίας. Ὁ ναὸς ἦ-
ταν δωρικοῦ ρυθμοῦ, ὅλος φτιαγμένος ἀπὸ πεν-
τελικὸ μάρμαρο. Ἐξωτερικὰ ἦταν διακοσμημένος μ' ἐξαι-
ρετικὰ γλυπτά, ἔργα τοῦ Φειδία καὶ τῶν μαθητῶν του.
Μέσα στὸ ναὸ βρισκόταν τὸ χρυσελεφάντινο ἄγαλμα τῆς
Ἀθηνᾶς, ποὺ κρατοῦσε στὸ δεξί της χέρι τὴ Νίκη.

Ἐξω ἀπὸ τὸν Παρθενῶνα, στὸ χῶρο ἀνάμεσα σ'
αὐτὸν καὶ στὰ Προπύλαια, εἶχε στηθῇ ἓνα πελώριο χάλ-
κινο ἄγαλμα, ποὺ ἦταν ἀφιερωμένο στὴν πρόμαχο Ἀθη-
νᾶ. Ἦταν τόσο μεγάλο, ποὺ οἱ ταξιδιωτὲς, ὅταν ἔφταναν
στὸ Σούνιο, ἔβλεπαν τὴν ἄκρη ἀπὸ τὸ δόρυ ποὺ κρατοῦσε
ἡ θεά.

Καὶ τὰ δύο ἄγάλματα τῆς Ἀθηνᾶς, τὸ χρυσελεφάν-
τινο καὶ τὸ χάλκινο, ἦταν ἔργα τοῦ Φειδία.

Ἀπ' ὅλα τὰ ἔργα ποὺ ἔγιναν ἐπάνω στὴν Ἀκρόπο-
λη, ὁ Περικλῆς πρόλαβε νὰ δῇ τελειωμένο μόνο τὸν Παρ-
θενῶνα καὶ τὰ Προπύλαια.

Μὰ κι ἄλλοι ναοὶ χτίστηκαν τὰ χρόνια ἐκεῖνα στὴν
Ἀττική, ὅπως ὁ ναὸς τοῦ Ἡφαίστου, τὸ σημερινὸ Θη-
σεῖο, καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνα στὸ Σούνιο. Ἡ Ἀθήνα πάλι
στολίστηκε μὲ ὁμορφους κήπους καὶ δροσερὲς βρύσες κι
ἐνῶθηκε μὲ τὸν Πειραιᾶ μὲ δυνατὰ τεῖχη, τὰ μακρὰ τεῖχη,
ποὺ τὴν προστάτευαν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς της.

10. Οἱ καλὲς τέχνες — τὸ θέατρο — τὰ γράμματα

Οἱ καλὲς τέχνες

Στὰ χρόνια τοῦ Περικλῆ ἄνθισαν οἱ καλὲς τέχνες, ἡ
ἀρχιτεκτονική, ἡ γλυπτική, ἡ ζωγραφική. Τὰ πιὸ ἀντι-

προσωπευτικά οικοδομήματα ήταν οί ναοί. Αυτούς τους ἔχτιζαν σύμφωνα μὲ δύο σχέδια ἢ δύο ρυθμούς, ὅπως τοὺς ὀνόμαζαν.

Ὁ ἕνας ήταν ὁ δωρικός ρυθμός, βαρὺς καὶ αὐστηρὸς. Σύμφωνα μ' αὐτὸν χτίστηκε ὁ Παρθενώνας.

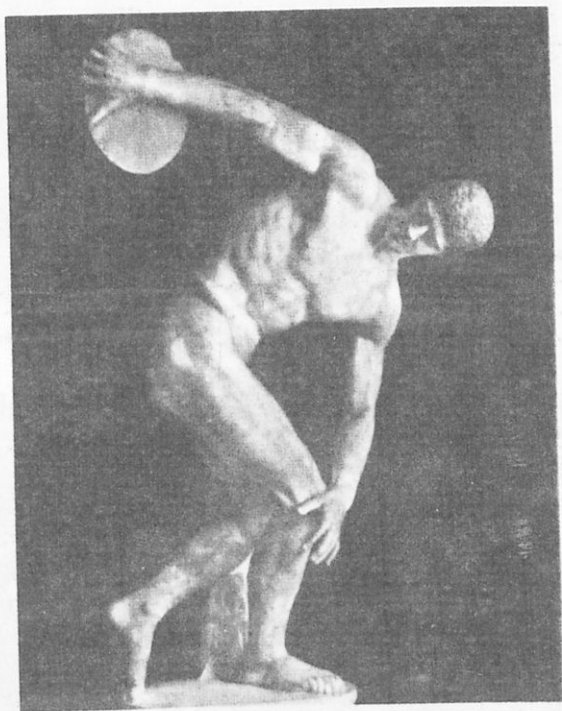
Ὁ ἄλλος ἦταν ὁ ἰωνικός ρυθμός, ἑλαφρὸς καὶ κομψός. Ἰωνικὸ ρυθμὸ εἶχε ὁ ναὸς τῆς Ἀπτέρου Νίκης.

Τὸν πέμπτο αἰῶνα ἔζησαν οἱ πιὸ σπουδαῖοι γλύπτες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας. Μπορεῖς νὰ θυμᾶσαι τὸ Φειδία, τὸ Μύρωνα καὶ τὸν Πολύκλειτο.

Ξέρεις πὼς ἔργα τοῦ Φειδία ἦταν τὸ χρυσελέφαντινο ἄγαλμα τοῦ Δία στὴν Ὀλυμπία καὶ τῆς Ἀθηνᾶς στὸν Παρθενώνα.

Ὁ Μύρωνας ἔφτιαχνε τὰ ἔργα του ἀπὸ χαλκό. Ἕνα ἔργο του πολὺ γνωστὸ εἶναι ὁ δισκοβόλος. Παριστάνει ἕναν ἀθλητὴ, ἐνῶ ἐτοιμάζεται νὰ ρίξη τὸ δίσκο.

Ὁ Πολύκλειτος πρόσεχε πολὺ τὶς ἀναλογίες τοῦ ἀν-

Ὁ δισκοβόλος τοῦ Μύρωνα

θρώπινου σώματος κι ένα έργο του, ό περίφημος δ ο ρ υ-
φ ό ρ ο ς, πήρε τó όνομα κ α ν ό ν α ς δηλ. υπόδειγμα
για τούς κατοπινούς καλλιτέχνες.

Καί ή ζωγραφική παρουσίασε μιá μεγάλη áκμή έκεί-
να τά χρόνια. Δυστυχώς δέ σώζονται τά έργα τών μεγá-
λων ζωγράφων του 5ου αιώνα. Σώζονται όμως πολλά
άγγεία μέ όμορφες ζωγραφιές, που μπορείς νά τά δής
στά μουσεία μας. Πάνω σέ φόντο μαύρο ζωγράφιζαν μέ
κόκκινο χρώμα τίς μορφές, μέ θέματα παρμένα άπό τήν κα-
θημερινή ζωή. Αύτά ήταν τά περίφημα έ ρ υ θ ρ ό μ ο ρ-
φ α άγγεία, που μάς δίνουν πολλές πληροφορίες για τίς
δουλειές καί τίς συνήθειες τών 'Αθηναίων τής έποχής έ-
κείνης.

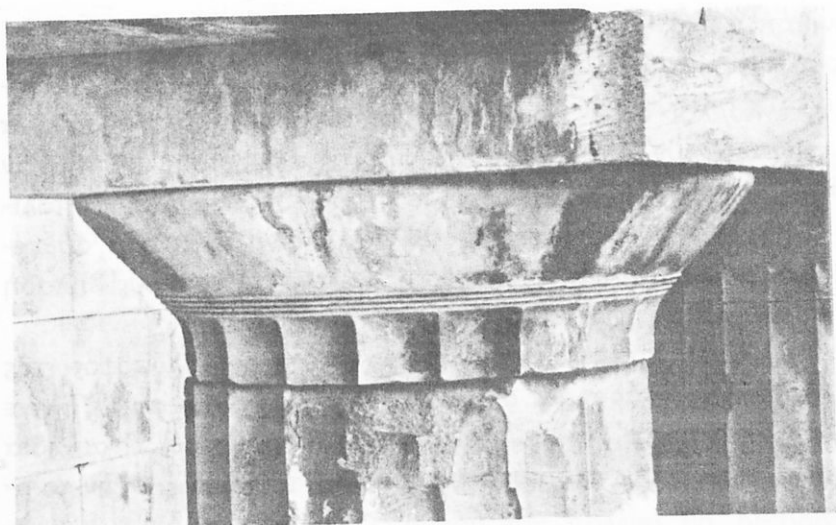
Τò θέατρο

Τήν έποχή του Περικλή δημιουργήθηκε ένα καινούριο
είδος ποιήσεως, ή δραματική ποίηση, δηλ. τά θεατρικά
 έργα.

Οί μεγαλύτεροι δραματικοί ποιητές τής άρχαίας 'Ελ-
λάδας ήταν οί τραγικοί ποιητές: ό Αίσχύλος., ό Σοφοκλής,
ό Ευριπίδης καί ό κωμωδιογράφος Αριστοφάνης.

Τά έργα τους τά παρουσίαζαν στό θέατρο, που ήταν
ήμικυκλικό καί δέν είχε στέγη. Τέτοια θέατρα είχαν όλες
οί πόλεις τής άρχαίας 'Ελλάδας. Στην 'Αθήνα σώζεται τó
θέατρο του Διονύσου, κάτω άπό τήν 'Ακρόπολη. Στην
'Αργολίδα σώζεται, σέ πολύ καλή κατάσταση, τó θέατρο
τής 'Ε π ι δ α ύ ρ ο υ.

Τώρα τó έχουν ανακαινίσει καί κάθε καλοκαίρι δίνουν
παραστάσεις, «τά 'Επιδαύρεια», που τίς παρακολουθούν
'Ελληνες καί ξένοι.

Κιονόκρανο δωρικού ρυθμού

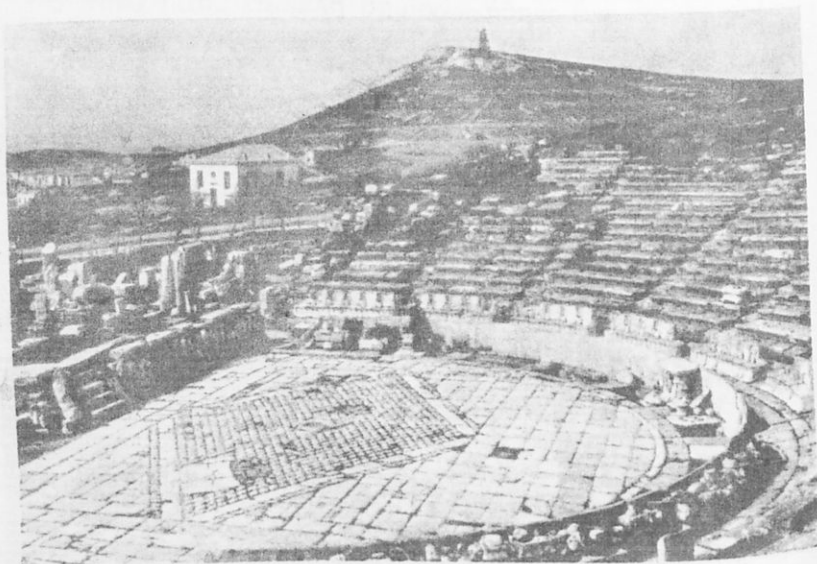

Κιονόκρανο ιωνικού ρυθμού

Τὰ γράμματα

Τὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλῆ, συγκεντρώθηκαν στὴν Ἀθῆνα πολλοὶ σοφοί, γιατί ἐκεῖ οἱ ἄνθρωποι μποροῦσαν νὰ καταλάβουν καὶ νὰ ἐκτιμῇσουν τὶς ἰδέες τους. Ὑπῆρχαν οἱ σοφιστές, ποὺ δίδασκαν στοὺς νέους τὴν «πολιτική τέχνη» καὶ πίστευαν πῶς «ἄληθινὸ εἶναι ὅ,τι συμφέρει στὸ ἄτομο καὶ ἀγαθὸ ὅ,τι ὠφελεῖ». Γι' αὐτοὺς δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος ἦταν τὸ μέτρο γιὰ τὸ καθετί.

Ὁ Σωκράτης ὅμως, ὁ μεγαλύτερος φιλόσοφος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας, δὲ συμφωνοῦσε μὲ τοὺς σοφιστές. Ἐλεγε ὅτι πάνω ἀπ' ὅλα ὑπάρχει ἡ ἀλήθεια, ποὺ εἶναι ἴδια γιὰ ὅλους τοὺς ἄνθρώπους. Δίδασκε τοὺς νέους στὴν ἀγο-

Τὸ θέατρο τοῦ Διονύσου κάτω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολη.

ρά, στὶς παλαιστρες, στὰ γυμναστήρια, χωρὶς νὰ παίρνη καμὶαν ἀμοιβή. Τοὺς ἔκανε ἐρωτήσεις καὶ προσπαθοῦσε νὰ τοὺς βοηθήσῃ μόνοι τους νὰ βροῦν τὴν ἀλήθεια γιὰ τὸ κάθε θέμα ποὺ συζητοῦσαν.

Ἀργότερα ὁ μαθητὴς του, ὁ Πλάτωνας, ἔγραψε στοὺς διὰ λόγους του τὶς ιδέες τοῦ δασκάλου του.

Τὸν 5ο αἰώνα π.Χ. ἔζησαν καὶ δύο σπουδαῖοι ἱστορικοί:

Ὁ Ἡρόδοτος, ποὺ ἔγραψε τὴν ἱστορία τῶν περσικῶν πολέμων καὶ τὸν θεωροῦμε πατέρα τῆς ἱστορίας καὶ ὁ Θουκυδίδης, ὁ μεγαλύτερος ἱστορικὸς τῆς ἀρχαιότητος, ποὺ ἔγραψε τὴν ἱστορία τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου. Γι' αὐτὸν τὸν πόλεμο θὰ διαβάσῃς στὸ ἐπόμενο κεφάλαιο.

Νὰ θυμᾶσαι:

Στὰ μέσα τοῦ 5ου αἰώνα π.Χ. ἡ Ἀθήνα ἦταν ἡ πιὸ σπουδαία πόλη τῆς Ἑλλάδας. Τὸ πολίτευμά της ἦταν ἡ δημοκρατία.

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους πολίτες, στὴν Ἀθήνα ζοῦσαν οἱ μέτοικοι καὶ οἱ δοῦλοι.

Οἱ Ἀθηναῖοι ζοῦσαν ἀπλὰ καὶ ἀγαποῦσαν τὶς γιορτὲς καὶ τὶς συζητήσεις στὴν ἀγορὰ.

Πλούτισαν ἀπὸ τὸ ἐμπόριο, καλλιέργησαν τὰ γράμματα καὶ τὶς τέχνες καὶ στόλισαν τὴν πόλη τους μὲ λαμπρὰ μνημεῖα.

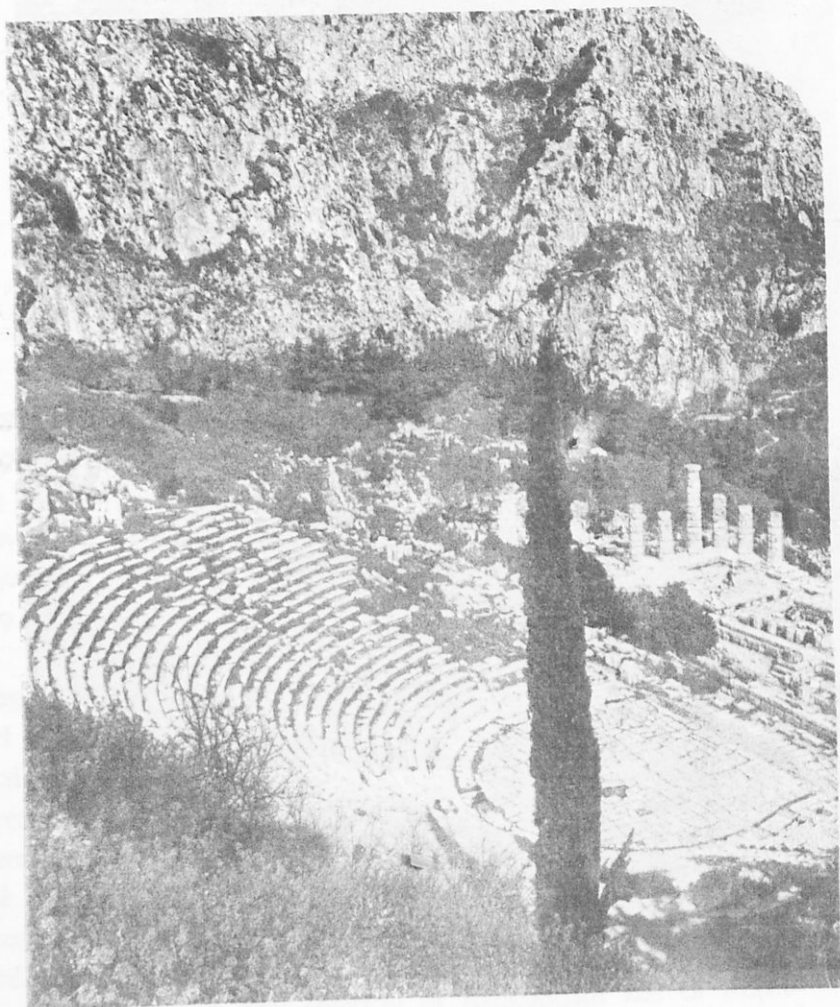
Ἐκεῖνα τὰ χρόνια κυβέρνησε τὴν Ἀθήνα ἓνας σπου-

δαῖος πολιτικός, ὁ Περικλῆς. Τότε χτίστηκαν οἱ περισσότεροι ναοὶ ἐπάνω στὴν Ἀκρόπολη κι ἔζησαν οἱ σπουδαιότεροι γλύπτες, ζωγράφοι, δραματικοὶ ποιητὲς καὶ ἱστορικοὶ τῆς ἀρχαιότητος. Καὶ γι' αὐτὸ οἱ ἱστορικοὶ ὀνόμασαν ἐκείνη τὴν περίοδο «χρυσὸ αἰῶνα τοῦ Περικλῆ».

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες

1. ποιοὶ ἦταν οἱ λόγοι πού, κατὰ τὴ γνώμη σου, ὀδήγησαν τὴν Ἀθήνα στὴ μεγάλη της δόξα;
2. Ποιὰ ἦταν τὰ δικαιώματα καὶ οἱ ὑποχρεώσεις στὰ χρόνια τοῦ Περικλῆ:
 - α) τῶν πολιτῶν;
 - β) τῶν μετοίκων;
 - γ) τῶν δούλων;
3. Γράψε λίγα λόγια γιὰ τὸν Περικλῆ.
4. Διάλεξε καὶ γράψε γιὰ ἓνα ἀπὸ τὰ παρακάτω θέματα:
 - α) Προπύλαια
 - β) Παρθενώνας
 - γ) Ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης
 - δ) Ἑρέχθειο
 - ε) Ἀγορὰ
 - στ) Πνύκα.
5. Κάνε μιὰ συλλογὴ εἰκόνων μὲ θέμα:
«ἐρυθρόμορφα ἀττικά ἀγγεῖα»

6. *Νὰ ὀνομάσης ἓναν ἀρχαῖο γλύπτη, ἓναν σοφό, ἓναν δραματικὸ ποιητὴ κι ἓναν ἱστορικό.*

Τὸ ἀρχαῖο θέατρο στὸς Δελφοὺς

Ἀθηναῖος πολεμιστής. (Ἀπὸ τῆ ζωφόρου τοῦ Παρθενώνα).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΝΔΕΚΑΤΟ

Ο ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ (431 π.Χ. - 404 π.Χ.)

1. Ἡ αἰτία καὶ ἡ ἀφορμὴ τοῦ πολέμου

Ὅταν τελείωσαν οἱ περσικοὶ πόλεμοι, οἱ ἑλληνικὲς πόλεις ἐζησαν εἰρηνικὰ καὶ μερικὲς πρόκοψαν καὶ πλούτισαν περισσότερο ἀπὸ τὶς ἄλλες. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ τὴ Σπάρτη, σπουδαῖες πόλεις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας ἦταν τὸ Ἄργος καὶ ἡ Κόρινθος στὴν Πελοπόννησο, ἡ Θήβα στὴ Βοιωτία, ἡ Κέρκυρα στὸ Ἰόνιο πέλαγος καὶ οἱ Συρακοῦσες στὴ Σικελία.

Ἡ Σπάρτη ζήλευε τὴ δύναμη καὶ τὴ δόξα τῆς Ἀθήνας. Ἦθελε αὐτὴ νὰ εἶναι ἡ πρώτη πόλη τῆς Ἑλλάδας. Ἡ Κόρινθος πάλι, ποὺ ἦταν ἐμπορικὴ καὶ ναυτικὴ πόλη καὶ σύμμαχος τῆς Σπάρτης, μισοῦσε τὴν Ἀθήνα, ποὺ ἦταν θαλασσοκράτειρα. Μὰ καὶ πολλὲς συμμαχικὲς πόλεις, ἐπειδὴ πλήρωναν φόρο κι εἶχαν χάσει τὴν ἐλευθερίαν τους, δὲ συμπαθοῦσαν τὴν Ἀθήνα κι ἤθελαν νὰ λύσουν τὴν συμμαχίαν. Ἔτσι δὲν ἔμενε παρὰ μιὰ ἀφορμὴ, γιὰ νὰ ξεσπάσῃ πόλεμος ἀνάμεσα στὶς ἑλληνικὲς πόλεις.

Τὴν ἀφορμὴ τὴν ἔδωσαν οἱ Κερκυραῖοι καὶ οἱ Κορίνθιοι, ποὺ εἶχαν διαφορὲς μεταξύ τους. Οἱ Κερκυραῖοι ζήτη-

σαν τή βοήθεια τῶν Ἀθηναίων κι ἐκεῖνοι τοὺς ἔστειλαν στόλο.

Τότε οἱ Κορίνθιοι πέτυχαν νὰ γίνη στή Σπάρτη ἓνα συνέδριο τῶν ἀντιπροσώπων τῆς πελοποννησιακῆς συμμαχίας. Τὸ συνέδριο ἀποφάσισε νὰ κηρύξη τὸν πόλεμο ἐναντίον τῆς Ἀθήνας.

Ἔτσι ἄρχισε ὁ πιὸ φοβερὸς πόλεμος στὴν ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας, ποὺ ὀνομάστηκε πελοποννησιακὸς πόλεμος. Εἴκοσι ἑπτὰ ὁλόκληρα χρόνια κράτησε, ἀπὸ τὸ 431 ἕως τὸ 404 π.Χ. καὶ κατὰστρεψε ὅ,τι ὠραῖο εἶχε δημιουργηθῇ στὰ εἰρηνικὰ χρόνια, ποὺ ἀκολούθησαν τοὺς περσικοὺς πολέμους.

2. Ὁ πόλεμος

Ὁ πελοποννησιακὸς πόλεμος διαιρεῖται σὲ τρεῖς περιόδους. Ἡ πρώτη περίοδος κράτησε ἀπὸ τὸ 431 - 421 π.Χ. Ἡ δεύτερη περίοδος περιλαμβάνει τὰ χρόνια ἀπὸ τὸ 415 - 413 π.Χ. καὶ ἡ τρίτη κράτησε ἀπὸ τὸ 413 - 404 π.Χ. Σ' ἐκεῖνο τὸ φοβερὸ πόλεμο οἱ ἑλληνικὲς πόλεις χωρίστηκαν σὲ δύο παρατάξεις. Ἡ μία πῆρε τὸ μέρος τῆς Ἀθήνας καὶ ἡ ἄλλη τὸ μέρος τῆς Σπάρτης. Οἱ δύο ἀντίπαλοι ἦταν πολὺ δυνατοί. Ἡ Ἀθήνα βέβαια εἶχε καλὺτερο στόλο, μὰ ἡ Σπάρτη διέθετε ἰσχυρότερο στρατό.

Ὁ πόλεμος διαρκοῦσε κάθε χρόνο ἀπὸ τὸ Μάρτιο ἕως τὸ Νοέμβριο καὶ τὸ χειμῶνα σταματοῦσε. Τότε οἱ ἀντίπαλοι ἔκαναν τὶς ἀπαραίτητες προετοιμασίες.

Α' περίοδος (431 - 421 π.Χ.)

Ὅταν ἄρχισε ὁ πόλεμος, οἱ Σπαρτιάτες μπῆκαν στὴν Ἀττικὴ κι ἄρχισαν νὰ τὴ ληηλατοῦν, νὰ κόβουν τὰ δέντρα

καὶ νὰ τὴν καταστρέφουν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀγρότες ἄφησαν τὰ σπίτια καὶ τὰ κτήματα τους καὶ κλείστηκαν στὰ μακρὰ τείχη, πὺν εἶχε ὀλοκληρώσει ὁ Περικλῆς, γιὰ νὰ ἐνώση τὴν Ἀθῆνα μὲ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὸ Φάληρο.

Στὸ μεταξύ ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος λεηλατοῦσε τὰ εὐφορα παράλια τῆς Πελοποννήσου.

Τὸ δεύτερο χρόνο τοῦ πολέμου, οἱ Σπαρτιάτες ἔκαμαν καινούρια ἐπιδρομὴ στὴν Ἀττικὴ. Τότε ὅμως συνέβη κάτι τρομερό. Στὴν Ἀθῆνα ἔπεσε «λοιμός», πὺν ἦταν μιὰ τρομερὴ ἐπιδημία. Ξαπλώθηκε πολὺ γρήγορα, γιὰτὶ ὁ συνωστισμὸς ἦταν μεγάλος ἀνάμεσα στὰ τείχη. Ἡ ἐπιδημία κράτησε δύο ὀλόκληρα χρόνια. Χιλιάδες Ἀθηναῖοι πέθαναν καὶ ὁ ἴδιος ὁ Περικλῆς βρῆκε τὸ θάνατο τὸ 429 π.Χ. Ἡ συμφορὰ ἦταν μεγάλη γιὰ τοὺς Ἀθηναίους.

Στὴν κρίσιμη ὥρα τοῦ πολέμου ἔχασαν τὸν ἀξιότερο πολιτικὸ τους ἄντρα. Οἱ διάδοχοί του ἦταν ἄνθρωποι ἐπιπόλαιοι, φιλοπόλεμοι καὶ ἐγωιστές, πὺν ὀδήγησαν τὴν Ἀθῆνα στὴν καταστροφὴ.

Ὁ πόλεμος συνεχίστηκε ἕως τὸ 421 π.Χ. Στὶς μάχες πὺν ἔγιναν, πότε νικοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ πότε οἱ Σπαρτιάτες.

Τελικά, κουρασμένοι οἱ δύο ἀντίπαλοι, ἔκλεισαν εἰρήνη πὺν ὀνομάστηκε Νικίειος εἰρήνη, ἀπὸ τὸν Ἀθηναῖο στρατηγὸ Νικία, πὺν ἐργάστηκε γι' αὐτήν.

Β' περίοδος (415 - 413 π.Χ.)

Ἡ εἰρήνη δὲν κράτησε πολὺ.

Ὁ πόλεμος ξανάρχισε. Τὸ σπουδαιότερο γεγονός, στὴ δεύτερη περίοδο τοῦ πολέμου, ἦταν ἡ ἄτυχη ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων στὴ Σικελία.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, ἓνας φιλόδοξος πολιτικός, ποὺ εἶχε πολλὰ χαρίσματα, ἀλλὰ καὶ μεγάλα ἐλαττώματα, ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐκστρατεύσουν στὴ Σικελία ἐναντίον τῶν Συρακουσῶν.

Ὁ Ἀλκιβιάδης

Τὴν ἀνοιξη τοῦ 415 π.Χ. ξεκίνησε ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος μὲ ἀρχηγούς τὸν Ἀλκιβιάδη, τὸ Νικία καὶ τὸ Λάμαχο.

Δὲν πρόλαβε ὁ στόλος ν' ἀρχίσῃ τὶς ἐπιχειρήσεις καὶ οἱ Ἀθηναῖοι κάλεσαν τὸν Ἀλκιβιάδη νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν Ἀθήνα. Τὸν κατηγορήσαν ὅτι πρὶν φύγῃ εἶχε σπάσει μὲ τοὺς φίλους του τὶς «Ἑρμῆς»

δηλ. τὶς μαρμάρινες στήλες μὲ τὸ κεφάλι τοῦ Ἑρμῆ, ποὺ οἱ Ἀθηναῖοι τὶς τοποθετοῦσαν μπροστὰ στὰ σπιτία, στοὺς ναοὺς καὶ στὶς πλατεῖες.

Ὁ Ἀλκιβιάδης θύμωσε, προσποιήθηκε ὅμως ὅτι δέχτηκε νὰ γυρίσῃ. Στὸ δρόμο δραπέτευσε καὶ πῆγε στὴ Σπάρτη. Ὁ θυμὸς του τὸν ἔκαμε προδότη. Παρακίνησε τοὺς Σπαρτιάτες νὰ στείλουν στρατὸ στὴ Σικελία ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων. Στὶς ναυμαχίες ποὺ ἔγιναν ἐκεῖ μὲ τοὺς Συρακουσίους, καταστράφηκε ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος καὶ στὴ μάχη, ποὺ δόθηκε τὸ 413 π.Χ. στὴν ξηρά, νικήθηκε καὶ αἰχμαλωτίστηκε ὁ ἀθηναϊκὸς στρατός.

Γ' περίοδος τοῦ πολέμου (413 - 404 π.Χ.)

Στὴν τρίτη περίοδο τοῦ πολέμου, οἱ Σπαρτιάτες μπῆκαν στὴν Ἀττικὴ, κατέλαβαν τὴ Δεκέλεια καὶ ὅχυ-

ρώθηκαν. Ἐμείναν ἐκεῖ ἑννέα χρόνια καὶ λεηλατοῦσαν συστηματικὰ τὴν Ἀττική.

Ἡ κατάσταση ἦταν πολὺ δύσκολη γιὰ τοὺς Ἀθηναίους. Ὁ στόλος τοὺς εἶχε καταστραφῇ, τὰ χρήματα τελείωναν καὶ ἡ πείνα τοὺς ἀπειλοῦσε, καθὼς οἱ ἀγρότες δὲν μποροῦσαν νὰ καλλιεργήσουν τὰ κτήματά τους.

Τὸ πιὸ λυπηρὸ ὅμως ἦταν ὅτι οἱ Σπαρτιάτες ἔκαμαν συμμαχία μὲ τοὺς Πέρσες. Οἱ Πέρσες θὰ τοὺς ἔδιναν χρήματα νὰ συνεχίσουν τὸν πόλεμο καὶ οἱ Σπαρτιάτες σ' ἀντάλλαγμα ἀναγνώριζαν τοὺς Πέρσες σὰν κυρίαρχους τῶν ἐλληνικῶν πόλεων τῆς Μ. Ἀσίας.

Παρ' ὅλα αὐτά, οἱ Ἀθηναῖοι συγκέντρωσαν ὅσες δυνάμεις τοὺς ἀπέμειναν κι ἔφτιαξαν γρήγορα καινούριο στόλο.

Ὁ σπαρτιατικὸς στόλος μὲ ἀρχηγὸ τὸ Λύσανδρο ἐπλευσε στὸν Ἑλλήσποντο, γιὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὰ ἀθηναϊκά πλοῖα νὰ μεταφέρουν σιτάρι ἀπὸ τὸν Εὐξείνιο Πόντο. Ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος μὲ ἀρχηγὸ τὸν Κόνωνα ἐπλευσε ἐναντίον του καὶ ἀγκυροβόλησε κοντὰ σὲ μιὰ τοποθεσία ποὺ ὀνομαζόταν «Αἶγὸς ποταμοί».

Μιὰ μέρα ὅμως, ποὺ τὰ πληρώματα εἶχαν ἀφήσει τὰ πλοῖα τους καὶ πῆγαν γιὰ τροφίμα, ὁ Λύσανδρος ἐπετέθηκε ξαφνικὰ καὶ κυρίεψε ὅλον τὸν στόλο, ἐκτὸς ἀπὸ 12 πλοῖα, ποὺ κατάφεραν νὰ φτάσουν στὴν Κύπρο μὲ τὸν ἀρχηγὸ Κόνωνα.

Οἱ Σπαρτιάτες φέρθηκαν πολὺ σκληρά. Σκότωσαν ὅλους τοὺς Ἀθηναίους αἰχμαλώτους. Ὑστερα ἐπλευσαν στὸν Πειραιᾶ καὶ πολιορκήσαν τὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὴ θάλασσα, ἐνῶ ὁ σπαρτιατικὸς στρατὸς τὴν πολιορκοῦσε ἀπὸ τὴν ξηρά. Χωρὶς νὰ περιμένῃ βοήθεια ἀπὸ κανέναν, ἡ Ἀθήνα ἀντιστάθηκε ἥρωικὰ ἀρκετοὺς μῆνες, ἀλλὰ τελικὰ ἡ πείνα

ανάγκασε τούς κατοίκους της νὰ παραδοθοῦν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὑπέγραψαν μιὰ πολὺ σκληρὴ καὶ ταπεινωτικὴ συνθήκη εἰρήνης. Σύμφωνα μ' αὐτήν, ἔπρεπε νὰ γκρεμίσουν τὰ μακρὰ τείχη καὶ τὶς ὀχυρώσεις τοῦ Πειραιᾶ, νὰ παραδώσουν ὅλο σχεδὸν τὸ στόλο τους, νὰ γίνουν σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν καὶ — τὸ χειρότερο — νὰ καταργήσουν τὸ δημοκρατικὸ τους πολίτευμα. Οἱ Σπαρτιάτες ὄρισαν τριάντα φίλους τους, Ἀθηναίους ἀριστοκράτες, νὰ κυβερνοῦν τὴν Ἀθήνα.

Ἦταν τόσο σκληροὶ καὶ φέρθηκαν μὲ τέτοια ἀγριότητα στοὺς Ἀθηναίους, ποὺ ὀνομάστηκαν «τριάκοντα τύραννοι». Ἡ ὀνομασία «τύραννος» ἔχασε τὴ σημασία της καὶ ἀντὶ ἀρχηγὸς σήμαινε βασανιστής.

Δὲν πέρασε ὅμως ἓνας χρόνος καὶ ὁ Θρασύβουλος, ἓνας Ἀθηναῖος στρατηγός, ποὺ εἶχε καταφύγει στὴ Θήβα, γύρισε πίσω μὲ ἄλλους ἐξόριστους καὶ κατόρθωσε νὰ διώξη τοὺς 30 τυράννους καὶ νὰ ξαναφέρῃ στὴν Ἀθήνα τὴ δημοκρατία.

3. Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου

Ὁ πελοποννησιακὸς πόλεμος ἦταν μιὰ μεγάλη συμφορὰ γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Χιλιάδες ἄνθρωποι σκοτώθηκαν καὶ ἀπὸ τὶς δύο παρατάξεις. Σπουδαῖες πόλεις καταστράφηκαν. Ἡ ὑπαιθρος ἐρημώθηκε. Φτώχεια καὶ πείνα ἦταν τὰ φυσικὰ ἀποτελέσματά του.

Τὸ χειρότερο ὅμως σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο ἦταν ὅτι οἱ Ἕλληνες ξέχασαν τὴν κοινὴ τους καταγωγὴ καὶ τοὺς κοινούς δεσμούς ποὺ εἶχαν καὶ ζήτησαν ἀπὸ τοὺς Πέρσες, τοὺς ἐχθροὺς τους, βοήθεια.

Θὰ θυμᾶσαι πὼς στοὺς περσικοὺς πολέμους ἡ ἐνότη-

τα τῶν Ἑλλήνων ἔσωσε τὴ χώρα μας καὶ τὴ δόξασε. Τώρα ἡ διχόνοια, ἡ φιλοδοξία καὶ ἡ ἀγάπη γιὰ τὰ πρωτεῖα προκάλεσαν τὸν ἐμφύλιο πόλεμο, ποὺ ρήμαξε τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα.

Στὸν Πελοποννησιακὸ πόλεμο σκοτώθηκαν χιλιάδες Ἕλληνες. Τὸ ἀγαλματάκι παριστάνει ἓναν πληγωμένο πολεμιστή.

Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

1. Οἱ Σπαρτιάτες γίνονται κακοὶ ἡγεμόνες τῶν Ἑλλήνων

Ὅταν τελείωσε ὁ πελοποννησιακὸς πόλεμος, ἡ Σπάρτη ἦταν ἡ πιὸ δυνατὴ πόλη τῆς Ἑλλάδας.

Δὲ στάθηκε ὁμως στὸ ὕψος τῆς. Μεταχειρίστηκε ὄχι μόνο τοὺς Ἀθηναίους μὰ καὶ τοὺς συμμάχους τῆς σὰν ὑπόδουλους.

Σ' ὅποια πόλη ὑπῆρχε δημοκρατία, τὴν κατάργησε κι ἔβαλε ὀλιγαρχικὸ πολίτευμα. Ὅρισε μάλιστα σὲ κάθε πόλη ἓνα Σπαρτιάτη διοικητὴ, τὸν ἄρμους τή, καὶ ὑποχρέωσε τοὺς κατοίκους νὰ πληρώνουν φόρο μεγαλύτερο ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ἔδιναν στοὺς Ἀθηναίους, πρὶν ἀρχίσῃ ὁ πόλεμος.

Κανεῖς δὲν ἦταν εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴ σκληρὴ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης. Ἡ Κόρινθος, ἡ Θήβα, τὸ Ἄργος, κατάλαβαν πὼς οἱ Σπαρτιάτες δὲν ἦταν καλύτεροι ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους κι ὅτι ὁ πόλεμος δὲν εἶχε ὠφελήσει σὲ τίποτε.

2. Ἡ κάθοδος τῶν Μυρίων (401 π.Χ.)

Βασιλιάς τῶν Περσῶν ἐκεῖνα τὰ χρόνια ἦταν ὁ Ἀρταξέρξης. Ὁ μικρότερος ἀδελφός του ὅμως, ὁ σατράπης Κύρος, θέλησε νὰ πάρῃ αὐτὸς τὸ θρόνο καὶ ζήτησε βοήθεια ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες. Τοὺς θύμιζε ὅτι μὲ περσικὰ χρήματα εἶχαν νικήσει τοὺς Ἀθηναίους στὸν πελοποννησιακὸ πόλεμο.

Ὁ Κύρος, ἀφοῦ συγκέντρωσε ἀρκετὸ βαρβαρικὸ στρατὸ καὶ 13.000 Ἕλληνες μισθοφόρους (στρατιῶτες ποὺ πολεμοῦσαν μὲ μισθό), προχώρησε στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Περσίας ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του.

Στὴ μάχη, ποὺ ἐγίνε στὰ Κούναξα, ὁ Κύρος σκοτώθηκε καὶ ἡ ἐκστρατεία του ἀπέτυχε.

Οἱ Ἕλληνες, ποὺ ὀνομάστηκαν μύριοι (δηλ. δέκα χιλιάδες), ἀποφάσισαν νὰ γυρίσουν στὴν Ἑλλάδα. Οἱ Πέρσες ὅμως μὲ δόλο σκότωσαν ὅλους τοὺς στρατηγούς τους.

Στὴ δύσκολη ἐκείνη στιγμή ἓνας Ἀθηναῖος, ὁ Ξενοφώντας, ἀνάλαβε νὰ γίνῃ ἀρχηγὸς καὶ νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ στὴν πατρίδα τους. Τὸ ἔργο του δὲν ἦταν καθόλου εὐ-

κολο. Ἐπρεπε νὰ περάσουν μέσα ἀπὸ μιὰν ἄγνωστη κι ἐχθρική χώρα καὶ νὰ φτάσουν στὴ θάλασσα, στὸν Εὐξεινο Πόντο. Ἡ κἀθοδος τῶν Μυρίων, ὅπως τὴ λένε, ἔγινε μὲ ἀφάνταστες περιπέτειες καὶ πολλοὺς κινδύνους.

Ὅταν, ὕστερα ἀπὸ τέσσερις μῆνες ἐξαντλητικῆς πορείας, οἱ Ἕλληνες ἀντίκρισαν τὴ θάλασσα, φώναξαν γεμάτοι χαρὰ καὶ ἀνακούφιση: «θάλαττα! θάλαττα!» Ὁ Ξενοφώντας εἶχε τελειώσει τὸ ἔργο του.

3. Ὁ Ἀγησίλαος, ἓνας σπουδαῖος Σπαρτιάτης βασιλιάς

Στὸ μεταξύ ὁ σατράπης, πού πῆρε τὴ θέση τοῦ Κύρου, θέλησε νὰ τιμωρήσῃ τὶς ἐλληνικὲς πόλεις τῆς Ἰωνίας, πού τὸν εἶχαν βοηθήσει. Γι' ἄλλη μιὰ φορὰ οἱ Ἴωνες στράφηκαν στὴν παλιά τους πατρίδα καὶ ζήτησαν βοήθεια ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες, μιὰ κι ἐκεῖνοι ἦταν τότε οἱ ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδας.

Οἱ Σπαρτιάτες ἔστειλαν στρατὸ μὲ ἀρχηγὸ τὸ βασιλιά Ἀγησίλαο. Ἦταν κοντὸς καὶ κουτσός, ἀλλὰ γενναῖος, ἀπλὸς κι ἐξαίρετος στρατηγός. Ὁ Ἀγησίλαος νίκησε σὲ πολλὲς μάχες τὸν περσικὸ στρατὸ κι εἶχε σκοπὸ νὰ συνεχίσῃ τὸν πόλεμο καὶ νὰ διαλύσῃ τὸ περσικὸ κράτος. Τὸ σχέδιό του δὲν μπόρεσε νὰ τὸ πραγματοποιήσῃ, γιατί οἱ Σπαρτιάτες τὸν κάλεσαν πίσω στὴν Ἑλλάδα. Οἱ Κορίνθιοι, οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι, πού ἦταν δυσареστημένοι μὲ τοὺς Σπαρτιάτες, ἐνώθηκαν μὲ τοὺς Ἀθηναίους καὶ κήρυξαν τὸν πόλεμο ἐναντίον τῆς Σπάρτης.

Στὴν Κορώνεια τῆς Βοιωτίας ὁ Ἀγησίλαος ἔδωσε μάχη μὲ τὸν ἐνωμένο στρατὸ τῶν συμμάχων καὶ τοὺς νίκησε (394 π.Χ.). Πρέπει νὰ ξέρης ὅμως ὅτι

δὲν ἔνιωθε καμιά χαρά, ὅταν ἔβλεπε τοὺς Ἕλληνες νὰ πολεμοῦν μεταξύ τους.

Τὸν ἴδιο χρόνο ὁ Ἀθηναῖος ναύαρχος *Κόνωνας*, ποὺ εἶχε καταφύγει στὴν Κύπρο, ζήτησε τὴ βοήθεια τῶν Περσῶν καὶ νίκησε τὸν σπαρτιατικὸ στόλο στὴ Μ. Ἀσία. Ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης στὴ θάλασσα διαλύθηκε.

Θὰ λυπηθῆς πολὺ σὰ μάθης ὅτι ἐκείνη τὴ δύσκολη ὥρα οἱ Σπαρτιάτες ἔστειλαν πάλι καὶ ζήτησαν βοήθεια ἀπὸ τοὺς Πέρσες. Ἔτσι ἔδωσαν τὸ δικαίωμα στὸν Πέρση βασιλιά ν' ἀναμειχτῇ στὶς ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδας. Ἔστειλαν μάλιστα τὸν Ἀνταλκίδα νὰ κάμῃ εἰρήνη. Ὁ Ἀρταξέρξης πρόσταξε τοὺς Ἕλληνες νὰ κάμουν εἰρήνη. Τοὺς ἀπέειλε ὅτι θὰ πολεμοῦσε μὲ ὅλη του τὴ δύναμη, μὲ στρατὸ καὶ στόλο, ὅποιον τολμοῦσε νὰ μὴ δεχτῇ τὴν εἰρήνη.

Γιὰ τὸν ἑαυτό του ὁ Πέρσης βασιλιάς κράτησε ὅλες τὶς ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τὴν Κύπρο.

Ἡ ταπεινωτικὴ αὕτὴ εἰρήνη ὀνομάστηκε Ἀνταλκίδειος εἰρήνη (387 π.Χ.).

Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

4. Ὁ Πελοπίδας ἐλευθερώνει τὴ Θήβα (379 π.Χ.)

Μετὰ τὴν Ἀνταλκίδειο εἰρήνη οἱ Σπαρτιάτες ἐξακολουθοῦσαν νὰ εἶναι οἱ ἡγεμόνες τῆς Ἑλλάδας.

Οἱ περισσότερες ὁμως ἑλληνικὲς πόλεις μισοῦσαν τὴ Σπάρτη γιὰ τὴν τυραννικὴ τῆς ἡγεμονία καὶ γιὰ τὴν προδοτικὴ τῆς συμπεριφορά.

Ἡ Θήβα ὅπως ἔμαθες, ἦταν μιὰ σπουδαία πόλη τῆς Βοιωτίας. Σ' αὐτὴν ὑπῆρχαν δύο πολιτικὰ κόμματα, τὸ ἀριστοκρατικὸ καὶ τὸ δημοκρατικόν. Οἱ Σπαρτιάτες βοή-

θησαν τούς ἀριστοκρατικούς Θηβαίους ν' ἀναλάβουν τή διοίκηση τῆς Θήβας καί φυλάκισαν τόν ἀρχηγό τῶν δημοκρατικῶν. Στήν ἀκρόπολη τῆς Θήβας, τήν Καδμεία, ἐγκαταστάθηκε σπαρτιατική φρουρά (328 π.Χ.).

Πολλοί δημοκρατικοί Θηβαῖοι ἔφυγαν τότε ἀπό τή Θήβα καί ζήτησαν καταφύγιο στήν Ἀθήνα. Ἀνάμεσά τους ἦταν καί ὁ Πελοπίδας, ἓνας σπουδαῖος Θηβαῖος, πού ἀγαποῦσε πολὺ τήν πατρίδα του.

Αὐτός κατάφερε, ὥστε ἀπό τρία χρόνια, νά γυρίσει κρυφά, τή νύχτα στή Θήβα μέ μερικούς φίλους του. Σκότωσε τούς ἄρχοντες καί μέ τή βοήθεια τῶν δημοκρατικῶν Θηβαίων, πού εἶχαν μείνει στήν πόλη, ἔδωξε τήν σπαρτιατική φρουρά ἀπό τήν Καδμεία.

Ἔτσι ἡ Θήβα ἐλευθερώθηκε καί, ὅπως θά δῆς παρακάτω, γιά μερικά χρόνια πῆρε τή θέση τῆς Σπάρτης. Ἐγινε ἡ «πρώτη» πόλη τῆς Ἑλλάδας.

5. Ὁ Ἐπαμεινώνδας — Μάχη στὰ Λευκτρα (371 π.Χ.)

Ὁ Πελοπίδας εἶχε ἓνα στενὸ καί ἀγαπημένο φίλο, τόν Ἐπαμεινώνδα. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἦταν ἐξαιρετικά μορφωμένος καί σπουδαῖος στρατηγός.

Οἱ δύο φίλοι εἶχαν σκοπὸ νά δοξάσουν τήν πατρίδα τους, νά τῇ δοῦν νά κυβερνᾷ ὅλη τήν Ἑλλάδα. Ἐτοίμασαν λοιπὸν ἰσχυρὸ στρατὸ κι ὁ Πελοπίδας ὀργάνωσε τὸν ἰερόν λόχον.

Τριακόσια νέα παλικάρια ἀπὸ τὶς καλύτερες οἰκογένειες τῆς Θήβας γυμνάστηκαν κι ὀρκίστηκαν νά σκοτωθοῦν παρὰ νά ὑποχωρήσουν τήν ὥρα τῆς μάχης.

Ἡ δύναμη τῆς Θήβας ἀνησύχησε τοὺς Σπαρτιατές, πού μπῆκαν στή Βοιωτία, ἔτοιμοι νά πολεμήσουν τοὺς Θηβαίους.

Στὰ Λεῦκτρα, κοντὰ στὴ Θήβα, συναντήθηκαν οἱ δύο στρατοὶ τὸ 371 π.Χ. Ὁ Ἐπαμεινώνδας, μὲ τὴ λ ο - ξ ή τ ο υ φ ά λ α γ γ α, κι ὁ Πελοπίδας μὲ τὸν ἱερὸ λόχο, πολέμησαν γενναῖα καὶ κέρδισαν μιὰ λαμπρὴ νίκη. Ἡ Σπάρτη νικήθηκε γιὰ πρώτη φορὰ καὶ ἡ κυριαρχία τῆς στὴν Ἑλλάδα κλονίστηκε.

6. Ἡ μάχη τῆς Μαντίνειας — Θάνατος τοῦ Ἐπαμεινώνδα

Ἡ νίκη στὰ Λεῦκτρα γέμισε μὲ δόξα τοὺς Θηβαίους. Οἱ περισσότερες ἑλληνικὲς πόλεις ζήτησαν τότε νὰ γίνουν σύμμαχοι τῆς Θήβας.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας, γιὰ νὰ ταπεινώσῃ τὴ Σπάρτη, πέρασε τὸν Ἰσθμὸ καὶ μπῆκε στὴν Πελοπόννησο. Τὸν Πελοπίδα τὸν ἔστειλε στὴ Θεσσαλία καὶ στὴ Μακεδονία.

Οἱ δύο φίλοι εἶχαν μεγάλες ἐπιτυχίες παντοῦ ὅπου πῆγαν. Μὰ οἱ Ἀθηναῖοι, ποὺ φοβήθηκαν τὴ δύναμη τῆς Θήβας, συμμάχησαν μὲ τοὺς παλιούς τοὺς ἐχθρούς, τοὺς Σπαρτιάτες, γιὰ νὰ τὴν καταστρέφουν.

Ἡ τελευταία μάχη δόθηκε στὴ Μαντίνεια τῆς Πελοποννήσου τὸ 362 π.Χ. Ἀθηναῖοι, Σπαρτιάτες καὶ ἄλλοι Πελοποννήσιοι συγκεντρώθηκαν ἐκεῖ νὰ πολεμήσουν τοὺς Θηβαίους καὶ τοὺς συμμάχους τους.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐπιτέθηκε μὲ ὀρμὴ καὶ νίκησε τοὺς ἀντιπάλους του, μὰ πληγώθηκε θανάσιμα καὶ πέθανε ἀπὸ τὸ τραῦμα του.

Λένε πῶς, λίγο πρὶν πεθάνῃ, ἓνας φίλος του τοῦ εἶπε:

—Τί κρίμα, Ἐπαμεινώνδα, πεθαίνεις χωρὶς ν' ἀφήσῃς παιδιὰ.

Καὶ πῆρε αὐτὴ τὴν ἀπάντησιν:

— Ἀφῆνω δύο ἀθάνατες θυγατέρες: τὴ νίκη στὰ Λεῦκτρα καὶ τὴ νίκη στὴ Μαντίνηα.

* Ἔτσι πέθανε ὁ μέγας Θηβαῖος πατριώτης, ὁ Ἐπαμεινώνδας.

Ὁ Πελοπίδας εἶχε σκοτωθῇ δυὸ χρόνια πρὶν σὲ μιὰ μάχη μὲ τοὺς Θεσσαλοὺς.

Ἡ ἡγεμονία τῆς Θήβας ἔσβησε μὲ τὴ σειρά της κι ὁ πόλεμος γιὰ τὰ πρωτεῖα σταμάτησε ἀνάμεσα στὶς ἑλληνικὲς πόλεις. Τὸ τέλος τῶν ἐμφύλιων πολέμων βρῆκε τοὺς Ἕλληνες ἐξαντλημένους, ἀδύναμους καὶ ταραγμένους. Στὰ μέσα τοῦ τέταρτου αἰῶνα π.Χ. στὴ νότια Ἑλλάδα δὲν ὑπῆρχε καμιὰ ἰσχυρὴ πόλη, ν' ἀντιμετωπίσῃ ἓναν ἐχθρό, ἂν παρουσιαζόταν.

Νὰ θυμᾶσαι:

Ἡ Σπάρτη καὶ ἡ Κόρινθος ζήλεψαν τὴ δόξα τῆς Ἀθήνας καὶ θέλησαν νὰ τὴν καταστρέψουν. Τὸ 431 π.Χ. στὴν Ἑλλάδα ἄρχισε ἓνας ἐμφύλιος πόλεμος, ὁ γνωστός πελοποννησιακὸς πόλεμος, ποὺ τελείωσε τὸ 404 π.Χ.

Οἱ Ἀθηναῖοι νικῆθηκαν καὶ ἀναγκάστηκαν νὰ παραδώσουν τὴν πόλιν τους στοὺς Σπαρτιάτες μὲ ταπεινωτικὸν ὄρους.

Γιὰ λίγα χρόνια οἱ Σπαρτιάτες ἔγιναν οἱ ἡγεμόνες τῶν Ἑλλήνων. Μὰ δὲν ἄρχισαν ν' ἀρχίσουν καινούριοι ἐμφύλιοι πόλεμοι, γιατί οἱ ἐλληνικὲς πόλεις ἦταν δυσαρεστημένες ἀπὸ τὴ σκληρὴ διοίκηση τῶν Σπαρτιατῶν.

Οἱ Θηβαῖοι νίκησαν στὰ Λεῦκτρα (371 π.Χ.) τοὺς Σπαρτιάτες καὶ ἔγιναν μὲ τὴ σειρά τους ἡγεμόνες τῶν Ἑλλήνων.

Ὅταν στὴ μάχη τῆς Μαντίνειας σκοτώθηκε ὁ ἄξιος στρατηγός τους, ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἔπαψαν νὰ ἔχουν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδας.

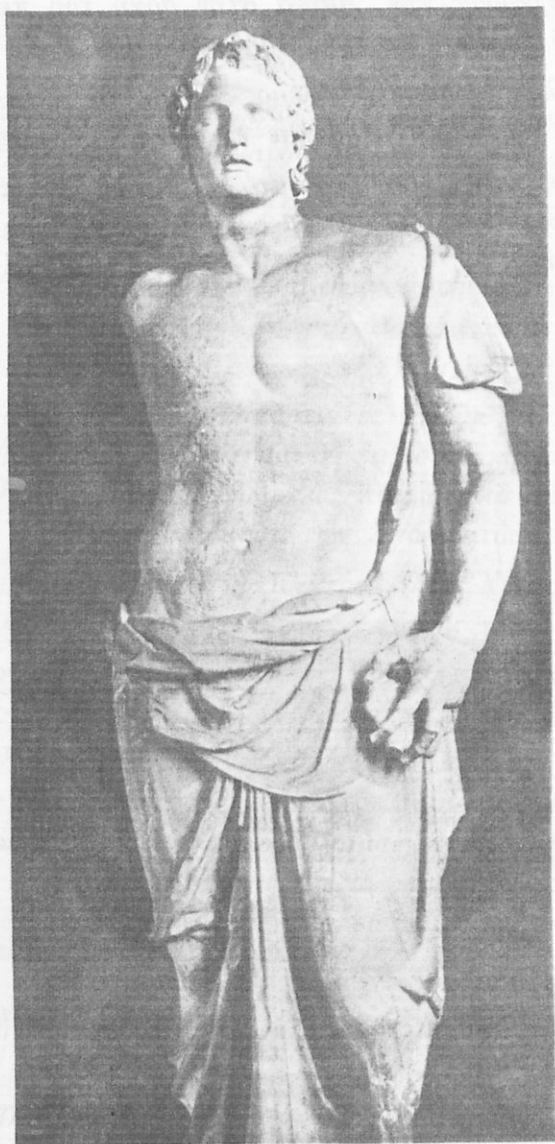
Ἀπὸ τοὺς μακροχρόνιους ἐμφύλιους πολέμους, οἱ ἐλληνικὲς πόλεις ἐξαντλήθηκαν καὶ ἔχασαν τὴ δύναμή τους.

Ἑρωτήσεις

1. Ποιὰ ἦταν ἡ αἰτία καὶ ποιὰ ἡ ἀφορμὴ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου;
2. Νὰ διηγηθῆς μὲ λίγα λόγια τί ἔγινε σὲ κάθε μιὰ ἀπὸ τρεῖς περιόδους τοῦ πολέμου.
3. Ποιὰ ἦταν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου;

4. Νὰ συγκρίνης τὴν Ἀθήνα στὴν ἀρχὴ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου μὲ τὴν Ἀθήνα τοῦ 404 π.Χ.
5. Ὁ πελοποννησιακὸς πόλεμος ἄρχισε τὸ καὶ τέλειωσε τὸ Κράτησε συνολικὰ χρόνια.
6. Οἱ Σπαρτιάτες νικήθηκαν στὰ τὸ ἀπὸ τοὺς Θηβαίους. Ὁ Ἐπαμεινώνδας σκοτώθηκε τὸ στὴ μάχη τῆς

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΩΔΕΚΑΤΟ

Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

1. Ὁ Φίλιππος τῆς Μακεδονίας

Οἱ Μακεδόνες, συγγενεῖς τῶν Δωριέων, κατοικοῦσαν στὸ βόρειο μέρος τῆς Ἑλλάδας σ' ἓναν εὐφορο τόπο, περιτριγυρισμένο ἀπὸ ψηλὰ βουνά. Μιλοῦσαν τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ λάτρευαν τοὺς Ὀλύμπιους θεούς, ἔζησαν ὅμως πολλὰ χρόνια ἀπομονωμένοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἕλληνες καὶ δὲ δημιούργησαν σπουδαῖο πολιτισμό. Οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, τοὺς δυνατοὺς καὶ φιλοπόλεμους Μακεδόνες, τοὺς θεωροῦσαν ἀπολίτιστους.

Τὴ Μακεδονία κυβερνοῦσε ὁ βασιλιάς μὲ τὴ βοήθεια τῶν εὐγενῶν. Ἀρχικά, πρωτεύουσα τοῦ μακεδονικοῦ κράτους ἦταν οἱ Αἰγές, ἡ σημερινὴ Ἑδεσσα. Ἀργότερα, οἱ βασιλιάδες μετέφεραν τὴν πρωτεύουσα στὴν Πέλλα, γιὰ νὰ ἔχουν πιὸ κοντὰ τὴ θάλασσα.

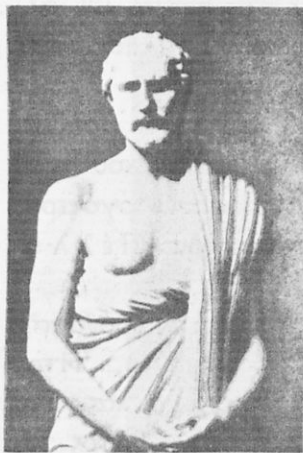
Στὰ μέσα τοῦ τέταρτου αἰῶνα π.Χ. στὸ θρόνο τῆς Μακεδονίας ἀνέβηκε ὁ Φίλιππος ὁ Β' (359 π.Χ.). Ἦταν ἓνας ἔξυπνος, ἀποφασιστικὸς καὶ φιλόδοξος βασιλιάς. Στὰ χρόνια του ἡ Μακεδονία ἔγινε τὸ ἰσχυρότερο κράτος τῆς Ἑλλάδας.

Ἦταν δεκαπέντε χρόνων ὁ Φίλιππος, ὅταν τὸν ἔστει-

λαν ὁμηρο στὴ Θήβα. Ἐξῆσε ἐκεῖ τρία χρόνια καὶ πολὺ ὠφελήθηκε. Ἔμαθε ἀπὸ τὸν Πελοπίδα καὶ τὸν Ἑπαμεινώνδα τὴν πολεμικὴ τέχνη κι ἀκόμη τοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ γνωρίσῃ ἀπὸ κοντὰ σὲ ποιά κατάσταση πολιτικὴ βρίσκονταν οἱ ἑλληνικὲς πόλεις τοῦ Νότου. Εἶδε τὴ διαμάχη καὶ τὴν ἀντιζηλιά τους κι ἔταξε σκοπὸ τῆς ζωῆς του νὰ μεγαλώσῃ τὸ κράτος του, νὰ ἐνώσῃ τὶς ἑλληνικὲς πόλεις καί, ἀφοῦ γίνῃ μοναδικὸς κύριος ὅλης τῆς Ἑλλάδας, νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς Ἕλληνες στὴν Ἀσία ἐναντίον τῶν Περσῶν.

2. Μακεδονικὴ φάλαγγα — Ἐπιτυχίες τοῦ Φιλίππου

Γιὰ νὰ πετύχῃ τὸ σχέδιό του, ὁ Φίλιππος ἐτοίμασε ἰσχυρὸ στρατό, τὸν ὅπλισε μ' ἓνα δόρυ, ποὺ εἶχε μῆκος 6 μέτρα, τὴν περίφημη σάρισα καὶ τοῦ ἔδωσε ἓναν καινούριο σχηματισμὸ στὴ μάχη, ποὺ ὀνομάστηκε μακεδονικὴ φάλαγγα. Στὴ μακεδονικὴ φάλαγγα δε-

Ὁ ρήτορας Δημοσθένης

κάξι ἄντρες ἦταν παραταγμένοι ὁ ἓνας κοντὰ στὸν ἄλλο σὲ δεκάξι παράλληλες σειρές, σχηματίζαν δηλ. ἓνα τετράγωνο. Ἡ φάλαγγα μὲ τοὺς σαρισφόρους ἐμοιαζε μ' ἓνα τεῖχος ἀδιαπέραστο καὶ ἀνίκητο.

Ὁργάνωσε τὸ ἵππικό, ὅπλισε καλὰ τοὺς ἵππεις καὶ τοὺς ἀνάθεσε τὴν ἐπίθεση.

Πανέτοιμος ὁ Φίλιππος ἄρχισε τὶς κατακτήσεις του, γιὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ μεγάλο του σχέδιο. Πότε μὲ τὴ διπλωματία

καὶ πότε μὲ τὴ βία, κατόρθωσε μέσα σὲ δέκα χρόνια νὰ γίνη κύριος τῆς Χαλκιδικῆς, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Θράκης.

Ἀπὸ τὰ χρυσοφόρα μεταλλεῖα τοῦ Παγγαίου ὄρους προμηθεύτηκε χρυσάφι ἄρκετό, γιὰ νὰ κατασκευάσῃ ἰσχυρὸ στόλο καὶ ν' ἀποκλείσῃ τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τὸν Ἑλ-
λήσποντο καὶ τὸ Βόσπορο.

Οἱ ἑλληνικὲς πόλεις τοῦ Νότου, ἃν καὶ ἀνησυχοῦσαν γιὰ τὴ δύναμη τοῦ Φιλίππου, ἄργησαν νὰ λάβουν τὰ μέτρα τους.

Στὴν Ἀθήνα ἓνας σπουδαῖος ρήτορας, ὁ Δημοσθένης, μάταια ἐβγαζε πύρινους λόγους ἐναντίον τοῦ Φιλίππου, τοὺς περίφημους **Φιλιππικούς**. Μ' αὐτοὺς ἤθελε ν' ἀποδείξῃ στοὺς συμπατριῶτες του ὅτι ὁ Φίλιππος ἦ-
ταν ἐχθρὸς τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς ἐλευθερίας κι ἔπρεπε νὰ ἐνωθοῦν οἱ Ἕλληνες καὶ νὰ τὸν πολεμήσουν.

Ξεχνοῦσε ἡ δὲν ἤθελε νὰ παραδεχτῇ ὅτι ἡ Ἀθήνα δὲν ἦταν πιὰ παντοδύναμη.

3. Ἡ μάχη τῆς Χαιρώνειας (338 π.χ.)

Τὸ 338 π.Χ. ἀποφάσισαν ἐπὶ τέλους οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ἐνωθοῦν μὲ τοὺς Θηβαίους, γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τὸ Φίλιππο νὰ μπῇ στὴ Βοιωτία κι ἀπὸ ἐκεῖ στὴν Ἀττικὴ.

Δὲν ἔμενε καιρὸς γιὰ ἄλλη ἀναβολή. Προηγουμένως τὸ ἀμφικτιονικὸ συνέδριο ἔκαμε τὸ λάθος ν' ἀναθέσῃ στὸ Φίλιππο νὰ τιμωρήσῃ τοὺς κατοίκους τῆς Ἀμφισσας, γιατί εἶχαν καλλιεργήσει χωράφια, ποὺ ἀνῆκαν στὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν.

Ἡ εὐκαιρία ν' ἀναμειχτῇ στὶς ὑποθέσεις τῆς νότιας Ἑλλάδας ἦταν μοναδική γιὰ τὸ Φίλιππο. Γι' αὐτὸ προ-

χώρησε βιαστικὰ νότια, μπήκε στὴ Φωκίδα καὶ κατὰ-
στρεψε τὴν Ἀμφισσα. Ὑστερα προχώρησε πρὸς τὴ
Βοιωτία.

Ὁ Φίλιππος τῆς Μακεδονίας

Τότε οἱ Ἀθηναῖοι κατάλαβαν τὸ σχέδιο τοῦ Φιλίππου
κι ἀναγκάστηκαν ν' ἀκολουθήσουν τὴ συμβουλὴ τοῦ
Δημοσθένη καὶ νὰ συμμαχή-
σουν μὲ τοὺς Θηβαίους.

Ἡ ἀποφασιστικὴ μάχη
δόθηκε στὴ Χαιρώνεια τῆς Βοι-
ωτίας τὸ 338 π.Χ. Ἡ σύγ-
κρουση ἦταν φοβερή. Ἀθη-
ναῖοι καὶ Θηβαῖοι πολέμησαν
ἥρωικά, γιὰ νὰ ὑπερασπίσουν
τὴν ἀνεξαρτησίαν τους. Οἱ ἱερο-

λοχίτες, χωρὶς νὰ ὑποχωρήσουν οὔτε πιθαμὴ ἀπὸ τὴ θέση
τους, ἔπεσαν ὅλοι μέχρι τὸν τελευταῖο. Ἡ μάχη τελείωσε
μὲ νίκη τοῦ Φιλίππου. Στους Ἀθηναίους ὁ Φίλιππος φέρ-
θηκε μὲ ἐπιείκεια καὶ τοὺς ἄφησε ἐλεύθερους, στοὺς Θηβαί-
ους ὅμως φέρθηκε σκληρά. Στὴν ἀκρόπολή τους, τὴν Καδ-
μεία, ἐγκατέστησε μακεδονικὴ φρουρά.

Στὴ μάχη τῆς Χαιρώνειας πολέμησε κι ὁ νεαρὸς γιὸς
τοῦ Φιλίππου, ὁ Ἀλέξανδρος, ποὺ ἦταν τότε δεκαοχτὼ
χρόνων, ἐπικεφαλῆς τοῦ μακεδονικοῦ ἱππικοῦ.

Ὅταν πέρασε ὁ καιρὸς κι ἡρέμησε ὁ τόπος, οἱ Θη-
βαῖοι, γιὰ νὰ τιμήσουν τοὺς νεκροὺς τους, ἔστησαν ἐπάνω
ἀπὸ τὸν τάφο τους ἓνα μαρμάρينو λιοντάρι, ποὺ σώζεται
μέχρι σήμερα.

Ὁ Φίλιππος προχώρησε στὴν Πελοπόννησο κι ἔφτα-
σε μέχρι τὴ Λακωνία. Σ' ὅλες τὶς πόλεις φέρθηκε μ' ἐπι-

είκεια, για να δείξει ότι σκοπός του ήταν η ένωση κι όχι ή καταστροφή.

Στόν Ισθμό της Κορίνθου κάλεσε τους αντιπροσώπους των ελληνικών πόλεων σε συνέδριο. Το συνέδριο αποφάσισε να σταματήσουν οι εμφύλιοι πόλεμοι, να μείνουν ανεξάρτητες οι πόλεις, να συμμαχήσουν με το Φίλιππο και να τον βοηθήσουν με πλοία και στρατό να εκστρατεύση εναντίον των Περσών. Ἀρχιστράτηγο της εκστρατείας ὀρίσαν τὸ Φίλιππο.

Ὅλες οἱ πόλεις συμφώνησαν, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Σπάρτη. Αὐτὴ ἔμεινε περήφανα ἀπομονωμένη στὰ παλιὰ σύνορα τῆς Λακωνίας.

Ὁ Φίλιππος, ἡγεμόνας πιά ὅλης τῆς Ἑλλάδας, γύρισε στὴ Μακεδονία κι ἄρχισε νὰ προετοιμάζεται γιὰ τὴ δύσκολη ἐκστρατεία. Μὰ τὸν δολοφόνησε ἓνας ἀξιωματικός του, τὴν ἡμέρα ποὺ πάντρευε τὴν κόρη του. Ἦταν τότε μόλις 47 χρόνων (336 π.Χ.).

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΤΑΧΤΑ ΤΗΝ ΑΣΙΑ

1. Ὁ Ἀλέξανδρος τῆς Μακεδονίας

Στὸ θρόνο τῆς Μακεδονίας ἀνέβηκε ἓνας νέος εἴκοσι χρόνων, ὁ Ἀλέξανδρος, γιὸς τοῦ Φιλίππου καὶ τῆς Ὀλυπιάδας (336 π.Χ.). Ἦταν ἓνας νέος ὁμορφος, δυνατός, ἀνήσυχος καὶ φιλόδοξος.

Ἀπὸ μικρὸς εἶχε σκληραγωγηθῇ, εἶχε μάθει ν' ἀντέχει στὶς κακουχίες, νὰ περιφρονῇ τὶς τιμές, νὰ τρέφεται λιτὰ καὶ νὰ ζῇ ἀπλά.

Ἀφοβος καὶ τολμηρός, ἦταν μόλις δώδεκα χρόνων, ὅταν καβαλίκεψε τὸ ἄγριο θεσσαλικὸ ἄλογο ποὺ κανέ-

νας από τους ίππεις του Φιλίππου δὲν κατάφερε νὰ δαμάση.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπειδὴ κατάλαβε ὅτι τὸ ζῶο φοβόταν τὴ σκιά του, γύρισε τὸ κεφάλι του στὸν ἥλιο καὶ μ' ἓνα γρήγορο πήδημα βρέθηκε στὴ ράχη του.

Ὁ πατέρας του φώναξε τότε συγκινημένος καὶ περῆφανος:

—Γιέ μου, ζήτησε μεγαλύτερο βασίλειο, γιατί ἡ Μακεδονία εἶναι πολὺ μικρὴ γιὰ σένα ...

Καὶ χάρισε τὸ μαῦρο ἄλογο στὸ γιό του, ποὺ τὸ ὀνόμασε Βουκεφάλα κι ἔγινε ἀχώριστος φίλος του.

Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε τὴν τύχη νὰ ἔχη παιδαγωγὸ τὸ μεγάλο σοφὸ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας, τὸν Ἀριστοτέλη. Κοντά του γνώρισε τὴν ἑλληνικὴ σοφία καὶ τὴν ποίηση τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Θαύμαζε ἀπὸ τοὺς ἥρωες τοῦ Ὀμήρου, περισσότερο τὸν Ἀχιλλέα κι ὄνειρευόταν νὰ κάνη κατορθώματα, ποὺ θὰ ἔμεναν ἀθάνατα.

Ὅταν μάθαινε τὶς νίκες τοῦ πατέρα του, στενοχωρημένος ἔλεγε στοὺς φίλους του:

—Φίλοι μου, ὁ πατέρας μου δὲ θ' ἀφήσῃ τίποτα σπουδαῖο, τίποτα μεγάλο νὰ τὸ κάμω ἐγώ...

Συναισθηματικός, βίαιος, ἰσχυρογνώμων, ἀφάνταστα φιλόδοξος, μιὰ μεγαλοφυΐα ποὺ σπάνια γεννιέται πάνω στὴ γῆ, αὐτὸς ἦταν ὁ καινούριος βασιλιάς τῆς Μακεδονίας.

Ἡ ἱστορία τὸν ὀνόμασε Μέγα καὶ τὸ ἔργο ποὺ κατόρθωσε ἔμεινε ἀθάνατο, ὅπως τὸ ὄνειρευόταν.

2. Οἱ πρῶτες ἐπιτυχίες

Τὰ πρῶτα χρόνια τῆς βασιλείας του δὲν ἦταν καθό-

λου εύκολα. Ἐπρεπε νά ἐπιβά-
λη τήν τάξη στοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς
χώρας του, νά πολεμήσῃ τοὺς
γειτονικοὺς λαοὺς, ποὺ ἐπα-
ναστάτησαν μετὰ τὸ θάνατο
τοῦ Φιλίππου, καὶ νά ἀνα-
γνωριστῇ ἀπ' ὅλους τοὺς Ἑλ-
ληνες ἡγεμόνας τῆς Ἑλλάδας
καὶ ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλ-
λήνων στὴν ἐκστρατεία τους
ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ἀπὸ
τὴν ἀρχὴ ἔδειξε σ' ὅλους τὶς
ικανότητες καὶ τὰ προτερήμα-
τά του. Κατέβηκε στὸν ἰσθμὸ
τῆς Κορίνθου καὶ κάλεσε πα-
νελλήνιο συνέδριο, ὅπως εἶχε
κάμει κι ὁ πατέρας του.

Στὰ εἰκοσὶ τοὺς χρόνια, ὁ Ἀλέ-
ξανδρος ἔγινε βασιλεὺς τῆς Μα-
κεδονίας.

Ὅλες οἱ πόλεις, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Σπάρτη, τὸν ἀναγνώρι-
σαν ἀρχιστράτηγο τῶν Ἑλλήνων. Ἐπειτα γύρισε στὴ Μα-
κεδονία νά πολεμήσῃ τοὺς γειτονικοὺς βαρβάρους. Σὲ μιὰ
μάχη πληγώθηκε σοβαρὰ κι ἀμέσως διαδόθηκε ἡ φήμη
ὅτι σκοτώθηκε.

Οἱ Θηβαῖοι βιάστηκαν νά ἐπαναστατήσουν καὶ πο-
λιόρκησαν τὴ μακεδονικὴ φρουρὰ στὴν Καδμεΐα. Γρήγορος
ὁ Ἀλέξανδρος διέσχισε τὴν Ἑλλάδα κι ἔφτασε μπροστὰ
στὴ Θήβα. Ζήτησε νά τοῦ παραδώσουν τοὺς ἐπαναστά-
τες, ἀλλὰ οἱ Θηβαῖοι δὲ δέχτηκαν κι ἡ πόλις γνώρισε τὴν
πιὸ φρικτὴ συμφορὰ.

Γιὰ παραδειγματισμὸ ὁ Ἀλέξανδρος, ὅταν κυρίεψε τὴ
Θήβα, τὴν κατὰστρεψε ὁλόκληρη. Μόνο τοὺς ναοὺς καὶ
τὸ σπῆτι τοῦ ποιητῆ Πινδάρου ἄφησε ὄρθιο. Καὶ γιὰ τοὺς

Ἀθηναίους ἔμαθε ὅτι εἶχαν σκοπὸ νὰ ἐπαναστατήσουν, δὲν τοὺς τιμώρησε ὅμως, γιατί σεβάστηκε τὸ δοξασμένο παρελθόν τους.

Γι' ἄλλη μιὰ φορά κατέβηκε στὸν ἰσθμὸ τῆς Κορίνθου. Ὅλες οἱ ἑλληνικὲς πόλεις τὸν βεβαίωσαν ὅτι ἔμεναν πιστὲς καὶ ἀφοσιωμένες στὸ πρόσωπό του. Μ' αὐτὴ τὴ διαβεβαίωση γύρισε στὴν πατρίδα του κι ἄρχισε νὰ ἐτοιμάζεται γιὰ τὴν μεγάλη ἐκστρατεία.

3. Ἀρχίζει ἡ μεγάλη περιπέτεια

Ἦταν ἀνοιξη τοῦ 334 π.Χ., ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος, εἰκοσι δύο μόλις χρόνων, ξεκίνησε ἀπὸ τὴν Πέλλα μὲ 30.000 πεζοὺς καὶ 5.000 ἵππεις, νὰ διαλύσῃ τὸ περσικὸ κράτος.

Στὴ Μακεδονία ἄφησε ἐπίτροπο τὸ στρατηγὸ Ἀντίπατρο. Δὲν τοῦ ἔμελλε νὰ ξαναδῇ ποτὲ πιά τὴν πατρίδα του.

Πέρασε τὴ Θράκη, τὸν Ἑλλήσποντο καὶ πάτησε τὸ πόδι του στὴ Μ. Ἀσία. Ἀμέσως πῆγε στὴν Τροία, θυσίασε στὴ θεὰ Ἀθηνᾶ καὶ στεφάνωσε τὸν τάφο τοῦ Ἀχιλλέα, ποὺ τὸν θαύμαζε πολὺ κι ἤθελε νὰ τοῦ μοιάσῃ.

α) Ἡ μάχη στὸν Γρανικὸ ποταμὸ (334 π.Χ.)

Ἡ πρώτη σύγκρουση μὲ τὸν ἐχθρὸ ἔγινε στὸ Γρανικὸ ποταμὸ τὸ 334 π.Χ. Στὴ μιὰ του ὄχθη εἶχαν συγκεντρωθῇ οἱ περσικὲς δυνάμεις, γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τὸν Ἀλέξανδρο νὰ προχωρήσῃ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ἀσίας. Χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸ, πρῶτος πέρασε ἑφιππος τὸ ποτάμι καὶ ὤρμησε ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν.

Ἡ ὁρμὴ καὶ ἡ δύναμη τῶν Μακεδόνων ἔτρεψαν σὲ

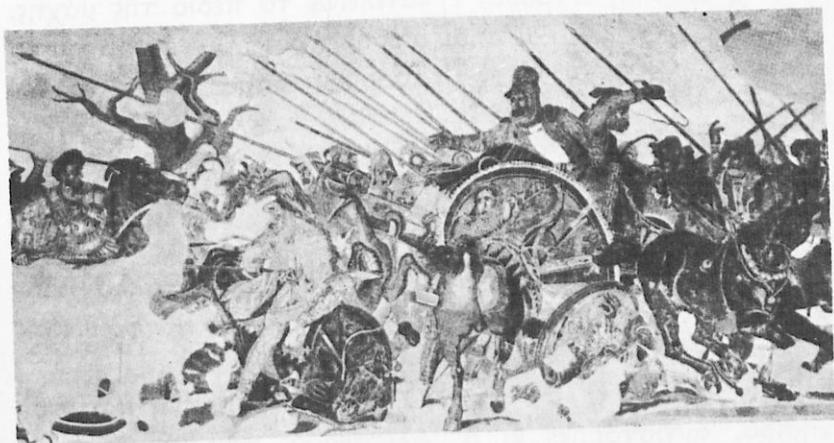
φυγή τούς ἐχθρούς. Σ' αὐτὴν τὴ μάχη κινδύνεψε ὁ Ἀλέξανδρος νὰ σκοτωθῇ, ἀλλὰ τὸν ἔσωσε ἓνας στρατηγός, ὁ Κλεῖτος.

Ἀπὸ τὰ πλούσια περσικὰ λάφυρα, ὁ Ἀλέξανδρος ἔστειλε 300 ἀσπίδες στὴν Ἀθήνα, νὰ τὶς ἀφιερῶσουν στὸν Παρθενῶνα μὲ τοῦτες τὶς λέξεις: «Ὁ Ἀλέξανδρος τοῦ Φιλίππου καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτες, ἀφιερώνουν τὶς ἀσπίδες ἀπὸ τὰ λάφυρα τῶν βαρβάρων ποὺ κατοικοῦν στὴν Ἀσία».

β) Ἡ μάχη στὴν Ἴσσο (333 π.Χ.)

Ὑστερα ἀπὸ τὴ νίκη του στὸν Γρανικὸ ποταμό, ὁ Ἀλέξανδρος ἔγινε κύριος ὅλης τῆς Μ. Ἀσίας. Οἱ πόλεις ἢ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη τοῦ παραδόθηκαν χωρὶς μάχη. Οἱ ἰωνικὲς πόλεις τὸν δέχτηκαν σὰν ἐλευθερωτὴ. Ὅποια πρόβαλε ἀντίσταση, πολεμήθηκε καὶ νικηθῆκε.

Σὰν ἔφτασε στὴν πόλη τῆς Φρυγίας Γόρδιο, ζήτησε

Ἡ μάχη στὴν Ἴσσο σὲ μωσαϊκὸ τῆς Πομπηίας. Βλέπεις τὰ δύο κεντρικὰ πρόσωπα, τὸν Ἀλέξανδρο καὶ τὸ Δαρεῖο.

νὰ δὴ τὸν πασίγνωστο γόρδιο δεσμό. Ἐνας χρησμός ἔλεγε ὅτι ἐκεῖνος ποὺ θὰ τὸν ἔλυνε, θὰ γινόταν κύριος τῆς Ἀσίας.

Ὁ Ἀλέξανδρος παρατήρησε προσεχτικὰ τὸ δεσμὸ κι ὅταν εἶδε ὅτι δὲν εἶχε οὔτε ἀρχὴ οὔτε τέλος, σήκωσε τὸ σπαθί του καὶ μὲ μιὰ ἀποφασιστικὴ κίνηση τὸν ἔκοψε. Γιὰ κεῖνον τίποτε δὲν ἔμενε ἄλυτο. Θὰ γινόταν κύριος τῆς Ἀσίας μὲ τὴ δύναμη τοῦ σπαθιοῦ του.

Στὸ μεταξύ, ὁ βασιλιάς τῶν Περσῶν, ὁ Δαρεῖος ὁ Γ', ἀποφάσισε ν' ἀντιμετωπίσῃ ὁ ἴδιος τὸ Μακεδόνα βασιλιά.

Μὲ πολυάριθμο στρατό, μὲ τὴν οἰκογένεια καὶ τοὺς θησαυροὺς του, προχώρησε νὰ συναντήσῃ τὸν Ἀλέξανδρο. Ἡ δεύτερη σπουδαία μάχη ἔγινε στὴ στενὴ πεδιάδα τῆς Ἰσσοῦ.

Ἡ μακεδονικὴ φάλαγγα ἀνίκητη προχώρησε στὸ κέντρο τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως καὶ τὸ διάσπασε.

Ὁ Δαρεῖος ἔντρομος ἐγκατέλειψε τὸ πεδίο τῆς μάχης. Ἡ οἰκογένειά του καὶ ὅλοι οἱ θησαυροὶ του ἔπεσαν στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων. Ἡ πολυάριθμη στρατιὰ του διαλύθηκε.

γ) Ὁ Ἀλέξανδρος καταχτᾷ τὴ Φοινίκη, τὴν Παλαιστίνη καὶ τὴν Αἴγυπτο

Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν καταδίωξε τὸ Δαρεῖο, ἀλλὰ προχώρησε νότια, στὴ Φοινίκη, καὶ ὑπόταξε τὶς φοινικικὲς πόλεις.

Ἡ Τύρος, μιὰ σπουδαία πόλη, χτισμένη πάνω σὲ νησίδα, ἀντιστάθηκε κι ὁ Ἀλέξανδρος τὴν κατάστρεψε, ἀφοῦ τὴν πολιορκήσε ἑπτὰ μῆνες. Ὑστερα κυρίεψε τὴν Παλαιστίνη καὶ προχώρησε στὴν Αἴγυπτο.

Οἱ Αἰγύπτιοι, ποὺ μισοῦσαν τοὺς Πέρσες, τὸν δέχτηκαν σὰν ἐλευθερωτὴ τους. Ἐκεῖνος πάλι σεβάστηκε τὴ θρησκεία τους, τὶς παραδόσεις καὶ τὰ μνημεῖα τους.

Στὶς ἐκβολὲς τοῦ Νείλου ἔχτισε μιὰ καινούρια πόλη, ποὺ πῆρε τὸ ὄνομά του. Τὴν εἶπαν Ἀλεξάνδρεια.

«Λένε πὼς ὁ ἴδιος τὴ σχεδίασε μὲ ἀλεύρι, ἐπειδὴ δὲν ἔβρισκε ἐκείνη τὴ στιγμή καθαρὸ χῶμα. Ἐκατοντάδες πουλιά ὄρμησαν νὰ ραμφίσουν τὸ ἀλεύρι κι αὐτὸ θεωρήθηκε καλὸς οἶωνός».

Πραγματικά, ἡ Ἀλεξάνδρεια γρήγορα ἔγινε μιὰ σπουδαία πόλη, κέντρο ἐμπορίου καὶ γραμμάτων.

Στὴν Αἴγυπτο ὁ Ἀλέξανδρος θέλησε νὰ ἐπισκεφτῇ τὸ περίφημο μαντεῖο τοῦ Ἀμμωνα Δία, στὴν ἔρημο τῆς Λιβύης. Οἱ ἱερεῖς τοῦ μαντείου τὸν ὀνόμασαν «παιδί τοῦ Δία», πράγμα ποὺ κολάκεψε τὸν Ἀλέξανδρο.

Ἡ μάχη στὰ Ἀρβηλα (331 π.Χ.)

Ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο ὁ Ἀλέξανδρος γύρισε στὴ Φοινίκη καὶ προχώρησε στὴ Μεσοποταμία. Ἐκεῖ ὁ Δαρεῖος εἶχε συγκεντρώσει μιὰ καινούρια πολυάριθμη στρατιά. Μιὰ φοβερὴ μάχη ἔγινε τότε στὴν πεδιάδα τῶν Γαυγαμήλων, κοντὰ στὴν πόλη Ἀρβηλα.

Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσει, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ πεζικὸ καὶ τὸ ἵππικὸ τῶν Περσῶν, 200 δρεπανηφόρα ἄρματα καὶ ἀρκετοὺς πολεμικοὺς ἐλέφαντες.

Ἡ μακεδονικὴ φάλαγγα ὅμως ἔκαμε πάλι τὸ θαῦμα της. Διάσπασε τὸ κέντρο τῆς ἐχθρικῆς παρατάξεως, ἐνῶ ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπικεφαλῆς τοῦ ἵππικοῦ, σκόρπιζε τὸν πανικὸ καὶ τὸ θάνατο στοὺς ἐχθρούς.

Ὁ περσικὸς στρατὸς ὑποχωρώντας διαλύθηκε κι ὁ

ἴδιος ὁ Δαρεῖος σώθηκε τὴν τελευταία στιγμή κι ἔφυγε νὰ κρυφτῇ, καβάλα στὸ ἄλογό του.

Ἡ περίλαμπρη νίκη στὰ Ἄρβηλα ἄνοιξε τὸ δρόμο στὸν Ἀλέξανδρο γιὰ τὸ ἐσωτερικὸ τῆς Περσίας. Ἡ μιὰ μετὰ τὴν ἄλλη οἱ μεγάλες πόλεις δέχτηκαν χωρὶς ἀντίσταση τὸ γενναῖο κατακτητὴ. Ἡ Βαβυλώνα, τὰ Σοῦσα, ἡ Περσέπολη, οἱ Πασαργάδες ἄνοιξαν τὶς πύλες τοὺς στὸ Μακεδόννα βασιλιὰ καὶ τοῦ πρόσφεραν τοὺς ἀμύθητους θησαυροὺς τοὺς.

Ὁ Δαρεῖος εἶχε ἓνα ἄτυχο τέλος. Ἐνας συγγενῆς του, ὁ σατράπης *Βῆσσο*, τὸν αἰχμαλώτισε καὶ τὸν δολοφόνησε, νομίζοντας πὼς αὐτὸ θὰ εὐχαριστοῦσε τὸν Ἀλέξανδρο.

Ὁ Ἀλέξανδρος διάταξε νὰ θάψουν τὸ Δαρεῖο μὲ βασιλικὲς τιμές, κυνήγησε τὸ Βῆσσο στὴν Σογδιανή, μιὰ βόρεια ἐπαρχία τοῦ περσικοῦ κράτους κι ὅταν τὸν αἰχμαλώτισε, τὸν παράδωσε στοὺς συγγενεῖς τοῦ Δαρείου νὰ τὸν τιμωρήσουν.

Μέσα σ' ἑπτὰ χρόνια ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε διαλύσει τὸ περσικὸ κράτος καὶ ἀνακηρύχτηκε βασιλιάς τῶν Περσῶν.

Στὸ πιὸ ἀπομακρυσμένο σημεῖο τοῦ ἀπέραντου περσικοῦ κράτους ἵδρυσε μιὰ καινούρια πόλη, τὴν Ἀλεξάνδρεια τὴν ἐσχάτη (τελευταία) καὶ παντρεύτηκε τὴν ὀμορφὴ *Ρωξάνη*, τὴν κόρη ἑνὸς ἄρχοντα Πέρσης.

4. Ὁ Ἀλέξανδρος στὶς Ἰνδίες

Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἠσύχασε μὲ τὴν κατάκτηση τοῦ περσικοῦ κράτους. Ἡ μεγάλη του φιλοδοξία καὶ ἡ περιέργειά του τὸν ὁδήγησαν ἀκόμη πιὸ μακριά. Σκέφτηκε νὰ γίνῃ κύριος τῆς χώρας τῶν Ἰνδῶν.

Στὶς ἀρχὲς τοῦ 327 π.Χ. ἄρχισε τὴν καινούρια ἐκ-

στρατεία στις 'Ινδίες. Καί σ' αὐτὴν γνώρισε μόνον νίκες.

Πέρασε τὸν 'Ινδὸ ποταμὸ κι ἔφτασε στὸν 'Υδάσπη, πού ἦταν παραπόταμός του. Ἐκεῖ ἔδωσε μάχη μὲ τοὺς ἄντρες τοῦ Πῶρου, τοῦ δυνατοῦ βασιλιᾶ τῆς περιοχῆς. Ἔτρεψε σὲ φυγὴ τοὺς 'Ινδοὺς καὶ τὸν Πῶρο τὸν αἰχμαλώτισε. Σ' ἐκείνον τὸν τόπο πέθανε τὸ γέρικο καὶ κουρασμένο ἄλογό του, ὁ Βουκεφάλας. Ὁ Ἀλέξανδρος, σὲ ἀνάμνησή του, ἔχτισε κοντὰ στὸν 'Υδάσπη ποταμὸ μιὰ καινούρια πόλη, τὴ Βουκεφαλία.

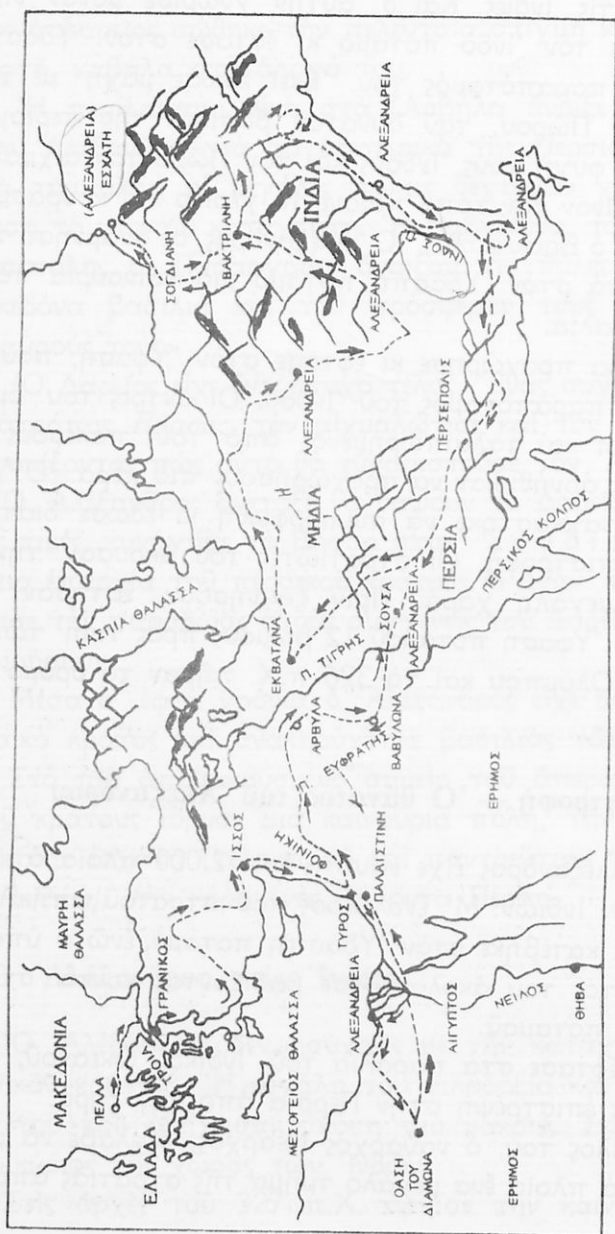
Ὑστερα προχώρησε κι ἔφτασε στὸν Ὑφαση, πού ἦταν ἄλλος παραπόταμος τοῦ 'Ινδοῦ. Οἱ ἄντρες του ὅμως, κουρασμένοι καὶ ταλαιπωρημένοι ἀπὸ τοὺς πολέμους καὶ τὶς πορεῖες, ἀρνήθηκαν νὰ προχωρήσουν πιὸ πέρα. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀναγκάστηκε νὰ συμμορφωθῇ κι ἔδωσε διαταγὴ γιὰ τὴν ἐπιστροφή. Οἱ στρατιῶτες του ἄκουσαν τὴν εἰδηση μὲ μεγάλη χαρά. Πρὶν ξεκινήσουν, ἔστησαν στὶς ὀχθες τοῦ Ὑφαση ποταμοῦ 12 βωμοὺς πρὸς τιμὴ τῶν 12 θεῶν τοῦ Ὀλύμπου καὶ τὸ 326 π.Χ. πῆραν τὸ δρόμο τοῦ γυρισμοῦ.

5. Ἡ ἐπιστροφή — Ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου

Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε ναυπηγήσει 2.000 πλοῖα ἀπὸ τὰ δάση τῶν 'Ινδιῶν. Μ' ἓνα μέρος τοῦ στρατοῦ μπῆκε στὰ πλοῖα καὶ κατέβηκε στὸν 'Υδάσπη ποταμὸ, ἐνῶ ὁ ὑπόλοιπος στρατὸς του ἀκολουθοῦσε βαδίζοντας κοντὰ στὶς ὀχθες τοῦ ποταμοῦ.

Σὰν ἔφτασε στὰ παράλια τοῦ 'Ινδικοῦ ὠκεανοῦ, ἀποφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν Περσία ἀπὸ τὴν ξηρά.

Ὁ φίλος του, ὁ ναύαρχος Νέαρχος, ἀνέλαβε νὰ μεταφέρῃ μὲ τὰ πλοῖα ἓνα μεγάλο τμῆμα τῆς στρατιᾶς ἀπὸ τὸν

Ο Μ. Ἀλέξανδρος ξεκίνησε από την Πέλλα κι ἔφτασε ὡς τὸν Ἰνδὸ ποταμό. Στὸ χάρτη ν' ἀκολουθήσεις τὰ βέλη καὶ νὰ δείξεις τὰ μέρη ὅπου πέρασε καὶ τοὺς τόπους ὅπου ἔγιναν μάχες.

Ἰνδικὸ ὠκεανό. Πῆρε ἐντολὴ ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρο, νὰ ἐξερευνήσῃ τὰ παράλια τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ καὶ πλέοντας στὸν Περσικὸ κόλπο νὰ φέρῃ τὰ πλοῖα στὶς ἐκβολὲς τοῦ Εὐφράτη ποταμοῦ.

Ἐξήντα μέρες κράτησε ἡ πορεία τοῦ Ἀλεξάνδρου μέσα στὴν ἔρημο. Ἡ πείνα, ἡ δίψα, ἡ ἀφόρητη ζέστη ταλαιπώρησαν ἀφάνταστα ἀνθρώπους καὶ ἄλογα. Πολλοὶ ἔχασαν τὴ ζωὴ τους στὸ γυρισμὸ γιὰ τὴν Περσία.

Τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 324 π.Χ. ὁ Ἀλέξανδρος ἔφτασε στὰ Σοῦσα. Σὲ λίγο κατέπλευσε κι ὁ Νέαρχος, ποὺ εἶχε νὰ διηγηθῇ στὸ βασιλιά θαυμάσια πράγματα ἀπὸ τὴν ἐξερεύνησή του.

Κι ἡ πορεία συνεχίστηκε. Σὰν ἔφτασε στὰ Ἑκβάτανα, θυσιάσε στοὺς θεοὺς κι ὀργάνωσε γιορτὲς κι ἀγῶνες, γιὰ νὰ γιορτάσῃ τὶς νίκες του. Μέσα ὅμως στὴ χαρὰ γνώρισε τὴν πιὸ μεγάλη λύπη. Πέθανε ὁ καλύτερός του φίλος, ὁ *Ἡφαιστίωνας*.

Λυπημένος καὶ κουρασμένος ὁ Ἀλέξανδρος ξεκίνησε γιὰ τὴ Βαβυλώνα, ποὺ σκεφτόταν νὰ τὴν κάμῃ πρωτεύουσα τοῦ κράτους του. Ἐκεῖ βρῆκε νὰ τὸν περιμένουν πρέσβεις ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, γιὰ νὰ τὸν στεφανώσουν γιὰ τὶς λαμπρὲς νίκες του. Σ' αὐτοὺς ὁ Ἀλέξανδρος παράδωσε πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀγάλματα καὶ τ' ἀφιερώματα στοὺς θεοὺς, ποὺ εἶχαν ἀρπάξει οἱ Πέρσες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα τὴν ἐποχὴ τῶν περσικῶν πολέμων.

Στὴ Βαβυλώνα κατέπλευσε κι ὁ Νέαρχος, ἀφοῦ εἶχε ἀνεβῇ μὲ τὸ στόλο τὸν Εὐφράτη ποταμό.

Νέες ἐκστρατεῖες σχεδίαζε τώρα ὁ Ἀλέξανδρος, ἀλλὰ δὲν μπόρεσε νὰ τὶς πραγματοποιήσῃ. Ἀρρώστησε μὲ ὑψηλὸ πυρετό.

Τὸ σῶμα του ταλαιπωρημένο ἀπὸ τὶς κακουχίες καὶ

τὴν ἄταχτη ζωὴ δὲν μπόρεσε ν' ἀντέξῃ. Σὲ 12 μέρες πέθανε, ἀφοῦ εἶδε ἀμίλητος νὰ περνοῦν ἀπὸ μπροστά του οἱ συμπολεμιστὲς του σ' ἓναν τελευταῖο χαιρετισμό. Ἦταν τὸ 323 π.Χ. κι ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε ζήσει 33 χρόνια.

Τὸ σῶμα του λέγεται ὅτι τὸ μετέφεραν στὴν Ἀλεξάνδρεια τῆς Αἰγύπτου καὶ τὸ θάψαν μὲ ἐξαιρετικὲς τιμές.

6. Τὸ ἔργο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου

Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἦταν μόνο ἓνας μεγάλος κατακτητὴς ποὺ μέσα σὲ λίγα χρόνια κατόρθωσε νὰ γίνῃ κύριος τοῦ περσικοῦ κράτους καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ νὰ φτάσῃ ὡς τὸν Ἰνδὸ ποταμό. Ἦταν καὶ μεγάλος ἐκπολιτιστής. Τὸ σχέδιό του ἦταν νὰ ἐνώσῃ τὴν Ἀνατολὴ καὶ τὴ Δύση, νὰ ὀργανώσῃ ἓνα ἀπέραντο κράτος, στὸ ὁποῖο θὰ κυριαρχοῦσε ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα καὶ ὁ ἐλληνικὸς πολιτισμός. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ χρησιμοποίησε πολλὰ μέσα.

Ἔχτισε πολλὲς καινούριες πόλεις — στὶς περισσότερες ἔδωσε τὸ ὄνομα Ἀλεξάνδρεια — κι ἐγκατάστησε σ' αὐτὲς Μακεδόνες ἀπόμαχους κι ἄλλους Ἕλληνες.

Παρακίνησε τοὺς στρατιῶτες του νὰ παντρευτοῦν μὲ ξένες γυναῖκες, γιὰ νὰ συγχωνευτοῦν οἱ Ἕλληνες μὲ τοὺς βαρβάρους καὶ νὰ τοὺς μάθουν τὸν ἐλληνικὸ τρόπο ζωῆς.

Γιὰ ν' ἀγαπηθῇ ἀπὸ τοὺς λαοὺς ποὺ κατὰχτησε καὶ νὰ μπορέσῃ νὰ διατηρήσῃ τὴν κυριαρχία του, σεβάστηκε τὴ θρησκεία τους, τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμά τους.

Οἱ ξένοι λαοὶ γνώρισαν τὰ ἐλληνικὰ γράμματα καὶ τὸν θαυμάσιο ἐλληνικὸ πολιτισμό. Ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα ἔγινε ἡ ἀπαραίτητη γλῶσσα γιὰ καθένα ποὺ ζοῦσε ἢ ταξίδευε στὴν ἀπέραντη αὐτοκρατορία τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες γνώρισαν τὸν πολιτισμὸ τῆς Ἀνατολῆς κι εἶδαν μέρη ποὺ πρὶν τοὺς ἦταν ἄγνωστα. Οἱ σοφοὶ κι οἱ ἐπιστήμονες, ποὺ ἀκολούθησαν τὸν Ἀλέξανδρο στὴν ἐκστρατεία του, μελέτησαν καινούρια γι' αὐτοὺς φαινόμενα καὶ προχώρησαν τὴν ἐπιστήμη τους. Διασχίζοντας τὴν Ἀσία, ὁ Ἀλέξανδρος δημιούργησε καινούριους δρόμους γιὰ τὸ ἐμπόριο.

Στὴν Ἀσία, ἀνάμεσα στὸν τέταρτο καὶ τρίτο αἰῶνα π.Χ., ἄνθισε ἓνας καινούριος πολιτισμὸς, ποὺ ἦταν μείγμα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς.

Πραγματικά, τὸ ἔργο τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸ κατακτητικὸ καὶ τὸ ἐκπολιτιστικὸ, εἶναι μοναδικὸ στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας.

7. Οἱ διάδοχοι τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου — Ἑλληνιστικὰ χρόνια

Ὁ Ἀλέξανδρος πέθανε χωρὶς νὰ ὀρίση διάδοχο τοῦ θρόνου του. Οἱ στρατηγοὶ του τότε ἄρχισαν ἓναν σκληρὸ ἀγώνα γιὰ τὴ διαδοχή, ποὺ κράτησε πάνω ἀπὸ εἴκοσι χρόνια.

Τελικὰ μοίρασαν τὸ ἀπέραντο κράτος του σὲ τέσσερα βασίλεια. Αὐτὰ ἦταν :

1. Τὸ βασίλειο τῆς Μακεδονίας, ποὺ βασίλευε ὁ Κᾶσανδρος.
2. Τὸ βασίλειο τῆς Συρίας ἢ τῶν Σελευκιδῶν, ποὺ ἱδρύσε ὁ Σέλευκος ὁ Α'.
3. Τὸ βασίλειο τῆς Αἰγύπτου ἢ τῶν Πτολεμαίων, ποὺ ἱδρύσε ὁ Πτολεμαῖος.

4. Τὸ βασίλειο τῆς *Περσῶν*, ποὺ ἱδρύσθη ἀργότερα ἀπ' τ' ἄλλα, ὁ *Ἀταλός ὁ Α΄*.

Στὰ κράτη αὐτὰ οἱ διάδοχοι τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ οἱ ἀπόγονοὶ τοὺς καλλιέργησαν τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ διατήρησαν τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ.

Οἱ βασιλιάδες ζοῦσαν σὰν ἀπόλυτοι ἄρχοντες, σεβάστηκαν ὅμως, ὅπως εἶχε κάμει κι ὁ Ἀλέξανδρος, τὴ θρησκεία τῶν ντόπιων κατοίκων, τὰ ἔθιμα καὶ τὸν τρόπο ζωῆς τοὺς.

Ἡ ἱστορία ὀνόμασε τὰ χρόνια ἀπὸ τὸ 323 π.Χ. ποὺ πέθανε ὁ Ἀλέξανδρος, μέχρι τὸ 31 π.Χ. ποὺ ἐπικράτησε ἡ Ρώμη, ἑλληνιστικὰ χρόνια, γιατί στὰ χρόνια αὐτὰ διαδόθηκε ὁ ἑλληνισμὸς ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, στὴν Ἀσία καὶ στὴν Ἀφρική.

8. Ἀξιόλογα ἑλληνιστικὰ κέντρα

Στοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους, δημιουργήθηκαν καινούριες πόλεις στὴν Αἴγυπτο καὶ στὴν Ἀσία, ποὺ καλλιέργησαν τὰ γράμματα καὶ τὶς τέχνες καὶ πλούτισαν ἀπὸ τὸ ἐμπόριο.

Οἱ πιὸ σπουδαῖες ἦταν ἡ Ἀλεξάνδρεια στὴν Αἴγυπτο, ἡ Ἀντιόχεια στὴ Συρία καὶ ἡ Πέργαμος.

Ἡ Ἀλεξάνδρεια χτίστηκε τὸ 331 π.Χ. κι ἔγινε ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῶν Πτολεμαίων. Γιὰ τριακόσια σχεδὸν χρόνια ἦταν ἡ πιὸ πλούσια κι ἡ πιὸ πολιτισμένη πόλη τῆς Μεσογείου.

Τὸ λιμάνι τῆς βούιζε ἀπὸ τὴ μεγάλη κίνηση. Ἐκεῖ, σ' ἓνα νησί ποὺ λεγόταν Φάρος, εἶχαν χτίσει ἓνα πολυώροφο πύργο, ποὺ πῆρε κι αὐτὸς τὸ ὄνομα Φάρος. Στὴν

κορυφή του άναβε φωτιά, που έδειχνε στὰ πλοία τήν είσοδο τοῦ λιμανιοῦ. Ὁ Φάρος τῆς Ἀλεξάνδρειας ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ ἑπτὰ θαύματα τοῦ κόσμου.

Ἡ πόλη εἶχε πολλὰ λαμπρὰ οἰκοδομήματα. Ἀνάμεσά τους τὸ πιὸ σπουδαῖο ἦταν τὸ Μουσεῖο, ἓνα εἶδος Πανεπιστημίου. Εἶχε πολλὲς αἴθουσες, στοές, ἐργαστήρια, ζωολογικὸ καὶ βοτανικὸ κῆπο.

Σ' αὐτὸ συγκεντρώνονταν σπουδαστὲς ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου.

Στὸ μουσεῖο ὑπῆρχε καὶ ἡ περίφημη βιβλιοθήκη, ποὺ ἔφτασε νὰ ἔχη 700.000 χειρόγραφα, γραμμένα ἐπάνω σὲ π ἄ π υ ρ ο. Ἦταν ἡ πιὸ πλούσια βιβλιοθήκη τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ὅπως θὰ κατάλαβες ἡ Ἀλεξάνδρεια γνώρισε τὴ δόξα ποὺ εἶχε ἡ Ἀθήνα στὰ χρόνια τοῦ Περικλῆ.

Ἡ Ἀντιόχεια ἦταν πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου τῆς Συρίας καὶ συναγωνιζόταν τὴν Ἀλεξάνδρεια. Εἶχε κι αὐτὴ σπουδαῖα οἰκοδομήματα καὶ περίφημη βιβλιοθήκη. Ἦταν ὅμως περισσότερο γνωστὴ γιὰ τὸν πλοῦτο καὶ τὴν πολυτέλειά της.

Στὴν Πέργαμο ὑπῆρχε ἓνας περίφημος βωμὸς, ἀφιερωμένος στὸ Δία, ποὺ ἦταν κι αὐτὸς ἓνα ἀπὸ τὰ ἑπτὰ θαύματα τοῦ κόσμου.

Ἡ πόλη εἶχε καὶ ἄλλα σπουδαῖα οἰκοδομήματα καὶ μιὰ βιβλιοθήκη μὲ 200.000 τόμους, γραμμένους πάνω σὲ κατεργασμένο δέρμα, τὴν περίφημη π ε ρ γ α μ η ν ῆ.

Καὶ οἱ παλιὲς πόλεις τῆς Ἑλλάδας τί εἶχαν ἀπογίνει; Εἶχαν πέσει ὅλες σὲ παρακμή. Ἡ Ἀθήνα εἶχε χάσει τὴν παλιά της δύναμη. Μόνο τὰ γράμματα ἐξακολουθοῦσε νὰ καλλιεργῇ καὶ διατηροῦσε τέσσερεις μεγάλες σχολές, ποὺ σήμερα θὰ τίς λέγαμε πανεπιστήμια.

Κι ὅμως αὐτὴ ἡ παρακμὴ δὲν ἐμπόδισε τοὺς Ἕλληνες

νὰ συνεχίσουν τὶς διαφωνίες γιὰ τὰ πρωτεῖα καὶ τοὺς ἐμφύλιους πολέμους.

Ἔτσι ἐξαντλημένη ἡ Ἑλλάδα, δὲν μπόρεσε νὰ ἀντισταθῇ στοὺς Ρωμαίους, ποὺ ἦρθαν ἀπὸ τὴν Ἰταλία νὰ τὴν κυριέψουν.

Τὸ 146 π.Χ. ἓνας Ρωμαῖος ὕπατος (ἀνώτατος στρατηγός) ὁ Μόμμιος, νίκησε τοὺς Ἕλληνες κοντὰ στὸν Ἴσθμό καὶ κατὰστροφῇ ἐντελῶς τὴν Κόρινθο. Τότε ἡ Ἑλλάδα ἔγινε ρωμαϊκὴ ἐπαρχία καὶ πῆρε τὸ ὄνομα Ἀχαΐα. Τὴν ἴδια τύχη εἶχαν ἀργότερα καὶ τὰ βασίλεια τῶν διαδόχων. Ἦταν ἡ σειρὰ τῶν Ρωμαίων νὰ κυριαρχήσουν στὸν κόσμον.

Νὰ θυμᾶσαι:

Ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ὁ Φίλιππος ὁ Β', βλέποντας τὴν ἀδυναμία τῶν ἐλληνικῶν πόλεων, θέλησε νὰ γίνῃ κύριος ὅλης τῆς Ἑλλάδας.

Στὴν Ἀθήνα, ἓνας σπουδαῖος ρήτορας, ὁ Δημοσθένης, ξεσήκωσε τοὺς Ἀθηναίους ἐναντίον του.

Στὴ Χαιρώνεια τῆς Βοιωτίας ὁ Φίλιππος νίκησε τὸν ἐνωμένο στρατὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Θηβαίων (338 π.Χ.).

Στὸν ἰσθμὸ τῆς Κορίνθου οἱ ἐλληνικὲς πόλεις, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Σπάρτη, ἀνακήρυξαν τὸ Φίλιππο ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδας καὶ ἀρχιστράτηγο τῆς ἐκστρατείας, ποὺ θὰ ἀρχίζε ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Φιλίππου, βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἔγινε ὁ γιὸς του Ἀλέξανδρος τὸ 336 π.Χ.

Ἀφοῦ ταχτοποίησε τὶς ἐσωτερικὲς ὑποθέσεις τοῦ κράτους του, ξεκίνησε τὸ 334 π.Χ. μὲ στρατὸ νὰ διαλύσῃ τὸ περσικὸ κράτος.

Στὴν Ἀσία οἱ σπουδαιότερες νίκες του ἦταν στὸ Γρανικὸ ποταμὸ (334 π.Χ.), στὴν Ἴσσο (333 π.Χ.) καὶ στὰ Ἀρβηλά (331 π.Χ.).

Μέσα σὲ δέκα χρόνια κατόρθωσε νὰ γίνῃ κύριος τοῦ περσικοῦ κράτους καὶ νὰ φτάσῃ νικητὴς ὡς τὸν Ἰνδὸ ποταμὸ.

Ὁ Ἀλέξανδρος πέθανε στὴ Βαβυλώνα τὸ 323 π.Χ. ἀπὸ ὑψηλὸ πυρετό.

Οἱ διάδοχοι τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ὅστερα ἀπὸ πολλοὺς ἀγῶνες, χώρισαν τὸ κράτος του σὲ τέσσερα σπουδαῖα βασίλεια.

Σ' αὐτὰ τὰ βασίλεια, γιὰ πολλὰ χρόνια, καλλιεργήθηκαν τὰ γράμματα, οἱ ἐπιστῆμες καὶ οἱ τέχνες.

Ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα κυριάρχησε στὴν Ἀσία καὶ στὴν Ἀφρική καὶ ὁ ἐλληνικὸς πολιτισμὸς ἔγινε γνωστὸς στὴν Ἀνατολή.

Οἱ πόλεις στὴν Ἑλλάδα συνέχισαν τοὺς ἐμφύλιους πολέμους ὡς τὸ 146 π.Χ. καὶ ἐξαντλημένες, δὲν μπόρεσαν ν' ἀντισταθοῦν στοὺς Ρωμαίους. Τὸ 146 π.Χ. ἡ Ἑλλάδα ἔγινε ρωμαϊκὴ ἐπαρχία.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες

1. Πότε:

Ὁ Ἀλέξανδρος ἔγινε βασιλιάς;

Ξεκίνησε γιὰ τὴν Ἀσία;

Νίκησε στὸ Γρανικὸ;

Στὴν Ἴσσο;

Στὰ Ἀρβηλα;

Ἀρχισε τὴν ἐκστρατεία στὶς Ἰνδίες;

Ξεκίνησε γιὰ τὸ γυρισμό;

Ἐφθασε στὰ Σοῦσα;

Πέθανε στὴ Βαβυλώνα;

2. Ὁ Ἀλέξανδρος γεννήθηκε τὸ 356 π.Χ. Ἐξῆσε
χρόνια καὶ βασίλεψε χρόνια.

3. Ποιὸ πράγμα σοῦ ἔκανε ἐντύπωση ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Μ.
Ἀλεξάνδρου;

4. Παρατήρησε προσεχτικὰ στὸ χάρτη τὴν πορεία τοῦ Μ.
Ἀλεξάνδρου. Ἄν ἔχῃς κέφι καὶ ἱκανότητες, ἀναπαρά-
στησέ τὴν σ' ἓνα λευκὸ χαρτὶ «Μπριστόλ». Πάτησε τὴ
διαδρομὴ μὲ κόκκινο χρώμα καὶ τὶς πόλεις ἀπ' ὅπου
πέρασε νὰ τὶς σημειώσῃς μ' ἓναν μεγάλου μαῦρου κύκλου.

ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ ΕΠΑΝΩ ΣΤΑ ΤΕΣΣΕΡΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΟΥ ΔΙΑΒΑΣΕΣ

1. Ἀπάντησε στὶς ἐρωτήσεις:

- α) Γιατί ἔγιναν οἱ περσικοὶ πόλεμοι (Ποιὰ ἦταν ἡ ἀληθινὴ αἰτία καὶ ποιὰ ἡ ἀφορμή;) Ποιὸ ἦταν τὸ ἀποτέλεσμα τῶν περσικῶν πολέμων;
- β) Τί καταλαβαίνεις ὅταν ἀκοῦς ἀπὸ χρυσὸς αἰῶνας τοῦ Περικλῆ; Πῶς ἦταν ὁργανωμένη ἡ Ἀθήνα στὰ χρόνια τοῦ Περικλῆ;
- γ) Πῶς ἄρχισε ὁ πελοποννησιακὸς πόλεμος; Ποιὸ τὸ τέλος του; Ποιοὶ ἔγιναν ἡγεμόνες τῶν Ἑλλήνων μετὰ τοὺς Ἀθηναίους;
- δ) Ποιὸ ἦταν τὸ σχέδιο τοῦ Φιλίππου; Πῶς ὁργάνωσε τὸ μακεδονικὸ στρατό;
- ε) Σὲ ποιὲς μάχες νίκησε ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς Πέρσες; Ποιὸ ἦταν τὸ ὄνειρό του; Γιατί ἡ ἱστορία τὸν ὀνόμασε «Μέγα»;
- στ) Ποιὰ χρόνια ὀνομάζουμε ἐλληνιστικὰ χρόνια; Τί ἔγινε τότε;

Κάμε μιὰ ἀπὸ τὶς παρακάτω ἐργασίες:

2. Ζωγραφεῖς:

- α) Μιὰ σκηνὴ ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ τῶν Ἀθηναίων.
- β) Ἕνα ἰσόγειο ἀθηναϊκὸ σπίτι μὲ τὴν ἐσωτερικὴ ἀνάλη.
- γ) Ἕνα ἀγγεῖο.
- δ) Ἕνα Μακεδόνα πολεμιστὴ μὲ τὴν σάρισα.

3. Σχεδιάσε:

Τὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδας.

Γράψε ἐπάνω τὰ ὀνόματα τοῦ Μαρθώνα, τῶν Θερμοπυλῶν, τῆς Σαλαμίνας, τῶν Πλαταιῶν, τῆς Θήβας, τῶν Λεύκτρων, τῆς Μαντίνειας, τῆς Πέλλας, τῆς Χαιρώνειας.

Μπορεῖς νὰ θυμᾶσαι μερικές χρονολογίες,
ποὺ διάβασες σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο:

2.000	π.Χ.	Οἱ Ἀχαιοὶ κατεβαίνουν στὴν Ἑλλάδα.
1.450	π.Χ.	Καταστροφή τῆς Κνωσοῦ.
1.200	π.Χ.	Τρωικὸς πόλεμος.
1.100	π.Χ.	Ἡ κáθοδος τῶν Δωριέων.
776	π.Χ.	Οἱ πρῶτοι Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες.
594	π.Χ.	Ὁ Σόλωνας γράφει νόμους γιὰ τοὺς Ἀθηναίους.
560	π.Χ.	Ὁ Πεισίστρατος γίνεται τύραννος τῶν Ἀθηναίων.
508	π.Χ.	Ὁ Κλεισθένης φέρνει τὴ Δημοκρατία στὴν Ἀθήνα.
499	π.Χ.	Ἰωνικὴ ἐπανάσταση.
490	π.Χ.	Μάχη τοῦ Μαρθώνα.
480	π.Χ.	Μάχη στὶς Θερμοπύλες — Ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας.
479	π.Χ.	Μάχη στὶς Πλαταιές.
449-429	π.Χ.	Ὁ Περικλῆς κυβερνᾷ τὴν Ἀθήνα.
431-404	π.Χ.	Πελοποννησιακὸς πόλεμος.
371	π.Χ.	Μάχη στὰ Λεύκτρα.
362	π.Χ.	Μάχη στὴ Μαντίνεια — Θάνατος τοῦ Ἐπαμεινώνδα.
338	π.Χ.	Μάχη τῆς Χαιρώνειας.
336	π.Χ.	Ὁ Ἀλέξανδρος γίνεται βασιλιάς.
323	π.Χ.	θάνατος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.
146	π.Χ.	Ἡ Ἑλλάδα ὑποδουλώνεται στοὺς Ρωμαίους.

002055924

